

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Tomaž Štrtak

PREDSODKI IN STEREOTIPI MED ŠTUDENSKO POPULACIJO

Magistrsko delo

Ljubljana 2018

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

Tomaž Štrtak

PREDSODKI IN STEREOTIPI MED ŠTUDENSKO POPULACIJO

Magistrsko delo

Mentor: doc. dr. Srečo Dragoš

Ljubljana 2018

PODATKI O MAGISTRSKI NALOGI

Ime in priimek: Tomaž Štrtak

Naslov naloge: Predsodki in stereotipi med študentsko populacijo

Kraj: Ljubljana

Leto: 2018

Št. strani: 91

Št. grafov: 34

Št. virov: 32

Št. tabel: 2

Št. prilog: 2

Mentor: Doc. dr. Srečo Dragoš

Deskriptorji: predsodki, stereotipi, študentska populacija, marginalne skupine

Povzetek: V magistrski nalogi sem raziskoval obseg predsodkov in stereotipov med študentsko populacijo Fakultete za socialno delo. V teoretičnem delu so opredeljene tiste skupine, ki so najbolj pogosto tarča diskriminacije, pojasnjeni so razlogi zakaj smo posamezniki nagnjeni k grupiranju samih sebe in drugih. Posebno pozornost namenjam področju beguncev in migrantov. V raziskovalnem delu sem poskušal ugotoviti pogostost in stopnjo odklonskih pogledov do družbenih pojavov in skupin med dvema skupinama študentske populacije.

Title: Prejudices and stereotypes among the student population

Descriptors: prejudices, stereotypes, student population, marginalized groups

Summary: In my master's thesis I researched the extent of prejudices and stereotypes among the student population of the Faculty of social work. The theoretical part defines the groups most often discriminated against and explains the reasons behind an individual's tendency to form different groups. Special attention is given to refugees and migrants. In the research part of my thesis I tried to discover the frequency and strength of negative views amongst two student population groups towards different social phenomena and social groups.

KAZALO VSEBINE

1. TEORETIČNI UVOD	1
1.1. OPREDELITEV POJMOV	2
1.1.1. PREDSDOKI IN STEREOTIPI	2
1.1.2. RAZLIKOVANJE PO JEZIKU	5
1.2. RASIZEM	7
1.3. ETNIČNOST	9
1.4. MIGRACIJE	12
1.5. DISKRIMINACIJA	14
1.6. RANLJIVE SKUPINE:	17
1.6.1. ROMI:	17
1.6.2. MUSLIMANI IN BEGUNCI	20
2. PROBLEM	33
2.1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	34
2.2. HIPOTEZE	34
3. METODOLOGIJA	35
3.1. VRSTA RAZISKAVE	35
3.2. SPREMENLJIVKE, INDIKATORJI, MODALITETE, MERSKA LESTVICA	35
3.3. MERSKI INSTRUMENT	38
3.4. POPULACIJA IN VZORČENJE	39
3.5. ZBIRANJE PODATKOV	39
3.6. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV	39
4. REZULTATI	40
4.1. Spol	40
4.2. Letnik študija	40
4.3. Smrtna kazen	41
4.4. Legalizacija istospolnih porok	42
4.5. Legalizacija istospolnih posvojitev	43
4.6. Izstop iz Evropske Unije	44
4.7. Prepoved pravice do splava	45
4.8. Prepoved uporabe burke in nikaba (pokrivalo, ki pokriva celoten obraz)	46
4.9. Dovoljenje beguncem, da s seboj pripeljejo družinske člane	47
4.10. Religija priseljencev ovira v prevladujočih krščanskih državah	48
4.11. Zaostrovanje priseljske politike	49

4.12. Večina prosilcev za azil je ekonomskih migrantov, ne bežijo pred vojno	50
4.13. Omejevanje priseljevanja, sicer bo Evropa preplavljena in bo izgubila svojo kulturno identiteto.....	51
4.14. Priseljenci naj se naučijo slovenščine in navad, jih sprejmejo za svoje ter opustijo svojo kulturo	52
4.15. Ilegalne migrante bi morali nemudoma deportirati, tudi če zaprosijo za status begunca ..	53
4.16. Večina Romov ne želi delati in živi na račun socialne države	54
4.17. Podpiranje lastnega otroka, če bi se želel poročiti z istospolno osebo	55
4.18. Podpiranje otroka, če bi se želel-a poročiti z osebo druge barve kože.....	56
4.19. Priseljenci bi morali otrokom rojenim v Sloveniji dajati slovenska imena	57
4.20. V bližini kraja bivanja si ne bi želel-a imeti begunskega centra.....	58
4.21. Koliko lahko ljudem zaupamo?.....	59
4.22. Spori v Sloveniji med revnimi in bogatimi	60
4.23. Spori v Sloveniji med nezaposlenimi in zaposlenimi	61
4.24. Spori v Sloveniji med vodstvi podjetij in delavci	62
4.25. Spori med moškimi in ženskami	63
4.26. Spori med domačini (Slovenci) in priseljenci.....	64
4.27. Pomebnost praznovanja božiča med priseljenci	65
4.28. Pomembnost uživanja alkohola med priseljenci	66
4.29. Pomembnost uživanja svinjskega mesa med priseljenci.....	67
4.30. Pomembnost navijanja za slovenske športnike.....	68
4.31. Pomembnost poslušanja slovenske glasbe	69
4.32. Nošenje oblačil, ki jih nosi večina prebivalstva	70
5. RAZPRAVA.....	71
5.1. PRIMERJAVA MED ODGOVORI	73
6. PREVERJANJE HIPOTEZ	76
7. SKLEPI	77
8. PREDLOGI	78
9. UPORABLJENA LITERATURA	79
10. PRILOGE.....	82
10.1. ANKETA.....	82
10.2. ODGOVORI.....	86

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Spol	40
Graf 2: Letnik študija.....	41
Graf 3: Smrtna kazen	41
Graf 4: Legalizacija istospolnih porok	42
Graf 5: Legalizacija istospolnih posvojitvev	43
Graf 6: Izstop iz Evropske Unije	45
Graf 7: Prepoved pravice do splava	46
Graf 8: Prepoved uporabe burke in nikaba	47
Graf 9: Dovoljenje beguncem, da s seboj pripeljejo družinske člane.....	48
Graf 10: Religija priseljencev ovira v prevladujočih krščanskih državah.....	49
Graf 11: Zaostrovanje priseljske politike	50
Graf 12: Večina prosilcev za azil je ekonomskih migrantov, ne bežijo pred vojno.....	51
Graf 13: Omejevanje priseljevanja, sicer bo Evropa preplavljena in bo izgubila svojo kulturno identiteto.....	52
Graf 14: Priseljenci naj se naučijo slovenščine in navad, jih sprejmejo za svoje in opustijo svojo kulturo	53
Graf 15: Ilegalne imigrante je treba nemudoma deportirati, tudi če zaprosijo za status begunca ..	54
Graf 16: Večina Romov ne želi delati in živi na račun socialne države.....	55
Graf 17: Podpiranje lastnega otroka, če bi se želel poročiti z istospolno osebo	55
Graf 18: Podpiranje otroka, če bi se želel poročiti z osebo druge barve kože	57
Graf 19: Priseljenci bi morali otrokom, rojenim v Sloveniji dajati slovenska imena.....	58
Graf 20: V bližini kraja bivanja si ne bi želel-a imeti begunskega centra	59
Graf 21: Koliko lahko ljudem zaupamo?	60
Graf 22: Spori v Sloveniji med revnimi in bogatimi	60
Graf 23: Spori v Sloveniji med nezaposlenimi in zaposlenimi	62
Graf 24: Spori v Sloveniji med vodstvi podjetij in delavci.....	62
Graf 25: Spori v Sloveniji med moškimi in ženskami	64
Graf 26: Spori v Sloveniji med domačini in priseljenci	65
Graf 27: Pomembnost praznovanja božiča med priseljenci	66
Graf 28: Pomembnost uživanja alkohola med priseljenci	67
Graf 29: Pomembnost uživanja svinjskega mesa med priseljenci	68
Graf 30: Pomembnost navijanja za slovenske športnike med priseljenci.....	69
Graf 31: Pomembnost poslušanja slovenske glasbe med priseljenci	70
Graf 32: Pomembnost nošenja oblačil, ki jih nosi večina prebivalstva.....	71
Graf 33: Prepoved burke in nikaba ter potreba po omejevanju priseljevanja	74
Graf 34: Romi ter potreba po omejevanju priseljevanja	75

1. TEORETIČNI UVOD

Živimo v svetu, ki je na eni strani med seboj vse bolj povezan in globaliziran, kar na mnogih področjih predstavlja možnosti za povezovanje in razumevanje različnih držav, narodov in kultur, na drugi pa ravno rastoča globalizacija povzroča občutek nelagodja, nevarnosti pred vdorom tujih vplivov, pred izgubo lastne kulturne identitete in s tem zahtev po zmanjšanju negativnih vplivov globalizacije. Predsodki in stereotipi do raznoraznih manjšin in tradicionalna prepričanja so navkljub pluralizaciji načinov življenja še vedno zakoreninjena v nas samih. Odgovor na dogodke v čedalje bolj nemirnem in nasilju polnem svetu se ponuja v obliki večje uniformiranosti, konformnosti in želje po avtoritarnem voditelju, ki bi nas lahko zavaroval pred nevarnostmi, ki nam pretijo na vsakem koraku. V moderni dobi se vzpodbuja posameznika, ki verjame v duh tekmovalnosti, individualizma, zmagoslavja in zanemarja vidik širše družbe. Posledice so vidne v čedalje večji neenakosti, ki sovpada s čedalje večjim nezaupanjem. Posamezniki, ki iz te tekmovalne borbe izpadejo kot poraženci, za kompenzacijo potrebujejo nekoga, ki ga lahko okrivijo za lastne težave. Tako priročni grešni kozel postanejo manjšine, za katere naj bi veljal poseben tretma, ki jih postavlja v ugodnejši položaj, v kakršnem so se znašli sami. Občutek zapuščenosti, nerazumevanja in podcenjvalnega odnosa s strani elit pa krepi občutek zarote proti interesom navadnih ljudi. Medijski diskurzi, katerim je pogosto cilj ustvarjanje napetosti in konfrontacije med različnimi akterji s svojo senzacionalistični retoriko, stilom in oblikovanjem vtisa še poglobljajo stereotipne podobe o nekaterih skupinah.

1.1. OPREDELITEV POJMOV

1.1.1. PREDSDODKI IN STEREOTIPI

Oakes, Haslam in Turner (1994) pravijo, da so stereotipi neutemeljeni, s predsodki obremenjeno mišljenje. Veljajo za nesprejemljiva, rigidna, izkrivljena domišljanja, ki ne upoštevajo individualnih razlik in družbenih sprememb. Odražajo in spodbujajo družbene predsodke. Posamezniki svoje predsodke preverjajo v izmenjavi stališč s tistimi, ki mislijo podobno. V primeru, da med seboj podobni z njimi soglašajo, postanejo bolj zaverovani v točnost osebnih stereotipov. Kadar pa pride do nestrinjanja, postanejo negotovi glede pravilnosti svojih mnenj in poskušajo to negotovost reducirati tako, da sprejmejo vpliv drugih, ali pa poskušajo druge prepričati, da sprejmejo njihovo mnenje in spremenijo svoje stališče. Stereotipi so skupni rezultat socialne kategorizacije in poudarjanja znotrajskupinskih podobnosti in medskupinskih razlik. Resnica je s tem žrtvovana za sprejemljivo in približno predstavo, ki ne upošteva dejanskih dejstev.

Ule (1999) navaja Adorna, ki pojasnjuje, da predsodki in sovraštvo do določenih skupin izvirajo iz represije in tretmaja, ki jih je posameznik doživel zlasti v otroških letih. Nakopičena nezavedna mržnja potrebuje nadomestek, na katerem se sproži in kamor lahko prenese svoje strahove in sovraštvo. Stereotipi in predsodki posameznike lažje orientirajo v svetu, ki je do njih hladen, odtujen in nerazumevajoč.

Allport (v Ule 1999) stereotipe in predsodke opisuje kot mehanizem socialne kategorizacije in jih opisuje kot naravni in v večini primerov neškodljiv kognitivni proces. Pri človekovi zaznavi omogoča jasno razdelitev na člane, ki pripadajo določeni grupaciji in na tiste, ki ji ne pripadajo.

Billig (v Ule 1999) zavrača stališče, da so predsodki obvezen sestavni del normalnega mišljenja. Postavil je nasprotni proces partikularizacije, ki je v nasprotju s kategorizacijo. Partikularizacija povzroči razvoj tolerance, strpnosti do razlik, medtem socialna kategorizacija podpira predsodke in netoleranco.

Kuhar (2009) opisuje, da so stereotipi tipizirane sodbe, kar pomeni, da ne upoštevajo individualnih razlik med posamezniki, pač pa te na osnovi delnih in površinskih sodb razvrščajo v posamezne grupacije. Stereotipi so torej oblike miselnih sodb, ki jih dobimo na osnovi delnih informacij. So miselni predali, v katere razvrščamo ljudi in tisto, kar se okrog nas dogaja. Vendar so stereotipi preveč posplošene in preveč tipizirane sodbe, zato z

njimi spregledamo raznolikost sveta in nianse znotraj njega. Pri predsodkih poleg miselnih sodb (stereotipi), nalepimo še emocije. Zato se predsodki okrepijo v časih krize, ko se delitve med nami in njimi še bolj poglobijo. Skupine, ki so žrtve takšnega obravnavanja, so priročni grešni kozli, ki jih okrivimo za naše lastno negativno počutje, slabo gospodarsko stanje in podobno. Zato so se manifestacije predsodkov in stereotipov od začetka gospodarske krize začeli stopnjevati.

Ule (2005) pojasnjuje, da je nezaželen izid uporabe stereotipov v tem, da se žrtve poistovetijo z vsebino stereotipa. Pri tem gre za t.i. samo-izpolnjujoče se prerokbe. Posamezne skupine, proti katerim je usmerjena vsebina stereotipov, to vsebino ponotranjijo in se z njo poistovetijo. S svojimi praksami in obnašanjem legitimirajo predsodke. Krog se sklone, saj tisti, ki izraža stereotipe, dobi argumente za svoja ravnanja, argumente pa dobi ravno od skupine proti kateri so bili stereotipi sprva namenjeni. Izražajo se pogosto preko šal in dvoumnosti, zato se nam zdijo vsakdanji. Pri tem lahko hitro postanejo družbeno vezivo množic in se širijo kot virus, s tem pa se spremenijo v orodje agresije, so napoved linča, preganjanja in deportacij.

Brown (v Ule 1999) pravi, da je esencialen predpogoj razvoja predsodkov kategorizacija, ki je nujna za človekovo preživetje. Zaradi kompleksnosti sveta je potrebno prostor, v katerem živimo, poenostaviti in urediti na posamezne kategorije. Enostavno se kot ljudje nismo sposobni odzvati na vsak posamezen dogodek ali na posameznika, ki smo mu priča. Temeljna učinka kategoriziranja sta v poudarku občutne razlike med skupinami in podobnosti znotraj skupine. V tuji skupini so tako njeni člani zelo podobni drug drugemu, v naši skupini pa smo si različni. Zaradi večjega poznavanja in pogostejših stikov iz lastne skupine, se bolj zavedamo razlik med našimi člani. Članov tuje skupine ne poznamo, zato jih bomo videli na bolj univerzalen in nediferenciran način. Gre torej za razliko s stopnjo seznanjenosti med pripadniki obeh skupin in za učinek homogenizacije tuje skupine. Člani lastno skupino dojemajo kot bolj homogeno od drugih, kadar so v manjšini v primerjavi s številčno večjo skupino. Manjša skupina se počuti ogroženo s strani večje skupine, zato je odgovor na takšno grožnjo večja potreba po koheziji članov. Tako se tisti iz manjšinskih skupin močneje identificirajo z lastno skupino, kot pripadniki večjih skupin.

Kuhar (2010: 36-37) povzema Henrija Tajgela, ki navaja 5 funkcij stereotipov:

- kognitivna funkcija (redukcija heterogenosti sveta – s tem zmanjšujemo količino informacij in dražljajev v raznolikem svetu, v katerem živimo)

- motivacijska funkcija (ohranjevanje in predstavljanje pomembnih družbenih vrednot določene skupine)
- normativna funkcija (ustvarjanje skupinskih norm in prepričanj)
- razlagalna funkcija (interpretacija družbenih pojavov)
- razlikovalna funkcija (ohranjanje razlik v korist lastne skupine – kar vodi v ustvarjanje nasprotujočih si pozicij mi-oni)

Le Bon (v Vidmar Horvat 2009) pravi, da pripadnost skupini povzroči, da se posameznik preobrazi in začne delovati na povsem drug način, kot bi ravnal kot posameznik. Kljub temu, da so posamezniki raznoliki, v množici prevzamejo kolektivno dušo, ki spremeni njihovo delovanje, mišljenje in čustvovanje. Množice so impulzivne, zaradi svoje številčnosti pa jih prevzame občutek nepremagljive moči, izgubijo pa vse občutke odgovornosti. Množica ne zna ločevati med resničnim in lažnim svetom, hkrati pa se zaveda svoje moči in zato postane netolerantna in slepo sledi avtoriteti. Od članov pričakuje tudi nasilje, kadar je potrebno varovati meje njenega obstoja.

Freud (v Vidmar Horvat 2009) pa trdi, da fenomen okužbe podrejanju diktatu množične misli izhaja zaradi potrebe po vodji. Člane množic združuje občutek, da vodja ljubi vse enako. Posameznik se je zato pripravljen odpovedati posebnosti, ki do trenutka množičnega poistovetenja določata posameznika. V družini je harmonija povezana z odrekanjem zahtevam po svoji posebnosti. Otrok ob rivalstvu do svojih bratov in sester spozna, da bo enako kot brat ljubljen le, če ga bo sam imel rad v vsej njegovi nadležnosti in posebnostim.

Vidmar Horvat (2009) pojasnjuje, da red in discipliniranje ustvarjata skupinski duh, ki ne dopušča izjem, drugačnosti, samosvojesti in odstopanja od norm, ki jih je zase odredil na novo nastali kolektiv. Izjeme ogrožajo obstoj same skupine, njene koherentnosti in veziva, zato odgovori tako, da izloča in ustrahuje vse, ki si upajo podvomiti v njen prav.

Kuhar (2010: 39) navaja Allportovih pet stopenj manifestiranja predsodkov:

- 1. stopnja: *opravljanje (izvaja se predvsem skozi humor – šale in vici o drugih skupinah)*
- 2. stopnja: *izogibanje (vzpostavljanje socialne distance do skupin, do katerih gojimo predsodke)*
- 3. stopnja: *diskriminacija (konkretna dejanja proti drugim skupinam, ki jim preprečuje enakopravnost npr. dostop do ekonomskih dobrin)*
- 4. stopnja: *nasilje (fizično ogrožanje skupin)*
- 5. stopnja: *genocid (načrtna odstranitev skupine)*

1.1.2. RAZLIKOVANJE PO JEZIKU

Kralj (2008) pravi, da je nacionalistični doktrini uspelo vcepiti v zdravorazumsko razumevanje vsakdanjosti, da svet sestavljajo različni narodi ter da novorojenci avtomatsko pridobijo narodno pripadnost. Večina poskusov definiranja naroda se prične pri opredeljevanju domnevno objektivnih dimenzij, ki jih družbena skupina mora imeti, če želi biti označena kot narod. Kriteriji oziroma kombinacija kriterijev, ki tvorijo mrežo, v katero običajno lovimo opredelitev naroda/nacije, so: jezik, skupno ozemlje, skupna zgodovina, religija in kultura.

Jezik kot kriterij narodnostne identitete je pomemben kriterij, saj je prek (nacionalnega) jezika nacionalna identiteta podvržena socialnim identifikacijam. Od francoske revolucije naprej je bil v Franciji jezik pogoj za pridobitev državljanstva, skupni jezik je služil tudi kot odličen izgovor nemškemu nacionalizmu, saj so bili nemško govoreči ljudje raztreseni po vsej centralni in vzhodni Evropi. Na Norveškem so pisani jezik, kljub drugačni izgovorjavi, dolgo delili z Danci, zato se je nacionalizem pojavil z izdajo norveške slovnice (1848) in slovarjem (1950), ki sta odgovarjala zahtevam po samostojnem norveškem tiskanem jeziku. Nacionalna distinktivnost jezika se dobro kaže tudi na primeru zdrah med Srbi in Hrvati. Po razpadu nekdanje Jugoslavije je bilo govora o skupnem srbohrvaškem jeziku, nacionalno razpoloženo vodstvo obeh novih držav pa so poskušali prepričati javnost, da hrvaškega jezika nikakor ne moremo enačiti s srbskim in nasprotno. O tem piše tudi Ignatieff (1994:14 v Kralj 2008), ki sklicujoč se na Freuda in njegov koncept »narcizma majhnih razlik« - pravi: "Manjše kot so dejanske razlike med dvema skupinama, bolj velike in ogrožajoče se utegnejo oblikovati v njihovi domišljiji.«

Sedmak (2002) opisuje dvojezično območje v slovenski obalni regiji, kjer prebiva italijanska etnična manjšina in pravi, da se italijanska etnična manjšina najočitneje razlikuje od slovenske večine zgolj v (maternem) jeziku. Območje bivanja, vsakdanje življenje, kultura, prehranjevalne navade in vrednote so tako za slovensko večino kot italijansko manjšino pravzaprav isti. Gre torej za nizko stopnjo medkulturne in socialne razdalje med pripadniki večine in manjšine. Avtorica je opravila tudi raziskavo med pripadniki etnično mešanih zakonov, ki nakazujejo jasno izraženo težnjo pripadnikov italijanske manjšine po ohranitvi svojega maternega jezika v partnersko-družinski komunikaciji ter želijo prenesti materni jezik na potomstvo. Navaja pa razliko v primerih, ko slovenski partner/partnerica ni domačin, temveč priseljencec iz notranjosti Slovenije. V tem primeru smo priča bolj ali manj radikalnim konfliktnim situacijam, ko se slovenski zakonec zaradi prisotnosti italijanskega jezika v družinski komunikaciji počuti kot „tujec v lastni hiši“. Neproblematično dojemanje italijansko-slovenskih mešanih zakonov lahko pripišemo geografski bližini etnij ter tradicionalne prisotnosti italijanske skupnosti v tem geografskem prostoru. Eden izmed informantov pravi. „Recimo če bi bil, če je mož, da ni Primorc, da je mogoče Štajerc, Ljubljčan, je verjetno drugače, če se poroči z eno, ki je od tu, ki je italijanske narodnosti. Moja mama je bila tudi bolj na italijansko, ona je hodila v Trst od malega, pa tudi italijanske šole je naredila. Potem bolj proti Italiji obrnjeni, kot pa proti Ljubljani“ (Sedmak, 2002, str. 207). Če so generacije socializirane v kulturnem kontekstu slovenske Istre, v toku odraščanja spontano in samoumevno osvojile znanje italijanskega jezika, je pri družinah celinskega dela Slovenije ta samoumevnost odsotna.

Fishman (v Hirnők in Novak Lukanovič 2016) opisuje proces, kako je možno preusmeriti proces opuščanja jezika. Oblikoval je osemstopenjsko lestvico, kjer za vsako stopnjo nakazuje prioritete, ki jih je treba izvajati, da se proces opuščanja jezika preusmeri. Značilnosti posameznih stopenj:

- 8. stopnja: maloštevilni govorci, večinoma starejši, socialno osamljeni, ki nimajo nikogar, s katerim bi komunicirali;
- 7. stopnja: jezik uporabljajo starejši, redke jezikovne povezave z mlajšo generacijo;
- 6. stopnja: jezik se prenaša medgeneracijsko, neformalno govorno sporazumevanje: dom – družina – soseska;
- 5. stopnja: jezik govorijo v družini in šoli. Prehaja tudi v pisno komunikacijo. Možnost izražanja v kulturnem in političnem okolju;

- 4. stopnja: jezik postane jezik obveznega izobraževanja in s tem celotne skupnosti;
- 3. stopnja: jezik vstopa na področje nižjih delovnih mest na lokalnem nivoju. Če je prisotna tudi ekonomska moč, govorijo jezik tudi vodilni in je presežena lokalna raven rabe;
- 2. stopnja: raba manjšinskega jezika se razširi v vladne ustanove, medije, zdravstvo, sodišča;
- 1. stopnja: manjšinski jezik je jezik univerze, prisoten je na vseh ravneh javnega življenja, vzpostavljena je teritorialna dvojezičnost.

Fishman (v Hirnök in Novak Lukanovič 2016) posebej izpostavi šesto stopnjo kot najpomembnejšo in osnovno fazo pri ohranjanju jezika. Prenos jezika na potomce je ključnega pomena za ohranjanje jezika.

Novak Lukanovič (2016) opozarja, da je izvajanje dvojezičnosti kljub ustavni in zakonski ureditvi v poslovnem svetu pomanjkljivo. V občinskih dokumentih je zapisano, da morajo imeti podjetja urejene dvojezične napise, ni pa posebej določeno upoštevanje dvojezičnosti pri notranjih poslih v poslovnih aktih: statuti, poslovnem poročilu, zaposlovanju, poslovnih načrtih.

1.2. RASIZEM

Rasizem je termin, ki ga avtorji dojemajo različno in nima splošno sprejete razlage. Solomos (v Haralambos, Holborn 1999) ga opiše kot ideologijo in socialne procese, ki so diskriminatorni do drugih na podlagi rase pripadnosti, ki naj bi bila drugačna. Rasisti so torej posamezniki, ki izvajajo ali izražajo poniževalna ali stereotipna prepričanja proti članom druge barve kože ne glede na to, na kateri teoriji slonijo njihova prepričanja ali dejanja.

Haralambos in Holborn (1999) navajata različne teorije o rasizmu. Pripadniki frankfurtske šole se opirajo na interdisciplinarni pristop in rasiste označujejo kot tiste z avtoritarno osebnostjo, ki je sadistična, ima stereotipno razmišljanje in slepo priznava vse, kar se ji zdi močno. Hkrati ljudje z avtoritarnimi stališči poudarjajo primerno vedenje, uspeh, pridnost, sposobnost, fizično čistočo, zdravje in nekritično komformistično držo, takšna osebnost pa

naj bi izvirala iz načina vzgoje. Zagovorniki frankfurtske šole trdijo, da se je totalitarni značaj ljudi pojavil v otroštvu bodisi zaradi strogega očeta ali pomanjkanja ljubezni.

Dollard (v Haralambos in Holborn 1999) dodaja, da tisti, ki so frustrirani, postanejo agresivni in morajo to agresivnost sprostiti. Na svojih starših frustracij ne morejo sprostiti, zato se v življenju pojavi alternativna, bolj ranljiva tarča.

Cashmore (v Haralambos in Holborn 1999) pa pravi, da je rasizem navzoč v vseh razrednih in vseh starostnih skupinah in zavrača psihološke teorije rasizma kot značilnost patoloških posameznikov. Rasizem je po njegovem posledica naravnega konzervatizma, kot je želja po stabilnosti in ustaljenemu redu.

Dragoš (2016) prikazuje, da so se v zadnjih letih izrazito povečala avtoritarna stališča. Kar 62,4 % slovenskega prebivalstva bi raje namesto demokracije imelo močnega voditelja in le 22,5 % prebivalstva misli, da je demokracija tudi v krizi še vedno najboljša možnost. V obdobju 2009-2015 se je delež avtoritarnih stališč povečal za 66 %, opredelitev za demokracijo pa se je zmanjšala za dobrih 37 %.

Vidmar Horvat (2009) navaja Milgramov eksperiment, ki je poskušal ugotoviti, kako daleč bi šli posamezniki v poslušnosti. Ustvaril je dve skupini, učencev in učiteljev. Naloga učencev je bilo odgovarjati na vprašanja učiteljev, naloga učiteljev pa v primeru nepravilnih odgovorov kaznovati učence z električnim šokom, vsakič s povečano jakostjo v razponu od začetnih 15 do končnih 450 voltov. Učenci so seveda svojo bolečino zaigrali, sprva s stokanjem in na koncu s kriki, učitelji pa o tem dogovoru niso vedeli ničesar. 65 odstotkov vseh učiteljev je navkljub bolečinam, ki so jih povzročali učencem in za katero niso vedeli, da je zaigrana, ubogljivo nadaljevalo do najvišje zgornje meje elektrošokov.

Ule (2005) opisuje razliko med tradicionalnim in modernim rasizmom. Novi rasizem je za razliko od nekdanjega odkritega in agresivnega zavračanja prikrit, moderni rasisti se nočejo izdati in zavedati svojega rasizma. Prikriti rasizem svoje predsodke opravičuje (pred javnostjo in pred seboj) s čedalje bolj „zahtevnimi“ manjšinami, ki ogrožajo svoboščine do varnega življenja, do varnega gibanja in ki živijo na račun davkoplačevalcev. S tem odklonilni rasizem postane bolj kultiviran, s tem pa pripadniki lažje racionalizirajo nezaupanje do marginalnih skupin. Spremenil se je tudi diskurz, tipična oblika izražanja kakega predsodka je: „Nič nimam proti, toda ...“. S tem se spreminjajo tudi vsebine predsodkov. Tradicionalni rasizem je bil površinski in je navezoval razlike med ljudmi v barvi kože, za sodobne predsodke pa je značilno

navezovanje na razlike, ki niso neposredno opazne; na primer razlike na kulturni ravni, religiji, življenjskem stilu.

1.3. ETNIČNOST

Brewton (v Sedmak 2002: 107-108) etnično skupino definira kot „človeško skupnost, ki jo združujejo vezi kulturne homogenosti, v etnični skupini prevladuje visoka stopnja lojalnosti in pripadnost določenim bazičnim institucijam kot so družinska oblika, religija in jezik. Etnična skupina pogosto poseduje distiktivni narodni stil, način oblačenja, umetnost, moralne kode, zavedanje zemlje, čustev pripadnosti in vrednostni sistem ter načine rekreacije“. Prehod v postmoderno razumevanje etničnosti pa je razumljena kot manj odvisna od fizične bližine pripadnikov iste etnične identitete.

Šumi (2000) etničnost opisuje kot kulturno konstruirano drugačnost med ljudmi in se kot socialna razlika zgodi le, kadar se dve skupini, ki se v medsebojnem stiku prepoznavata kot različni. Šele v stiku z drugimi izvemo, kdo smo. Med člani obeh skupin mora obstajati vsaj minimalen kontakt. V stiku nosilci kulturnih pomenov ustvarijo zavest o razliki. V procesu kontakta med obema skupinama so izmenjajoči se podatki osnova za opredeljevanje, torej za identitetno izrekanje. Ob teh pogojih nastane podlaga za oblikovanje etničnosti, ki pomeni upravljanje z identitetnimi izrekami in socialna akcija na tej podlagi. Pomembno pri tem je, da opredeljevanje ene skupine (v odnosu do druge) ne poteka na poljubno in celotno prezrcaljenje vseh kulturnih vsebin, ki jih nosilci dojemajo kot različne pri drugem, ampak poteka selekcijsko. Manipulacije tistih kulturnih razlik, ki jih akterji sami razpoznavajo za družbeno pomembne, tvorijo etničnost. Člani ene skupine tako do druge skupine ustvarijo neprehodne razlike, ki so (v zavesti nosilcev skupine) nepremostljive in med katerimi prehajanje ni možno. Nosilci kulture pogosto ne delijo, ampak se je udeležujejo. Znotraj sistema člani nimajo enotnega kulturnega znanja, nimajo ju tudi v primeru, kadar so prepričani, da ju imajo, funkcionirajo pa na podlagi skupnostne ideologije, ki je podprta z močjo politike. Če pogledamo konkreten primer uporabe jezika, lahko izpostavimo dva primera. Ljubljčan svoj domači dialekt in knjižno slovenščino dojema kot enotno, kljub temu, da sta glede na socialno rabo povsem razločene. Prebivalcem na slovenski strani slovensko-hrvaške meje pa ideološka prisila zagotavlja, da je npr. naravni jezik zagrebških domačinov (kljub očitnim podobnostim) radikalno drugačen od njihove lastne govornice, da je povsem drug jezik. Podobnost kot prepoznavni

znak je torej, povsem stvar arbitracije moči in analitična past. Politična moč s svojimi sredstvi zagotavlja fizično enotnost tolmačenja lastnih meja.

Šumi (2000) etnično razliko opisuje z dvema temeljnima lastnostima:

- vsebinsko je polnjena s preteklostjo in izvorom, obstaja „od vedno“ kot izvorna razlika
- razumljena je kot neprehodna, neodpravljiva razlika, v poskuse odpravljanja pa so uperjene sankcije zagotovljene s strani politične zavarovanosti

Barth (v Šumi 2000) je tako zavrnil običajno dojetje človeštva kot mozaika različnih in zamejenih kultur, ki je predpostavljala, da je ohranjanje mejnosti neproblematično in je posledica izolacije v obliki jezikovnih ograd, rasnih razlik, socialne ločenosti in spontane ali organizirane sovražnosti. Preureditev omenjene perspektive je ravno nasprotna. Kultura se kreira v interakciji med skupinami in ni najmočnejša v svojem središču, ampak interakcija na mejah med skupinama kulturo obnavlja in ohranja, ne pa razgublja.

„Stanje človeštva je poslej tesno stkana mreža gibljivih, nenehno premikajočih se razločevanj: zaznave različnosti same pa niso apriori določene s kakim seznamom kulturnih potez, (ki bi bile od ene „kulture“ do druge objektivno različne), temveč se kot take vzpostavijo šele v stiku oz. interakciji med dvema ali več skupinami tako, da se njuni pripadniki razpoznajo za kulturno različne.“ (Šumi, 2000, str. 23)

Brezigar (2010) pravi, da odnose med skupinami oblikujejo posamezniki, ki s socialno identifikacijo in kategorizacijo pomagajo človeku, da opredeli, kdo pravzaprav je, s tem pa si gradi samozavest. Sprašuje se, zakaj posamezniki sebe in druge razvrščajo v skupine na podlagi etničnega porekla in ne drugih dejavnikov kot so npr. barva oči, velikost stopal, višina ipd. Poistovetenje s skupino je večja takrat, ko so značilnosti druge skupine pomembne, vidne ali zbujejo pozornost, torej takrat, ko je etničnost druge skupine vidna zaradi telesnih značilnosti, barve kože, rabe drugega jezika, drugih običajev pri prehranjevanju, izbiri oblek, glasbe, ipd.

Huntington (2006) navaja razmišljanje avtorja Michaela Dibdina, ki je napisal, da resnični prijatelji niso mogoči brez resničnih sovražnikov. „Če ne sovražimo tega, kar nismo, ne moremo ljubiti tega, kar smo“. (Huntington, 2006, str. 18). Sovražniki so torej bistveni za narode, ki iščejo identiteto.

Južnič (1994) pravi, da je pri označevanju in krepitvi etničnosti učinkovit indikator zgodovinski spomin, pri čemer ne gre za natančno in pravilno povzemanje dogodkov iz preteklosti, ampak za kreiranje zgodovinskih mitov. Povezovalno deluje mitologizacija, ki projicira stanja v preteklost. Skupna zavest o dolgem trajanju kot neprekinjenem obstoju etnične skupine, daje etničnemu pripadanju občutek gloriciranosti, vzvišenosti in izjemnosti.

Južnič (1994, str. 271) pravi, da so etnične meje sporne, saj vsaka etnija teži k obsežnim teritorialnim zahtevam. Navede tri argumente, ki jih pri samodefiniranju svoje obsežnosti uporabljajo ambiciozna in kontradiktorna načela:

- načelo dejanske ali domnevne historičnosti, ki jo je mogoče izvajati iz historično priznane državnosti. Zgodovinska kontinuitetna domneva, da je bila v daljni preteklosti državnost dejavnik etnične koncentracije, pogosto pa ni na voljo drugega kot projekcija obstoječega stanja čim dlje v preteklost;
- načelo najširše poselitve, ki naj bi dokazovala popolno prebivalstveno obvladovanje določenega ozemlja, še posebej je argument uporabljen, če je v taki zgodnji poselitvi že obstajalo tisto etnično ime, ki se uporablja v nacionalni formaciji in je morda celo prevzeto kot ime državne tvorbe;
- načelo imperialne presežnosti označuje obvladovanje določenega teritorija, ki se lahko kaže le posredno prek zgodovinskega zavojevanja vladarjev ali vojskovodij, ki se jim pripisuje oznaka očetov nacije;

Komac (2016, str. 76) narod opredeljuje kot tvorbo skupnega izvora telesnih znakov, poglavitno pa je skupno duševno življenje: omika, zlasti pa jezik. Narod se začne konstituirati tedaj, ko se sorodni rodovi prepoznajo kot enaki po svoji govorici, običajih, zgodovinski usodi in zemljepisni poselitvi. Organizirano ljudstvo se tako oblikuje v narod takrat, ko hoče oblikovati svoje življenje po enotnih normah in deliti isto zgodovinsko usodo. To združujoče dejstvo je kultura, torej nadgradnja že obstoječih danosti, kot so jezik, običaji, poselitev, zgodovinska usoda ipd.

Komac (2016, str. 76) pojasnjuje, da je empirično dokazano, da je slovenski narod sestavljen iz posameznikov, katerih predniki so prihajali iz vseh vetrov, kar je za nosilce bioloških teorij le postranskega pomena. Biološki model tvorbe naroda pomeni, da glede na negativne slovenske in evropske demografske trende, pristajamo na prostovoljno

izumiranje tvorbe imenovane slovenski narod. Pristaši biološkega modela kot rešitev ponujajo dve komponenti:

- višjo nataliteto oz. rodnost
- povratek slovenskih izseljencev in njihovih potomcev

Komac (2016, str. 92) napiše, da je slovenski narod zamišljen kot organizem, torej kot živo bitje in ne kot oblika organiziranja različnih posameznikov. Narod je pojmovan kot rodovna skupnost in ima svoj jezik, kulturo, zgodovinski spomin in zavest. Gre za krvno linijo naroda, takšna zasnova naroda pa izključuje sorodne oblike organiziranja posameznika, t.i. tujerodce. Genetsko je dokazano, da so Slovenci sestavljeni z vseh vetrov, ki si bolj ali manj delijo prednike s prebivalci vsega sveta, vendar znotraj I2 ter R1a dominirajo severovzhodne genetske vezi, predvsem iz današnje Poljske, Nemčije, Rusije, Slovaške in Češke.

1.4 MIGRACIJE

Komac (2016) pravi, da je bilo današnje ozemlje Slovenije stoletja dom pripadnikov večine in mnogih narodnostnih manjšin. Številčno najbolj prisotni so bili Italijani, Madžari, Romi, Nemci, Judi, Srbi, Hrvati, Muslimani, Bošnjaki, Albanci, Črnogorci, Makedonci itd. V prvi polovici dvajsetega stoletja so se njihova ekonomska, družbena in politična moč povečini zmanjševala zaradi vojne in sprememb nosilcev suverenosti pogosto do minimuma. V drugi polovici dvajsetega stoletja, predvsem od poznih šestdesetih let naprej, pa so se začeli procesi povečanega priseljevanja v pretežni meri z območja nekdanje skupne jugoslovanske države.

Danilo (v Komac 2016) navaja naslednje procese in značilnosti priseljevanja pred osamosvojitvijo Slovenije:

- ekonomsko priseljevanje brezposelnega mladega kmečkega prebivalstva (modalni razred 15-19 let), zato je do procesov oblikovanja družin večinoma prihajalo šele v novem okolju
- priseljevanje posameznih narodnosti iz istih izvornih območij se je naseljevalo strnjeno

- planirano iskanje delovne sile s strani večjih slovenskih industrijskih in gradbenih podjetij
- razporejanje na delo v Slovenijo (vojska, carina, drugi državni organi nekdanje skupne države) je pomembno vplivalo k demografskim spremembam in družbenemu razvoju posebej v manjših lokalnih skupnostih
- sekundarno priseljevanje (z zamikom), vzdrževanih družinskih članov (združitve družin, poroke), ki nima tipičnih ekonomskih vzrokov
- priseljevanje Slovencev po rodu je bilo značilno za obdobje pred drugo svetovno vojno in takoj po njej

Komac (2016, str. 80-82) opisuje, da so povečane migracije v slovenski večinski strukturi puščale bolj negativne kot pozitivne sledi. Odnos do priseljencev je bil zadržan in tudi odbojen. Največkrat je bil konflikt latenten, pogosto pa odkrit. Najbolj množično je bilo priseljevanje v sedemdesetih letih. Prva raziskava SJM je bila opravljena v letih 1970-1971. Priseljevanje delavcev iz drugih jugoslovanskih republik je bilo v očeh večinske populacije sprejeto kot slaba razvojna odločitev. Na vprašanje: „V zadnjih letih prihaja vse več ljudi iz drugih republik na delo v Slovenijo. Ali se vam zdi to v glavnem dobro ali slabo?“ je 28,6 % anketirancev odgovorilo v glavnem dobro, 42,5 % pa v glavnem slabo.

Komac (2016, str. 82) navaja, da je bilo množično priseljevanje v sedemdesetih prvi tak pojav, s katerim se je slovensko okolje srečalo, percepcija Slovencev južnoslovanskih narodov je bila trdno vcepljena Cankarjeva opredelitev južnih Slovanov:

„Po krvi smo si bratje, po jeziku vsaj bratranci, po kulturi, ki je sad večstoletne sepratanje vzgoje, pa smo si med seboj veliko bolj tuji, nego je tuj naš gorenjski kmet tirolskemu, ali pa goriški viničar furlanskemu“ (Komac 2016: 82).

Komac (2016, 82 - 83) navaja tudi raziskavo slovenskega javnega mnenja iz leta 1990. Takrat je bila kriza v Jugoslaviji na vrhuncu, Slovenija pa se je pripravljala na osamosvajanje. Na vprašanje: „Nekateri pravijo, da priseljevanje delavcev iz drugih republik ogroža Slovence. Ali se s tem strinjate ali ne?“ je leta 1990 53% anketirancev pritrdilno, 28,5 % pa se s tem ni strinjalo. Leta 1980 je na isto vprašanje pritrdilno odgovorilo znatno manjši delež, 35,4 %, skoraj polovica 49,2 % pa se s tem ni strinjalo.

1.5. DISKRIMINACIJA

Kaufmann (2018) razlaga, da je nasprotovanje priseljevanju v večji meri kulturološko in psihološko. Nasprotuje dvema predpostavkama poročila Odbora za notranje zadeve v britanskem parlamentu. Prvič, prebivalstvo Velike Britanije je nenaklonjeno trenutnim trendom priseljevanja zaradi percepcije, ki naj bi ga previsoka stopnja priseljevanja imela na blaginjo in javne storitve zdravstva, zaposlovanja in sistema socialne varnosti. Drugič, javno mnenje naj bi nasprotovalo nekontroliranemu priseljevanju in ne številu priseljencev. V tem primeru je rešitev v zagotavljanju finančnih sredstev na območja, kjer je priseljevanje najmočnejše, hkrati pa nadziranje priseljevanja na način, ki bo prispeval k ekonomskemu napredku vseh skupin. Poročilo se opira na raziskavo British Future (Time to get it right: Finding consensus on Britain's future immigration policy), ki prikazuje, katere vrste priseljencev so bolj ali manj zaželjene. Raziskava pokaže, da so značilnosti priseljencev glede na nacionalnost, religijo in raso pomemben faktor, kljub temu pa je nasprotovanje ali podpora javnosti na področju priseljevanja najbolj vezana na ekonomski prispevek, ki ga priseljenci prispevajo.

Kaufmann (2018) pravi, da so rezultati, ki pravijo, da javnost priseljevanju najbolj nasprotuje zaradi gospodarskih razlogov takšni zaradi načina postavitve vprašanja. Ko posamezniki pomislijo na imigranta, ga ocenjujejo kot posameznika drugače, kot v primeru, ko razmišljajo o priseljevanju v celoti. Za boljšo ilustracijo navaja podatke ankete Yougov-Birkbeck iz novembra 2017, kjer vzorec 1450 belih Britancev sprašuje naslednja vprašanja:

- Trenutno je neto priseljevanje (razlika med priseljevanjem in odseljevanjem) 275.000 ljudi na leto, med temi je približno polovica iz EU. Po Brexitu je pričakovati zmanjševanje priseljevanja iz EU. Izmed opcij, katero preferirate?

a) Povečanje števila visoko izobraženega kadra izven Evrope, ohranjanje stopnje priseljevanja pri 275.000/letno.

b) Zmanjševanje visoko izobraženega kadra izven Evrope, zmanjšati število priseljevanje iz 275.000 na 125.000.

c) Ne vem.

34 % se je odločila za možnost povišanja priseljevanja izven Evrope, 30 % za zmanjševanje izobraženega kadra izven Evrope, 36 % je izbrala možnost ne vem.

Drugo vprašanje je pravzaprav identično, edina razlika je v zamenjavi besede „izven Evrope“ z „Afrika in Azija“.

V tem primeru se le 18 % odstotkov strinja s prvo možnostjo povišanja visoko izobraženega kadra, 40 % želi zmanjševanje izobraževanja izven Evrope, 43% odgovori ne vem. To pomeni, da je 69 % naklonjeno zmanjšanju števila priseljencev, 31 % pa nadaljevanju trenutnim stopnjam priseljevanja.

Naslednje vprašanje se je opiralo na projekcije prebivalstva pri trenutnih stopnjah priseljevanja.

- Povečanje števila visoko izobraženega kadra izven Evrope, ohranjanje stopnje priseljevanja pri 275.000/letno. *Kot rezultat se bo delež belih Britancev zmanjšal iz današnjih 80 % na 58 % v letu 2060.*
- Zmanjševanje visoko izobraženega kadar izven Evrope, zmanjšati število priseljevanje iz 275.000 na 125.000. *Kot rezultat se bo delež belih Britancev zmanjšal iz današnjih 80% na 65% v letu 2060.*

Vprašanje ponovno ostaja enako kot pri prvi skupini, hkrati pa je pozornost preusmerjena na posledice, ki jo bo priseljevanje imelo na dolgoročno etnično strukturo. V tem primeru se kljub spremenjeni strukturi višje izobraženega kadra 27 % strinja s trenutnimi stopnjami priseljevanja, 73 % pa je naklonjeno zmanjšanju, četudi to pomeni nižje izobraženo strukturo prebivalstva.

Kaufmann (2016) prikazuje, da je bilo glasovanje na britanskem referendumu o članstvu v Evropski uniji v večji meri posledica identitete in ni bilo primarno vezano na ekonomske razloge. Izpostavi rezultate British election study 2015, ki so glede na posamezne značilnosti mnenj posameznikov ugotavljali, kako mislijo glasovali na referendumu. V primeru, da poznamo njihove osebne prihodke, ekonomski ali razredni položaj, lahko v 54 % odstotkih predvidevamo, kako bodo glasovali. Če poznamo njihovo politično usmeritev levo-desno, lahko napovemo rezultat približno s 65 %, še višja je pravilnost napovedi pri strankarski pripadnosti, takrat lahko napovemo njihov glas na referendumu z več kot 70 % gotovostjo.

Kaufmann (2016) izpostavlja tudi pomembnost podpori smrtni kazni. Kljub temu, da je bila omenjena tematika povsem odsotna med referendumsko kampanjo, močno kolerira z glasovanjem za izstop ali obstanek v EU. 71 % tistih, ki zagovarjajo uvedbo smrtne kazni,

so dejali, da bodo glasovali za izstop iz EU, na drugi strani le 20 % tistih, ki temu nasprotujejo.

Karen Stenner (v Kaufmann 2016) argumentira, da so ljudje razdeljeni med tiste, ki sprememb ne marajo in med tiste, ki spremembe sprejemajo. Veliko posameznikov svet dojema kot nevaren in se želijo pred njim zaščititi. Zagovorniki izstopa iz Unije so tako v večji meri skeptični, zagovarjajo varnost nacije in discipliniranje otrok. Najpomembnejše družbene postavke so pripadanje, gotovost, korenine in varnost. Kontrastna podoba glasovalcev za obstanek v Uniji so posamezniki, ki na prvo mesto postavljajo uspeh, individualnost in kulturno enakost.

Huntington (2006) pojasnjuje, da se je med letoma 1921 in 1924 okoli 55 milijonov Evropejcev odselilo, od tega več kot polovica v Združene države Amerike. V poznem dvajsetem stoletju pa je nastopil nov in še obsežnejši val priseljevanja. Sodobne procese priseljevanja so sprožili dekolonizacija, nastanek novih držav in državne politike, ki so spodbujale ali prisilile ljudi, da migrirajo. Tehnološki napredek in izboljšani prevoz je priseljencem omogočil lažje, hitrejša in cenejša migracije, boljše možnosti kontakta pa okrepila stike med priseljenci in njihovim sorodstvom v domovini. Tok priseljevanja, ko se enkrat začne, sam spodbuja svoj tok. Problem multikulturalizma je v tem, da ne obstaja univerzalna civilizacija s skupnimi vrednotami, prepričanji, praksami in institucijami. Določene skupne vrednote (npr. da je umor zlo) in temeljne institucije (npr. družino) ne zadostujejo, da bi se oblikovala skupna civilizacija. Rešitev se ponuja v opustitvi uveljavljanja univerzalnih načel ene civilizacije in sprejetju tistega, kar je skupno vsem civilizacijam. Izpostavi tri pravila:

- pravilo vzdržanja
- pravilo skupnega posredovanja
- pravilo skupnih značilnosti

Mikulec (2010) multikulturalnost definira kot ohranjanje različnih kultur in kulturnih identitet v enotni državi. Izhaja iz predpostavke, da so moderne družbe zaznamovane z različnostjo in kulturnim pluralizmom, ki je bil v preteklosti zatrt z modeli normalnega državljanstva. Kdor se je odmaknil od predpisane normalnosti, je bil podvržen izključitvi, marginalizaciji in prisilnemu molku. Multikulturalnost se kaže kot nasprotje asimilaciji in teži k uveljavitvi kulturnih raznolikosti.

Kubic Ermec (v Mikulec 2010) multikulturalnost opredeljuje kot družbeno stvarnost in pozitivno gibanje za spremembo hierarhije med večinskim in manjšinskim prebivalstvom. Omogoča razumevanje kulturnih razlik in podobnosti, ki omogočajo sobivanje kultur.

Mikulec (2010) povzema Küngov projekt svetovnega etosa, da bi uveljavili soglasje o skupnih vrednotah in etičnih normah za vse ljudi, ne glede na njihovo versko, ideološko ali nacionalno pripadnost. Gre za minimalno soglasje o zavezujočih vrednotah, trdnih standardih in osebnem obnašanju.

Svetovni etos je sestavljen iz dveh osnovnih načel:

- načelo človečnosti (z vsakim človekom je treba ravnati človeško)
- zlato pravilo (česar nočeš, da bi drugi naredili tebi, tega tudi ti ne naredi nikomur)

1.6. RANLJIVE SKUPINE:

1.6.1. ROMI:

Šumi in Josipovič (2008) pravita, da se je v odnosih med Romi in Neromi v Sloveniji vzpostavil odnos etničnosti. Ob tem se prikriva dejstvo, da med skupinama ne gre za drugačnosti, ki bi bile neprehodne v lastnostih, kulturi in genih, ampak za zasidranost v razredno pripadnost, ki jo v svojo korist vzdržuje višji sloj.

Šumi in Josipovič (2008) razlikujeta diskriminacijo proti Romom v Sloveniji na dve kategoriji:

- klasični rasizem (kaže se v diskurzu ob označevanju Romov kot neciviliziranih, kriminalnih, ne držijo se pravil, smetijo, onesnažujejo ...)
- romantični rasizem (sočutne reportaže, ki prikazujejo, kako Romom čas teče drugače, ne vedo niti števila niti starosti svojih otrok, imenitne historične iznajdbe glavarjev in poglavarjev, živijo podeželsko življenje v šotorih, brezskrbno igranje romskih otrok brez obutve v blatu ...)

Šumi in Josipovič (2008) prikazujeta afero Ambrus, kjer je šlo za množično gonjo in nezakonito množično izselitev ter preganjanje ambruške romske družine Strojan. Država je v tistem času povzela homogenizirano javno mnenje in družino izselila iz zemlje, ki so jo

imeli v lasti. Avtorja opozarjata, da je problematično domnevanje, da so Romi res bistveno drugačni od „nas“, le da je ena stran za to, da se različnost ohranja (pustimo jim njihov način življenja), eni pa proti.

Šumi in Josipovič (2008) pojasnjujeta, da bi se morali ukrepi usmeriti na način, kako večinskega okolica dojema Rome in obratno, kako Romi dojemajo večinsko prebivalstvo. Vzajemno je namreč prepričanje, da gre pri enih in drugih za neodpravljljive razlike in lastnosti, ki se jih ne da preseči.

Sardelic (2010) pravi, da je v Sloveniji razširjeno prepričanje v nujnost varovanja večine pred neadaptirano romsko manjšino. Od Romov se pričakuje in zahteva, da se asimilirajo, s tem opustijo lastne kulturne navade in izročila in sprejmejo način življenja slovenskega naroda. Hkrati pa je v Sloveniji prisotno močno protestiranje zoper pritiske nad Slovenci na avstrijskem Koroškem, ki so izpostavljeni podobnim asimilacijskim pritiskom.

Sardelic (2010) hkrati opisuje diskurz o multikulturalizmu, ki težave v odnosih med večinsko in manjšinsko skupnostjo pripisuje Romom. Nasilje, nesožitje in nestrpnost naj bi bile posledica nedoslednega in neučinkovitega izvajanja zakonov in pravil ter tudi dejstva, da pripadniki romske skupnosti ne spoštujejo norm in vrednot večinskega prebivalstva. S priznanjem vrednosti romske kulture je ironično v istem trenutku homogenizirana in kolektivno obravnavana kot problematična.

Janko Speizer (2002) poudarja, da so diskurzi o Romih vrednostno obremenjeni tudi v primerih prizadevanja za njihovo emancipiranje. Idilično prikazovanje romske kulture je predstavljena kot nek prežitek preteklosti, ki se je do danes izgubil. Tudi strokovnjaki na področju romskih vprašanj povzemajo kot kulturo revščine, ki se ni podredila sodobnemu načinu življenja in tako kot redka ohranja idilično plemensko kulturo značilno za nomadske kulture. Projekcija Romov poteka z oznako plemenitih, brezskrbnih in primitivnih divjakov, ki ohranjajo starodavne prakse. Teza se usmerja celo na nezavedno ljubosumje večinskega prebivalstva do odprtosti in nezakoreninjenosti Romov, večina pa je na te lastnosti pozabila ali jih potisnila v ozadje. Laskanje Romov se izraža tudi v miselnosti po njihovi domnevno naravno-gensko pogojenim smislom za ustvarjalnost, glasbo in ples. Civilizirana kulturna ustvarjalnost Slovencev je namreč preveč nadzorovana in naučena, Romi pa pri tem uspevajo brez vsake šole, treningov in izobraževanja. Omenjen diskurz je škodljiv, ker kaže na stereotipno idealiziran pogled po naturalizaciji Romov kot nesocializiranih, neciviliziranih in neorganiziranih. Želja po vključevanju

Romov v družbo je vselej tudi želja po nadzorovanju. Zgodovinski pogled „nas“ na „njih“ je bil vedno zaznamovan s težavami. Usmeritev k distinkciji med „nami“ in „njimi“ jih pomanjša na objekt proučevanja zunaj naše skupnosti in vpeljuje rešitve, usmerjene k odstranjevanju motečih členov z izganjanjem, izseljevanjem, asimilacijo ali z genocidom.

Klopčič (2007) pravi, da ima stereotipno dojemanje romske populacije v obliki romanticizma posledice na področju izobraževanja mlajših generacij Romov. Rešitve morajo biti usmerjene v strokovno izobraževanje romskih asistentov, dodatno usposabljanje pedagogov za delo v multikulturnem okolju, spopad s predsodki in nestrpnostjo, vključitev pouka v romščini in vključevanja šolskih vsebin o zgodovini Romov.

Klopčič (2007) omenja različne načine za izboljšanje položaja Romov, ki ciljajo na povečanje redne zaposlenosti, krepitev stikov z večinsko družbo in s tem boljšo vključenost in zmanjševanje odvisnosti od socialnih prejemkov, obenem pa ohranjanje elementov identitete romske skupnosti. V svojem medsebojnem usklajevanju se uporabljajo trije modeli:

- Integrativni model (vključevanje v program javnih del, pri čemer prevladujejo področja urejanja romskih naselij, sezonska kmetijska dela, dela pri pomoči v izobraževalnem sistemu, pomoč in koordinacija v državnih službah. Zaposlovanje na teh področjih izboljšuje tudi zaupanje članov romske skupnosti v grajenju mostov med državnimi institucijami in njihovo skupnostjo.)
- Socializacijski model (vključuje ukrepe na področju izobraževanja s posebnimi programi npr. za nepismene, za tiste, ki niso dokončali osnovne šole, splošna znanja zdravstvenih in higienskih standardov, učna pomoč v osnovnih šolah itd. Model vključuje seznanjanje večinskega prebivalstva s kulturo in specifikami romske skupnosti, s tem opravlja vlogo ozaveščanja prebivalstva. Ob pogosti nepismenosti je organizirana pomoč pri opravljanju vozniškega izpita, kar je nujni predpogoj za uspešno mobilnost. Romska naselja so odmaknjena od mesta, javni prevoz pa je pomankljiv.)
- Eksperimentalni model (možnost zaposlitev na novih projektih, npr. odpiranje muzejev, ki so možnost tako za zaposlitve, kot tudi ohranjanja in spodbujanja kulturne dediščine. Vključevanje otrok s pripravo slikanic, dvojezičnih knjig, promocijo romskega jezika, ki bi utrla pot možnosti razmišljanja javnosti po drugačnosti in njenem sprejemanju.)

Izkušnje iz drugih držav kažejo, da lahko denarna podpora posameznikom pretrga začaran krog zgodnjega opuščanja šole, nizke izobraževalne ravni in slabše plačanih delovnih mest. Pomanjkanje mlajše generacije, ki je visoko izobražena za delo koordinatorjev in pomočnikov, se pojavlja kot ovira za dodaten napredek na tem področju. Donacije s strani nevladnega sektorja, posameznikov, verskih skupnosti in dobrodelnih ustanov lahko omogočijo vzpostavitev sklada za izobraževanje in usposabljanje Romov. S strani državnih institucij lahko sodelujejo Ministrstvo za delo, šolstvo, regije, Urad za narodnosti in informiranje ter tudi Gospodarska in obrtna zbornica. Sistemsko je pomoč posameznikov pomembna, ker lahko uspešni zgledi pritegnejo mlade Rome in jih motivirajo za sodelovanje v izobraževalnem procesu.

1.6.2. MUSLIMANI IN BEGUNCI

Dragoš (2004) pojasnjuje, da Slovenija za razliko od Evrope kot celote ni imela multikulturne izkušnje, zato je dojemana kot grožnja. V zadnjih letih je v družbenem življenju prisotna debata o gradnji islamskega kulturnega centra, pri čemer prevladujejo pomisleki in nasprotovanje izgradnji. Argumentacija strahu pred islamsko religijo je strnjena v tipologijo šestih točk:

- Argument ničelne vsote (Pri tem gre za razumevanje, da bo v primeru pridobitve džamije s strani muslimanov, na izgubi druga stran družbe, ki ni muslimanska.)
- Sanitarno-krajinski argument (Mišljeno je, da džamija arhitekturno ne spada v slovensko okolje. Pojavljajo se pomisleki glede molitvenih praks, ki bi motile lokalno prebivalstvo, minaret pa je dojeman kot viden simbol in vsiljevanje tuje in eksotične religije na avtohtono ozemlje, ki je od nekdanj pripadalo katoliški religiji.)
- Asimilacijski argument (Od verske ali kakršnekoli druge vrste manjšine, se pričakuje, da se bodo adaptirali načinu življenja večine. V nasprotnem primeru se lahko (sčasoma) zgodi, da bodo tujci prevladali in se bodo domačini morali začeti prilagajati prišlekom.)
- Antikolonizacijski argument (Ob prihodu muslimanskih priseljencev bodo z družinskimi združitvami prišle v državo tudi njihove številčne družine, s tem pa bo ogrožena večina, ki ima že tako nizko in upadajočo rodno. Omenjen je kontrast mlade strukture prebivalcev iz muslimanskih držav, kjer je na vidiku eksplozija prebivalstva in na drugi strani stagniranja in upadanja krščanskega prebivalstva).

- Paternalistični argument (Nasprotniki gradnje džamije in islama kot celote vztrajajo, da pri njihovih stališčih ne gre za sovraštvo proti muslimanom, ampak za varovanje lastne identitete, ki bo v skupno korist vseh. Muslimani ne potrebujejo takega gigantskega objekta, ampak manjše molilnice, ki bodo enakomerno razdeljene po celotnem teritoriju).
- Teorija zarote (Vladajoče sile, ki državi vladajo praktično celotno obdobje od osamosvojitve, so podaljšek prejšnjega režima v nekdanji Jugoslaviji, pri tem pa uporabljajo muslimane za kulturni boj proti Rimokatoliški Cerkvi, demokratični ureditvi in kljub večinskemu odklonilnemu mnenju Slovencev, delujejo proti lastnemu narodu. Pri tem velja prepričanje, da bodo vladajoče strukture namenoma in načrtno v državo naselile čim večje število muslimanov, jim podelili državljanstva, s tem pa si bodo z novo številčno okrepljeno strukturo, tudi matematično omogočili večno vladanje.)

Strah pred muslimanstvom pa ima tudi historičen domet. Pred leti je bilo v javni razpravi o smiselnosti in upravičenosti izgradnje džamije zaznati opozorila s spominom na zgodovinske dogodke, ki kažejo na upravičenost zavračanja islama in nuje po varovanju lastne kulturne identitete. Opozorila so bila usmerjena na spomin stoletnih turških vpadov, ki so terorizirali lokalno prebivalstvo, spomin na znamenito katedralo Hagio Sofio, ki je bila skoraj tisoč let največji krščanski simbol, pa so jo spremenili v džamijo. Namen džamije naj bi bil v islamu povsem nasproten namenu krščanskih objektov. Omenjena argumentacija je bila odgovor na opozorilo o kratenju pravic islamski skupnosti in o temeljni pravici vsakega vernika. Razlaga se zateka v pojasnilo, da ima v islamskem izročilu gradnja džamije (v nasprotju z gradnjo Cerkva) dvoumno politično sporočilo, da gre za simbolni pomen prevlade in zasedbe določenega ozemlja. Konkretno se je omenjena debata omenjala na vrhuncu boja proti terorizmu na Bližnjem vzhodu, s tem pa je nasprotovanje gradnji dobilo novo dimenzijo. Izgradnja bi lahko predstavljala varnostno tveganje. Islamski skrajneži bi lahko s pomočjo takega verskega objekta širili svojo islamistično ideologijo.

Pušnik (2017) analizira diskurz dela slovenskega medijskega prostora, ki se je v zadnjih letih ob pojavu begunske krize, zaostрил. Versko je večina prihajajočih beguncev islamske religije. Debata v časopisju, na internetu in na televizijskih debatah in poročilih se kaže v pogostejših in odkritih izrazih avtoritarizma, militarizma, nativizma, etničnega nacionalizma, kulturalizaciji ekonomske politike in strategiji vzbujanja prestrašenosti in

gnea namesto sočutja. Odraz omenjenih diskurzov je odnos do beguncev, ki so predstavljeni kot izključno ekonomski migranti, s tem pa nevarnost našim svoboščinam.

Politično se je v zadnjih letih zgodil očiten zasuk v desno. Pri tem ni mišljena zgolj povečana podpora za skrajno desne stranke, ampak tudi pomikanje v desno in prevzemanje diskurza s strani mainstream politike. Tako večji del političnega prostora uporablja prikriti rasizem, ki se skriva za fasado vljudnosti, politične korektnosti, primernosti in objektivnosti. Teren osrednje debate se je iz ekonomije premaknil v kulturo. Osnovni politični problem je tako postal islam, pogosto povezan z razpravami o terorizmu in varnosti. Mediji v sodobnem svetu postajajo ena najosnovnejših političnih instrumentov. Ob kombinaciji splošne apatičnosti javnosti do politike, je enostavno zapolniti vrzel s populističnimi diskurzi, ki ponujajo na prvi pogled enostavne, hitre in učinkovite rešitve.

Pušnik (2017) predstavlja medijske reprezentacije dveh časopisov, Reporterja in Demokracije v obdobju leta 2015, ko je bil prihod beguncev številčno najintenzivnejši. Pisanje je usmerjeno na strategijo kriminalizacije ter poudarjanja kulturnega vidika kot točke kategorizacije, odmikanja in zvrčanja krivde na begunce, imigrante ter druge etnične manjšine. Retorika je usmerjena predvsem na željo po radikalnih spremembah, ljudje se morajo boriti proti elitam, ki v rokah držijo vse vzvode oblasti, prisotni pa so v vseh porah družbe. Hkrati torej ni potreben boj le proti beguncem, ampak tudi in predvsem proti elitam in establishmentu, ki so krivi za njihov razrast. Glavna tarča so v Sloveniji dominantni in najbolj spremljani mediji, ki so v rokah obstoječe levičarske oblasti. Tudi osrednji nacionalni medij Rtv naj bi izvajal propagando za trenutno vladajočo strukturo, s tem pa kršil svoje poslanstvo objektivnosti. Ob tem pa morajo delovni in običajni državljani kot davkoplačevalci vzdrževati omenjeno medijsko kliko in mesečno plačevati Rtv prispevek. Tarče napadov so v člankih tudi globalno prisotne organizacije za človekove pravice, kot je Amnesty International. Financirani naj bi bili s strani tujih agentov, katerih glavni cilj in poslanstvo je popolna globalizacija, odprtje mej in s tem uničenje obstoječe etnične strukture Slovenije in Evrope. Kritike so usmerjene tudi na feministke, Mirovni inštitut, Svet za odziv na sovražni govor, Lgbt gibanja, aktiviste in Društvo novinarjev Slovenije, ki deluje kot verska moralna policija. S tem je narejena povezava med tujim in domačim sovražnikom, pri čemer so slednje kozmopolitske elite, ki solijo pamet navadnim ljudem, ki odreja medijsko svobodo in ustrahujejo navadne državljane s svojo logiko razlikovanja med sovražnim govorom in svobodo govora.

Bajt (2016) navaja pozive k nasilju, ki so se v največjem obsegu pojavljali ob vrhuncu migracij na območju Slovenije, na internetu. Uporabniki socialnih omrežij so pozivali k uporabi strelnega orožja, begunce slikovno prikazovali kot nevarne, nevhvaležne in nasilne posameznike. Zaostrovanje o vlogi islama v Evropi pa se zgodila po silvestrskih napadih na ženske v Kölnu in drugih nemških mestih. Ženske so bile kategorizirane in skonstruirane na nacionalistični način. Naloga moškega kot branitelja naroda je, zavarovati „naše“ ženske, zato je posilstvo „naše“ ženske penetracija naroda in simbolno poseg v narodovo telo in samo bistvo obstoja. Dogodek je še okrepil stereotipno podobo in posplošil običajnega begunca na prežečega mladega moškega, ki bi rad prevzel nadzor nad Evropo tudi s prevzemanjem in nadzorom Evropejk. V povezavi s tem dogodkom pa se je razprava preusmerila tudi na nivo socialne države. Azilanti izčrpavajo socialno državo, ženske brez otrok povzročajo izumiranje naroda in demografsko črno prihodnost, migranti pa prinašajo kriminalne delikte in propad civilizacije. Nacionalizem tako ponudi instant recepte za hitro in strogo razmejevanje pred drugim.

Nepresenetljivo je v luči pritiska javnosti vlada sprejela nov Zakon o tujcih, ki predvideva uporabo novih ukrepov v primeru, da bi se stanje spremenilo. Slovenija lahko tako v primeru izrednih razmer zapre mejo za vse, ki nimajo urejenih dokumentov, kar pomeni tudi za tiste, ki bi želeli zaprositi za azil. S tem država krši mnogo človekovih pravic, ki izhajajo iz mednarodnega prava in ustavne ureditve. Možnost načela do učinkovitega azilnega postopka in prepoved kolektivnih izgonov sta s tem ogrožena.

Pušnik (2016) prikazuje, da sta avtoritarizem in militarizem dodatni značilnosti taktike pri označevanju beguncev. To pojasnjuje tudi potrebo in zahteve po bodeči žici na južni meji s Hrvaško in dodatni krepitvi obrambnih sil policije in vojske proti beguncem. S tem se ustvarja militantna atmosfera, saj je prosilec za azil kriminaliziran in prikazan kot ogrožujoči dejavnik domači deželi, proti kateremu se je potrebno boriti. V zapisanih prispevkih pa je zaslediti tudi tendenco, da gre v množicah, ki pritiskajo na nacionalne meje, povečini za mlade moške, ki so še posebej problematični in predstavljajo dodatno varnostno grožnjo. Obenem so obtoženi, da so zbežali iz lastne države pred samooklicano Islamsko državo, namesto, da bi branili svojo državo, po drugi strani pa označeni za tempirano bombo, ki je izredno lahko sprožljiva. Ta obtožba je uperjena tudi v ravzpitem primeru begunca Ahmada Šamija. V Siriji je pustil lastno družino in strahopetno dezertiral

z bojnega območja. Pozivi so usmerjeni v potrebo po njegovi deportaciji v domovino, kjer bo lahko pripomogel k obnovitvi porušene države. Obenem pa se bodo prav gotovo bolje počutili v domačem okolju. Ponovno gre torej za paternalistični argument, da gre pri deportaciji v resnici za pomoč, ki je posamezniki (še) ne razumejo. Boljše bo, da se vrnejo v svoje domače okolje, kjer bodo lažje živeli vsakdanje življenje. Begunci namreč ne razumejo koncepta humanizma, svobode posameznika in dostojanstva posameznika. Poleg tega je ekonomsko, tehnološko in socialno zahodna kultura v primerjavi z islamsko izrazito večvredna.

Pušnik (2017: 143-144) opozarja tudi na izrazito negativne predstavitve, ki begunce dehumanizirajo. Pogoste so metafore z vodo (begunci so val, vije se reka ali poplava ljudi), gre za eksodus zgodovinskih razsežnosti, ki so v preteklosti že privedle do padca zgodovinskih civilizacij. Spomin je torej usmerjen na nevarnost padca evropske civilizacije, dramatičnost trenutka pa stopnjuje občutek ponavljanja zgodovine s primerjavami zgodovinskega boja npr. s Turki. Tovrstni opisi so podkrepljeni z grozečimi in dramatičnimi fotografijami množice, kjer je poudarjena številčnost in masa ljudi, ne pa begunec kot posameznik.

Prevladujoča je razlaga pozitivnega lastnega predstavljanja, ki je postavljena nasproti negativni predstavitvi Drugih – prosilcev za azil. Konstrukcija drugega je prikazana predvsem kot izredno med seboj povezano skupino, ki imajo podobno ozadje in namene. Na drugi strani smo Evropejci individualisti, med seboj sprti in neenotni, kar predstavlja dodatno težavo v primeru potrebe po varovanju domovine.

Pušnik (2017: 144 – 145) predstavlja tudi vidik šovinističnega okvira države blaginje v povezavi z ekonomsko politiko. Domnevni ali resnični stroški priseljevanja so razumljeni kot pritisk na programe socialne države in obstoju države blaginje zahodnih družb. Nekateri članki v časopisju predpostavljajo, da se bo zaradi prihoda prišlekov zmanjšala socialna varnost domačinov, begunci pa so prikazani kot ekonomski priseljenci, ki kot paraziti najedajo državne rezerve in že tako načete podsisteme države kot sta zdravstveni in pokojninski sistem. Formirajo se primerjave, da kot država že tako nimamo za lastne upokojeince in bolne, zdaj bi pa nekateri hranili še tuje.

Pušnik (2017: 146 - 147) prikaže tudi paradoksalno in dvolično humanitarno držo in senzibilnost do begunskega vprašanja s strani nekaterega časopisja. Ob vrhuncu prihoda beguncev leta 2015 je veliko prostovoljcev v zbirnih centrih pomagalo v navidez

nemogočih pogojih. Prostovoljci so pri tem prikazani kot krepostni in nesebični posamezniki, ki žrtvujejo lastno zdravje in varnost. Ob vzbujanju sočutja ob prizorih groze, lakote, premraženosti je izpostavljena potreba po videnju situacije skozi prizmo širše slike. Begunski otroci in ženske naj bi bili namerjeno uporabljene kot žrtve propagande, ki izkrivljajo resnično sliko, uporabljajo pa jih za lažjo doseganje cilja.

Robins (v Pušnik 2017) pravi, da pri opazovanju podob trpečih posameznikov in skupin pride do „fantazmagoričnega učinka“, ko trpljenje Drugih postaja senzacija. Ponavljanje takšnih podob pa namesto sočutja spodbuja odpor. V povezavi teksta pa besedilo odpora in sovraštva do beguncev deluje, kot javni spektakel. Bralcem naroča, kako naj o beguncih razmišljajo in čutijo.

Vežjak (2016) pravi, da je begunska kriza na plan prinesla paranoičen strah. Samoumevnost v trdnost Evropske unije, je pod vprašaj postavilo njeno identiteto, smiselnost schengenske ureditve prostega prehoda ljudi med državami članicami, iz steklenice je ušel tudi duh negativne psihologije množič. Strah pred tujimi zavojevalci muslimani, ki si bodo Evropo podredili, se je začel stopnjevati po terorističnih napadih na teritoriju Unije in po ustanovitvi Islamske države. V boju proti terorizmu pa je čedalje bolj prisoten vtis, da tarča niso le islamski skrajneži, ampak islamska kultura kot celota in tako tudi njeni pripadniki. Ustvarjajo se zaključki, da skrajneži izvirajo iz islamske kulture in da gre za izvorno obliko prakticiranja religije. Priča smo velikim spremembam na področju priseljske in azilne politike.

13. novembra 2015 je v pariških terorističnih napadih umrlo 130 žrtev, s tem pa lahko ta dogodek primerjamo z 11. septembrom v Združenih državah Amerike. Prelomnico, ki zahteva spremembe, odgovore samim sebi in sovražnikom, samorefleksijo kaj je šlo v preteklosti narobe in kaj moramo spremeniti. V kolektivnem dojetju potrebnih rešitev tako ni dovolj samo vojaška operacija proti teroristom na tujem, ampak tudi obračun z domačimi sovražniki. Skrajna oblika takšnega obračuna se je zgodila leta 2011, ko je Anders Breivik okrutni morilski napad usmeril proti podmladku ene izmed norveških političnih opcij, ki je bila po njegovem odgovorna za islamizacijo Norveške. Pozivi k dojetju evropske identitete z obrambnim povečevanjem na eni strani in sumničavostjo na drugi vodijo do paranoidnega ozračja, ki je vodila tudi Breivika. Grozljiv občutek, občutka življenja v prelomnih časih, v katerih zna islam vsak čas zavladata Evropi, zahteva močno in odločno zahtevo po branjenju lastne civilizacije in njenih dosežkov. Politična

retorika tako uspešno dosega svoje učinke, saj so vojne proti sovražnikom uspešne le, če ljudstvo verjame, da so upravičene, nujno potrebne in da alternativ ni. Nacionalna vprašanja so tako postala neodtujljivo povezana s količino strahu: večji kot bo, bolj legitimne bodo vojaška in varnostna poseganja.

Vežjak (2016) pravi, da paranoja v funkciji prepričevanja množic, ni nujno povezana z medicinsko diagnostiko, ampak je njen sestavni in pomembni del konspirativno mišljenje. Teorije zarote, v katere ljudje verjamejo in jih osmišljajo, postajajo glavne oblike racionalnosti. Nato se prelivajo v univerzalne strukture, se prelijejo v sfere znanja in ravnanja, na koncu pa posledično preidejo v stanje duha. Ustvarjajo se na političnem polju, odgovornost politike pa je dvojna: najprej je teorije zarot proizvedla, zdaj ima vzvode in mehanizme, da bi jih ustavila. Funkcija teorij zarot je v diskreditaciji in izključevanju posameznikov in političnih nasprotnikov. Konstruiranje namišljenega sovražnika pa odžira njegovo dostojanstvo. Učinki se pokažejo v diskreditaciji, razčlovečenju in delegitimaciji nasprotnika. Teze teorij zarot so v obliki lova na čarovnice močan instrument v ustvarjanju notranjega, ne le zunanjega sovražnika. Begunci so tako v sodobnosti označeni kot infiltriranci, uporabljeni s strani ekonomskih in socialnih omrežjih, ki skrivoma iz ozadja vlečejo niti.

Plavčak (2016) opisuje, da se paranoidno mišljenje pred racionalnostjo in empirijo zavaruje tako, da ustvarja svojsko ontologijo in vednost, ki jo posameznik pridobi na podlagi lastnih izkušenj. Pri tem gre za subjektivno, nepreverljivo vednost, ki jo skupaj z mistiko, spiritualizmom pridobi z uvidom s pomočjo karizmatičnih voditeljev, vizionarjev, religijskih prerokov in misticizmom. Pojmovanje življenja je religiozno, po katerem je narod organizem, ki doseže večjo moč z združenimi posamezniki. Pri paranoidnem mišljenju gre za reševanje uganke sveta, takšno stanje pa povzroča lastno napetost, nastalo s kopičenjem strahu. Napetosti ni mogoče ustaviti brez dokončne odprave tistega, kar akterji verjamejo, da je izvor strahu. Nacionalizmi, fundamentalizmi ali ostala politična gibanja, ki poudarjajo veličino lastnega kolektiva na škodo drugih in strašijo z namišljeno grožnjo, ki jo ti drugi pomenijo (uničenje kulture, načina življenja in družbenega reda), bodo prešli v pregajanje dejanskih ljudi. Ob tem pa paranoični kolektiv vsako kritiko delovanja, mišljenja razume kot sovražen poskus sabotaže, zato je priložnost za smislen dialog precej neverjetna.

Plavčak (2016) pravi, da mora družba, temelječa na humanizmu in razsvetljenstvu spoznati, da pri kolektivni paranoidnosti ni mogoče sklepati kompromisov, konsenzov, toleriranja ali s popuščanjem zahtevam, saj paranoidnemu kolektivu ne gre za doseganje nekaterih posebnih želja, za moč, vpliv in bogastvo samo po sebi, ampak za uničenje prividne grožnje. Pri tem poudarja, da svoboda izražanja ne pomeni neomejenega izražanja, zato je nasprotovanje sovražnemu govoru najnujnejše sredstvo pri nevtraliziranju paranoidega mišljenja. Vprašati se moramo, kolikšna je resnična nevarnost sovražnega govora in (na novo) definirati preprečevanje in kaznovanje takšnih diskurzov.

Vežjak (2016: 213 - 215) pravi, da se v zadnjem obdobju razširja misel „Kdor ni z nami, je proti nam“. Odraža se v obsesiji po nadzorovanju in obvladovanju drugih in narcisističnem stanju duha. V veliki meri je sedanja begunska kriza Evropo poenotila, v tem smislu Slovenija ne izstopa. Za večino priseljencev je zgolj prehodna država, ki je v smislu želje po končni nastanitvi nezanimiva. Kljub temu je sprožila prekomerno reakcijo islamofobnih, ksenofobnih in nestrpnih občutij in odzivov. Ponotranjene podobe redukcije situacije na ločnico med „nami“ in „njimi“, našo „zahodno“ in njihovo „islamsko“ kulturo, kjer sta obe strani potisnjeni v navidez nepremostljivo drugačnost, je konstrukcija zahodnega pogleda.

Kulturna drugačnost in drugačne navade muslimanov, islam potisne v blok, ki je statičen in nepripravljen na kompromise in na spremembe. Skupne vrednote z drugimi v islamu naj ne bi obstajale, zdi se barbarski, nerazumen, prvinski in seksističen, agresiven in ogrožujoč. Poseben vidik, ki islam v očeh Zahoda ločuje od drugih kultur, je, da podpira terorizem in da vodi do spopada civilizacij. V takšnem ozračju postane mržnja do muslimanov smiselna, njihova posebna obravnava pa nujna. Čeprav velja prepričanje, da večina muslimanov ni teroristov, obstaja sumničavost, da jih večji delež njihova dejanja tiho podpira ali jih opravičuje kot dejanja iz obupa zaradi zunanje politike Zahoda na Bližnjem vzhodu.

Plavčak (2016) ponudi tri možnosti preventive proti nastajanju paranoidega doživljanja okolice in sveta:

- uveljavljanje načel racionalizma, sekularizma, demokratičnosti in humanizma v javnem, socialnem in političnem prostoru (za paranojo so dovzetnejše verske skupnosti, religiozni kulti in okolja, kjer dominirajo mistični, iracionalni, antirazsvetljenski, protiintelektualistični, praznoverski sentiment)

- učenje kritičnega mišljenja (paranoja temelji na napačnih prepričanjih, od učenja bo odvisno, koliko bodo posamezniki odprti za sprejemanje teorij zarot)
- težko uspevanje paranoidnega mišljenja v večjih mestnih okoljih, kjer prevladuje kozmopolitsko življenje

Bajt (2016) pravi, da se je Slovenija ob osamosvojitvi udejanila kot država Slovencev in za Slovence, ne pa kot teritorij vseh prebivalcev in prebivalcev. Nacionalna država je cilj gibanj, ki se usmerjajo k načelu, naj ima vsak narod lastno državo. Težava nastane pri definiranju nacije, saj le-to opredeljuje vprašanje pripadnosti. V sedanjosti nacionalne države investirajo v nacionalistične izmišljotine ločenih nacionalnih korenin, zgodovin in simbolov. Delno ali v celoti izmišljene tradicije uspešno krepijo identiteto in navidezno zgodovinsko povezanost in podobnost. V resnici je bilo prisotno veliko raznoradovolnih praks, ki so s pomočjo centralne uprave države izrinjale znake mnogoetničnosti in mnogokulturnosti. Omenjena praksa omogoča ustvarjanje mitov o eni narodovi zgodovini, kulturi in jeziku.

Bajt (2016) pravi, da se vzpon nacionalističnih čustev povezuje s procesi državne mobilizacije različnih razredov in slojev za boj proti skupnemu sovražniku, ne pa kot izhajajoč iz etnične in jezikovne skupnosti. Skupni sovražnik je tisti, ki nas združuje. Stalna pripravljenost na prihod sovražnika pomeni nenehno iskanje namišljenih namigovanj o nevarnosti, ki preti. Sumničavost bi pri posamezni obravnavi veljala za neupravičeno, pri skupinski dinamiki pa se dobro vključi v nabor ksenofobnega repertoarja. Delovanje proti Drugemu naenkrat postane smiselno, omogoča tudi zблиževanje znotraj kolektivitete. Skupina v ozračju napetosti in zunanje nevarnosti postaja neodgovorna za svoja dejanja, v povezavi s teorijo zarote pa zahteva hitro in učinkovito ukrepanje, saj je poudarjeno pomanjkanje časa. Pri reševanju ni prostora za kompromise z nasprotnikom, saj gre za spopada do smrti.

Žižek (2016) ocenjuje, da na begunsko krizo ne smemo odreagirati z naivnim liberalnim pogledom, da se terorizma ne da poraziti vojaško in da nasilje sproži le več nasilja. Vprašati se moramo, kako je lahko tvorba, kot je Islamska država, sploh nastala. Kaj naj v prihodnosti s stotisočimi ljudmi, ki so pred nasiljem, vojnami, lakoto in diskriminacijo zatekajo v Evropo, storimo? Pojavljata se dva nasprotujoča si pogleda, ki ju Žižek opiše kot ideološko izsiljevanje. Prvi, levo liberalni se besno odziva na nemoralno zavračanje ljudi in varovanje meja, ki povzroča izgubo življenj v nevarnih razmerah na poti v Evropo.

Predlagajo, da mora Evropa pokazati solidarnost s tem, da odpre vrata kar čimvečjemu številu migrantom iz tretjega sveta. Na drugi strani antipriseljenski zagovorniki predlagajo populistične predloge v reševanju našega načina življenja z enostavnim zaprtjem meja in pogledom, da naj lastne težave Afričani in Arabci rešujejo sami. Prva rešitev solidarnosti z odprtjem meja je po mnenju Žižka dvolična, ker potihem predlagatelji vedo, da bi se v tem primeru zgodil nenaden revolt evropskih populistov. Pretvarjajo se, da bodo reševali svetovne probleme, obenem pa skrivoma v njih sodelujejo in jih povzročajo. V resnici se dinamika odvija v smeri: „Bolj kot pomagamo beguncem kot objektom humanitarnosti, v večjem številu prihajajo, dokler napetosti v državah pomoči ne dosežejo točke vrelišča.“ Vprašati se moramo tudi o demokratični legitimnosti takšnih predlogov. Zavedati se je potrebno, da radikalnega odprtja meja ne moremo izvesti brez soglasja prebivalstva.

Žižek (2016: 17 – 27) predstavi tabuje poglede evropske levice, ki jih je po njegovem potrebno preseči. Kritizira izenačevanje promocije in zapuščine evropske kulture in idej kot kulturni imperializem in razizem. Delna odgovornost Evrope za situacijo, v kateri so se znašli begunci, ne more biti izgovor za mantra levice, po kateri je za celotno situacijo odgovoren evrocentrizem. Ne strinja se tudi s pogledom, da je zaščita načina življenja avtomatično označena za rasističen ali fašističen pogled. Pogled iz druge strani daje odgovor, da je naš način življenja ogrožen zaradi dinamike globalnega kapitalizma. Ekonomske spremembe so s tem večji razlog za uničevanje nekoč tesneje povezanega življenja v manjših mestih. Majhne trgovine v starih mestnih jedrih so propadle zaradi velikih veleblagovnic, nakupovanje preko spleta zmanjšuje tesnejše socialno življenje v skupnosti itd. Opustiti bi morali tudi pogled, da je kakršnakoli kritika islama označena za islamofobijo. Obstajajo primeri in situacije, ko so kritiki preganjani s smrtjo in grožnjami. V tem primeru so kritiki religije pozvani k temu, da naj se izogibajo nepotrebnemu provociranju muslimanov. Bolj kot liberalni Zahod poskuša preučevati svojo lastno krivdo, bolj so označeni za dvoličneže, ki poskušajo skriti svoje sovraštvo do islama. Žižek tako pravi, da bolj kot je nekdo toleranten do religije, močnejši pritisk se bo vršil nanj, kar primerja s številom sprejetih beguncev. Več beguncev Evropa sprejme, večja bo krivda in občutek zapostavljenosti do tistih, ki jih ni sprejela. Pri sprejemanju načina življenja beguncev naj bi se tako vršil isti princip – npr. muslimanski otroci v šolah ne bodo jedli svinjine, nosili bodo verska oblačila, pri tem pa se bodo Evropejci morali spraševati, ali jih morda ne moti uživanje svinjine pri ostalih otrocih, ali jih ne motijo pomanjkljivo oblečena dekleta, njihova religija je sicer tolerirana, ampak ne dovolj spoštovana.

Žižek (2016) kritizira poglede in načine liberalne Zahodne elite, ki dvome in skrbi t.i. „običajnih ljudi“ glede begunske krize prezentira v obliki humorja, norčevanja in poniževalnega diskurza. Gre za podcenjevalen odnos, ki razkriva bistvo problema v razredni dimenziji izobrazbe. Naloga bi se morala usmeriti na približevanje t.i. delavskemu belemu razredu, ki imajo skrbi glede prezence beguncev, namesto, da kakršnekoli pomisleke nemudoma označimo za nesprejemljive rasistične stereotipe. To ne pomeni sprejemanja teze pogleda, da se v tujcih skriva grožnja v njihovem načinu življenja, ampak prepoznavanje lastne odgovornosti za stanje, v katerem so se znašli. V nasprotnem primeru se bo ta skupina ljudi obrnila na organizacije, ki resnično izražajo odkrito diskriminacijo in sovražno ksenofobijo.

Žižek (2016: 99 - 100) rešitev vidi v oblikovanju minimalnega niza norm, ki morajo biti obvezna za vse. Verska svoboda, zaščita posameznikove svobode brez pritiskov skupinske grupacije, pravice žensk itd. Znotraj teh meja pa je potrebno brez izjem vztrajati pri toleranci do različnih načinov življenja. Konflikt glede smiselnosti multikulturalizma je ob tem že konflikt o smiselnosti sprejemanja dominantne kulture s strani manjšin. Ne gre za konflikt med različnimi kulturami, ampak za konflikt o pravilih in praksah, ki jih morajo kulture deliti, če želijo živeti skupaj. Pri tem se moramo izogibati spraševanju o tem, „koliko tolerance si lahko privoščimo“: npr. spraševanje o tolerantnosti do družin, ki prisilijo družinske člane v določen način oblačenja, do dogovorjenih porok, do odnosa do gejev itd. Na tej točki smo že preveč tolerantni, saj smo zanemarili pravice žensk, gejev in podobno. Premakniti se moramo iz tolerance in spoštovanja do drugih in skupaj oblikovati skupen cilj, za katerega se je vredno boriti.

Vezjak (2016: 219 - 220) Žižkove teze opiše kot podobne stališču zaskrbljenosti nad begunsko krizo. Sprašuje se, kje je tanka meja med dvomom, skepso, nenaklonjenostjo in točko, ko ta postane sovražni govor in na kateri stopnji jo prestopimo. Pri tem Žižek neposredno ne izraža sovražnosti do islama in beguncev, ampak gre za vztrajanje v območju navidezno nevtralnega zanikanja. Zanika, da gre za pojave islamofobije in sovraštva, ob tem pa do neke mere vseeno neizogibno leigitimira paranoidnost kot verodostojno reakcijo v kulturi strahu. Psihoanalitično ugotavlja, da se pri nestrpnosti proti muslimanom zgodi mehanizem projekcije. Lastno podobo prezrcalimo v osovražnega Drugega.

Ručman (2014) povezavo med mednarodnimi migracijami in kriminaliteto razdeli na dve obliki:

- strukturno nasilje (deluje v ozadju direktnega nasilja)
- direktno nasilje (deluje kot dejavnik za mednarodne migracije, kriminaliteta z izkoriščanjem legalnih in ilegalnih priseljencev, kriminalitete tujcev, rasistična kriminaliteta)

Nepravično je za direktno kriminaliteto krivdo pripisati le posamezniku, saj sistem od istega posameznika določeno dejanje opravičuje, legitimizira, zagovarja in zahteva. Na eni strani smo občutljivi na jasno vidne, očitne in oprijemljive grožnje, na drugi strani pa nevidne grožnje, ki nas celo bolj ogrožajo, dopuščamo, sprejemamo, odobravamo, spoštujemo in celo izvajamo. Obstoj takšnega stanja se ohranja in nevedno podpira v simboličnem odpravljanju posledic z različnimi humanitarnimi akcijami, darili in pomočjo. Na lokalni ravni lahko izpostavimo maksimiziranje profita za vsako ceno, kar posledično vodi v izkoriščanje obrobni regij in spodnjih slojev ljudi. Sistem pa računa tudi na eksistenčno odvisnost ljudi, ki jih rekrutira prav iz viktimiziranih notranjih slojev. Ob pomoči ideologije povzamejo nacionalizem in rasizem, ki jih pod krinko domoljubja prepriča, da opravljajo pomembno delo. Branijo domovino, ureditev in mir, ob tem pa se ne zavedajo, da so žrtve strukturnega nasilja in da v njem sodelujejo.

Ručman (2014) pravi, da so vzroki za migracije pogosto povezani z ekonomskimi razlogi, vendar pravzaprav ne moremo razlikovati med življenjsko ogroženostjo zaradi lakote ali životarjenja na robu preživetja in smrtjo zaradi vojaških spopadov, etničnega nasilja ali političnega pregona. Razmere znotraj držav pa so povezani z zunanjimi političnimi pritiski, ki se kažejo z izkoriščanjem naravnih bogastev manj razvitih predindustrijskih držav. Sodobni pristop zahodnih držav in globalnega kapitala namesto preteklega teritorialnega osvajanja, je bolj prefinjen. Poteka v obliki diplomacije, trgovinskega pritiska, koruptivnih praks in izsiljevanja. Paradoksalno so sodobne migracije do neke mere posledica omenjenih praks in povzročanje nestabilnosti v nerazvitih državah. S tem so ustvarjeni pogoji za obsežnejše migracije, kot pa za njihovo ustavitev. Zahod s pomočjo nerazvitega sveta ohranja prevlado in vzdržuje razvoj, politično in gospodarsko moč. Dvojna merila veljajo tudi v razlikovanju migracij na podlagi posedovanja premoženja. Medtem, ko so migracije bogatih in pomembnih zaželjene in predstavljene kot investicija, so migracije ljudi iz ekonomskega dna dovoljene le v omejenem številu. Neposredna dodatna grožnja

najranljivejšim skupinam ljudi so napovedana izvajanja enostranskih politik na področju beguncev. Gre za zaostrovanje pravice do statusa begunca, pri čemer ne gre le za višje zahteve po priznanju azila samega, ampak tudi za predloge ali ne bi bilo smiselno enostransko določiti zgornjo mejo sprejema prosilcev za azil. To v praksi pomeni, da bi v trenutku zapolnitve kvote določene s strani določene države bila avtomatsko zaprta vrata nadaljnim prosilcem za azil, kar pomeni de facto odpravo pravice do azila.

Ručman (2014) navaja tudi uredbo Dublinske konvencije, na katero se opirajo oblasti v nekaterih državah. Uredba določa, da je v primeru zavrnitve prošnje za azil v eni državi EU, onemogočena prošnja za azil v vseh ostalih članicah Unije. Vračanje v t.i. državo članico, ki je pristojna za obravnavo, ima tako vsa pooblastila za deportacijo v matično državo. Ilegalen prestop meje pa ima dvoumno merilo upravičenosti. Na eni strani ga v primeru možnosti rešitve življenja ali bistvenega izboljšanja eksistence, ne uvrščamo v kriminalno dejanje, po drugi strani pa so omenjene v kazenskem zakoniku.

Kazenski zakonik RS (Ur. List 55/2008) prepoveduje nelegalne prehode meje in v 308. členu določa, da se človeka, ki nasilno prekorači državno mejo Republike Slovenije, kaznuje z zaporom od treh mesecev do treh let. Človeka, ki tujce, ki nimajo dovoljenja za vstop v Slovenijo ali prebivanje v njej, nezakonito spravlja na njeno ozemlje, jih prevažajo po njem ali jim pomagajo pri skrivanju, se kaznuje z zaporom do petih let in denarno kaznijo ali z zaporom od enega do osmih let, če si je s tem pridobil nesorazmerno premoženjsko korist ali priskrbel brezpravno delovno silo. S kaznijo do pet let zopora se kaznuje tudi tistega, ki pridobiva ali zbira ljudi za nezakonito priseljevanje ali jim logistično pomaga s ponarejenimi dokumenti, prevozom ali na kakšen drug način.

Bučar Ručman (2014) pa poudarja, da neformalne mreže, ki jim je najvišje merilo socialnega položaja višina ekonomskega izkupička, povzročajo dva istočasna procesa, ki sta med seboj povezana. Z zaposlovanjem tujih delavcev ali delavcev, ki nimajo dovoljenja za prebivanje v državi, poslabšujejo delovne razmere in povečevanje plač tudi za domače delavce. Tujci so namreč pripravljeno delo sprejeti za občutno manjše postavke, s tem pa domačini postajajo nekonkurenčni. Delodajalci se s tem izognejo tekmi za pridobivanje delavcev, saj bi bili v tem primeru prisiljeni izboljšati pogoje dela in plačila. Pomembno je omeniti tudi, da za razliko od domačinov, ki so na delu zavarovani s predpisi o delovnih razmerjih, delodajalci tujih ilegalnih delavcev lahko precej enostavno znebijo, ko jih ne potrebujejo več. Dogaja se tudi dimenzija tolerance nekaterih držav do ilegalnih migracij,

saj pri nekaterih ekstremno prekarnih delih niso pripravljene delati niti domači delavci, kot tudi ne legalni delavci migranti.

2. PROBLEM

Za raziskovanje teme sem se odločil na podlagi dolgoletnega študija na Fakulteti za socialno delo. V okviru študija smo študenti med seboj diskutirali, komentirali in se zapletali v izmenjavo mnenj o družbenih skupinah, ki so v družbi ranljive. Pogovori so se stopnjevali in poglobljali ob pojavu begunske krize 2015 in obeh referendumih o pravicah istospolno usmerjenih oseb.

Presenetilo me je, da ima veliko študentov predsodke do beguncev, ki pa jih niso upali izraziti v okviru predavanj ali vaj, ampak izven uradnega študijskega programa. Ugotovil sem, da je bilo pogosto prisotno mnenje, da je teorija in predavanja profesorjev eno, praksa in realne izkušnje z nekaterimi skupinami pa povsem nekaj drugega. Pojavljale so se tudi bojzani pred negativnimi posledicami s strani fakultete, če bi svoja nestrinjanja z uradnimi stališči in kurikulumom javno izrazili. V okviru študija sem v okviru prakse takšne poglede zasledil tudi v okviru obvezne prakse, kjer so zaposleni na socialnih inštitucijah včasih izražali podobna stališča in stereotipne predstave predvsem do Romov in kulturnih praks etničnih manjšin.

Na tej točki pridemo do ključnega namena raziskave. Pomembno je namreč ugotoviti, s kakšnimi stališči diplomanti fakultete za socialno delo zapuščajo študij. Gre namreč za kader, ki bo imel pri svojem delu odločilno vlogo pri pomoči različnim ogroženim skupinam.

Dragoš in Rihter (2017: 6) pravita, da se lahko študentje FSD radikalizirajo in zavrnejo instrumentalizacijo socialnega dela, kakršni so izpostavljeni na t.i. režimskih ustanovah. Te ustanove so temeljne izvajalke unikatnih inovacij in zato priročen strelovod nezadovoljstva.

Menim, da bi na podlagi rezultatov te raziskave lahko organi fakultete premislili, na katerih področjih je stanje poučevanja pomankljivo in na katerih področjih lahko fakulteta s konkretnimi spremembami preuči, na katerih področjih so potrebne spremembe. Kje bi bilo potrebno razširiti ali zmanjšati obseg izobraževanja, ali je potrebno zamenjati način dela s študenti, zakaj prihaja do manjših ali večjih odklonov od stališč študentske

populacije in med doktrino fakultete. Ključno je namreč vprašanje, s kakšnimi znanji, predvsem pa s kolikšno mero empatije do ranljivih skupin in etnične občutljivosti študenti zapuščajo izobraževalni proces.

2.1. RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

- Katere marginalizirane skupine so najbolj podvržene predsodkom in stereotipom?
- Kolikšna je pogostost pojavljanja socialne distance do ranljivih skupin?
- Kakšne so razlike v diskriminatornem odnosu do notranjih skupin in zunanjih skupin?
- Kakšna je razlika med odnosom in stopnjo margine do spolnih manjšin in etničnih manjšin?
- Ali je prevzemanje slovenskih kulturnih praks med manjšinami dojemano kot pomembno?

2.2. HIPOTEZE

H1: Manj kot petina študentske populacije podpira ponovno uvedbo smrtne kazni.

H2: Študenti iz prvega letnika so v večji meri naklonjeni legalizaciji istospolnih porok kot študenti četrtega letnika.

H3: Povprečna vrednost strinjanja z izjavo (na lestvici od 1-5), da Romi ne želijo delati in živijo na račun socialne države je višja od 3.

H4: Tisti, ki menijo, da moramo biti pri večini ljudi dokaj previdni, v večji meri menijo, da bi se morali priseljenci naučiti slovenskega jezika in navad, jih sprejeti za svojo in opustiti svojo kulturo, kot tisti, ki menijo da lahko večini ljudi dokaj zaupamo.

H5: Študentska populacija meni, da so spori med Slovenci in priseljenci ostrejši kot med revnimi in bogatimi.

3. METODOLOGIJA

3.1. VRSTA RAZISKAVE

Glede na vrsto zbiranja podatkov, je raziskava kvantitativna, saj so vsi odgovori zaprtega tipa. Respondenti so na anketo odgovarjali z obkroževanjem vnaprej predpisanih odgovorov, ki so bili podani. Raziskava je tudi opisna ali deskriptivna, saj je namen količinsko opredeliti ali oceniti osnovne značilnosti pojava in ugotoviti obstoj in jakost zveze med dvema ali več pojavi. Zaradi primerjave odnosa do predsodkov in stereotipov med različnima letnikoma izbrane fakultete, je raziskava primerjalna. Raziskava je tudi uporabna, saj je njen namen ugotoviti, na katerih področjih so predsodki in stereotipi najbolj razširjeni, s tem pa fakulteta dobi podatke, na katerih področjih in na kakšen način lahko spremeni aktivnosti izobraževanja v prihodnosti.

3.2. SPREMENLJIVKE, INDIKATORJI, MODALITETE, MERSKA LESTVICA

SPREMENLJIVKE	INDIKATORJI	MODALITETE	MERSKA LESTVICA
Spol	Obkrožen odgovor v anketi	M, Ž	Nominalna lestvica
Letnik študija	Obkrožen odgovor v anketi	1. letnik, 4. letnik	Nominalna lestvica
Uvedba smrtne kazni	Obkrožen odgovor v anketi	Se strinjam, se ne strinjam	Nominalna lestvica
Legalizacija istospolnih porok	Obkrožen odgovor v anketi	Se strinjam, se ne strinjam	Nominalna lestvica
Izstop iz Evropske Unije	Obkrožen odgovor v anketi	Se strinjam, se ne strinjam	Nominalna lestvica
Prepoved splava	Obkrožen odgovor v anketi	Se strinjam, se ne strinjam	Nominalna lestvica
Prepoved burk in	Obkrožen odgovor v anketi	Se strinjam, se ne strinjam	Nominalna lestvica

nikada	anketi	strinjam	
Združevanje beguncev in družinskih članov	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Religija priseljencev kot ovira v krščanskih državah	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Zaostrovanje priseljske politike	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Begunci kot ekonomski migranti	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Omejevanje priseljevanja	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Prevzemanje slovenskih navad med priseljenci in opuščanje lastne kulture	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Deportacija ob ilegalnih prestopih meje	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Odnos Romov do dela in socialne države	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne	Ordinalna lestvica

		strinjam, sploh se ne strinjam	
Podpora lastnemu otroku do istospolne poroke	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Podpora lastnemu otroku do poroke z osebo druge barve kože	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Potreba po poimenovanju otrok s slovenskimi imeni med priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Podpora begunskemu centru v bližini kraja bivanja	Obkrožen odgovor v anketi	Popolnoma se strinjam, se strinjam, niti niti, se ne strinjam, sploh se ne strinjam	Ordinalna lestvica
Zaupanje ljudem	Obkrožen odgovor v anketi	Večini ljudem lahko (popolnoma zaupamo dokaj zaupamo, dokaj previdni, zelo previdni)	Ordinalna lestvica
Spori med revnimi in bogatimi	Obkrožen odgovor v anketi	Ni teh sporov, niso preveč ostri, ostri, zelo ostri	Ordinalna lestvica
Spori med nezaposlenimi in zaposlenimi	Obkrožen odgovor v anketi	Ni teh sporov, niso preveč ostri, ostri, zelo ostri	Ordinalna lestvica
Spori med vodstvi podjetij in delavci	Obkrožen odgovor v anketi	Ni teh sporov, niso preveč ostri, ostri, zelo ostri	Ordinalna lestvica
Spori med moškimi in	Obkrožen odgovor v anketi	Ni teh sporov, niso preveč ostri, ostri,	Ordinalna lestvica

ženskami	anketi	zelo ostri	
Spori med domačini (Slovenci) in priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	Ni teh sporov, niso preveč ostri, ostri, zelo ostri	Ordinalna lestvica
Pomembnost praznovanje božiča med priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	1 – 10 (1 pomeni sploh ni pomembno, 10 pomeni zelo pomembno)	Ordinalna lestvica
Pomembnost uživanja alkohola med priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	1 – 10 (1 pomeni sploh ni pomembno, 10 pomeni zelo pomembno)	Ordinalna lestvica
Pomembnost uživanja svinjskega mesa med priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	1 – 10 (1 pomeni sploh ni pomembno, 10 pomeni zelo pomembno)	Ordinalna lestvica
Pomembnost navijanja za slovenske športnike med priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	1 – 10 (1 pomeni sploh ni pomembno, 10 pomeni zelo pomembno)	Ordinalna lestvica
Pomembnost poslušanja slovenske glasbe med priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	1 – 10 (1 pomeni sploh ni pomembno, 10 pomeni zelo pomembno)	Ordinalna lestvica
Pomembnost nošenja oblačil, ki jih nosi večina prebivalstva med priseljenci	Obkrožen odgovor v anketi	1 – 10 (1 pomeni sploh ni pomembno, 10 pomeni zelo pomembno)	Ordinalna lestvica

3.3. MERSKI INSTRUMENT

Merski instrument je standardiziran anketni vprašalnik zaprtega tipa. Sestavlja ga 32 vprašanj zaprtega tipa. Z obkroževanjem odgovorov je bilo potrebno odgovoriti na vsa zastavljena vprašanja. V vprašalniku so zajeta vprašanja o stališčih med aktualnimi družbenimi zadevami. Vprašanja se osredotočajo na socialna vprašanja, ki so v zadnjih

letih najbolj pogosto obravnavana v javnem življenju. Gre za področja beguncev, migrantov, spolnih, verskih in avtohtonih manjšin, stališč do integracije, asimilacije, priseljske politike, odnosa med različnimi družbenimi skupinami.

3.4. POPULACIJA IN VZORČENJE

Populacija so študenti Fakultete za socialno delo prvih in četrth letnikov dodiplomskega študija. Z namenom pridobiti čimveč anketnih vprašalnikov sem se odločil, da anketo opravim na fakulteti sami, saj bi v primeru pošiljanja anket preko spleta pridobil premalo podatkov, hkrati pa vzorec ne bi bil reprezentativen na celotno populacijo, saj bi na anketo v večji meri odgovarjali npr. tisti, ki jim je tematika zanimiva. Ker je populacija študentov vnaprej točno določena, je vzorčenje potekalo po slučajnostni metodi, in sicer po enostavnem slučajnostnem vzorcu. Vzorec so reševali vsi študenti prisotni na izbranem seminarju na dan anketiranja. Skupno je bilo anketiranih 132 študentov (v prvem letniku 75 anketiranih, v četrtem letniku 57 anketiranih). Štiri ankete med prvimi letniki so bili izpolnjene nepopolno, med četrtnimi letniki pa sta bili nepopolni 2 ankete, zato sem ju moral izločiti.

3.5. ZBIRANJE PODATKOV

Zbiranje podatkov je potekalo z metodo spraševanja v prvem tednu poletnega semestra na sedežu Fakultete za socialno delo. Prvim letnikom sem ankete, ob predhodnem dogovoru s profesoricama obeh letnikov razdelil pri posameznih predmetih, 21.2. 2018, četrtnim letnikom pa v dveh dneh, 22.2. 2018 in 23.2. 2018, saj so pri seminarju razdeljeni v dve skupini. Anketiranje je potekalo na začetku seminarjev, ankete sem razdelil sam, trajanje reševanja ankete je trajalo približno 10 minut. K opravljanju ankete so pristali vsi prisotni študenti. Menim, da je bil nekoliko večji osip pri četrtnih letnikih prisoten 23.2. 2018 zaradi slabih vremenskih razmer in s tem težjega dostopa do fakultete.

3.6. OBDELAVA IN ANALIZA PODATKOV

Najprej sem preštel izpolnjene ankete in jih razdelil na prve in četrte letnike. Tiste, ki so bile nepopolno izpolnjene, sem izločil. Rezultate izpolnjenega vprašalnika sem nato napisal v tabelo. Nato sem s preštevanjem odgovorov in računanjem aritmetične sredine pri posameznem vprašanju izračunaval delež pogostosti obkroženih odgovorov, nato pa deleže

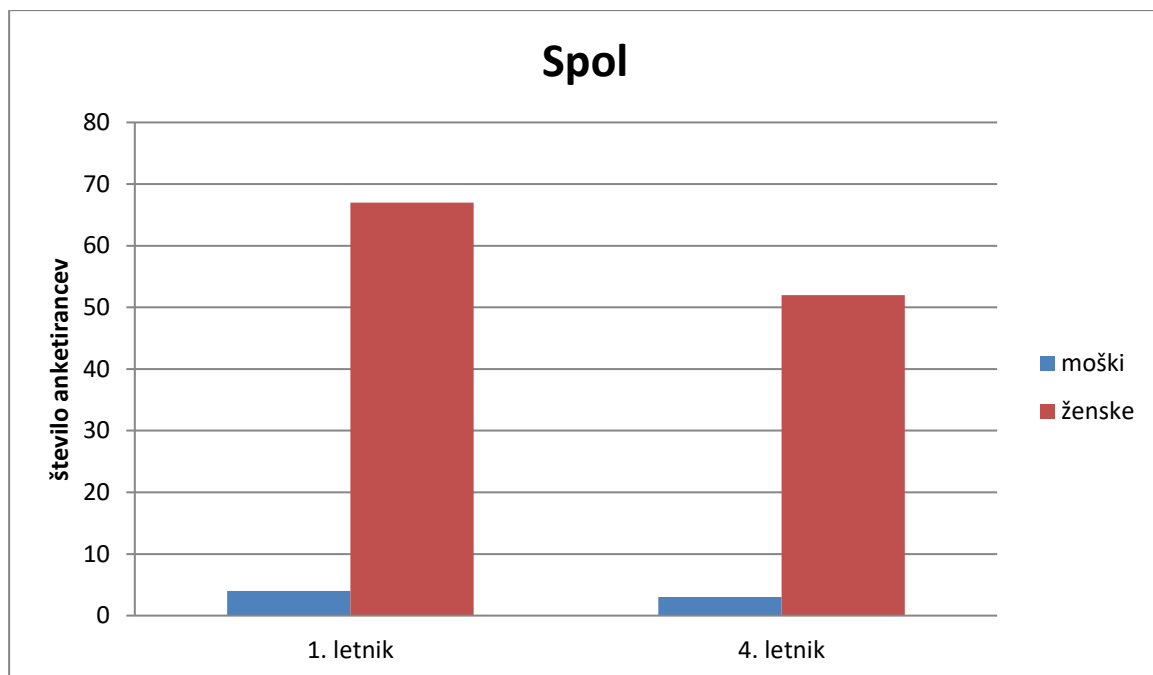
spremenil tudi v odstotke. Odstotki so zaokroženi na dve decimalni števili, zato je možno, da je pri nekaterih izračunih vsota odstotkov 99,99 ali 100,01. Nato sem pri istih vprašanjih primerjal razliko med izračunano aritmetično sredino pri obeh skupinah in ugotavljal, kolikšna so odstopanja pri posameznih vprašanjih. V analizi sem se osredotočil tudi na posamezne ankete in s primerjanjem dveh odgovorov ugotovljal, ali tisti, ki pri enem odgovoru odgovarjajo enako, odgovarjajo podobno ali enako tudi pri drugem odgovoru. Za boljšo preglednost rezultatov sem uporabil grafični prikaz.

4. REZULTATI

4.1. Spol

Med prvimi letniki je na vsa vprašanja odgovorilo 67 žensk in 4 moški, v četrtem letniku pa 52 žensk in 3 moški.

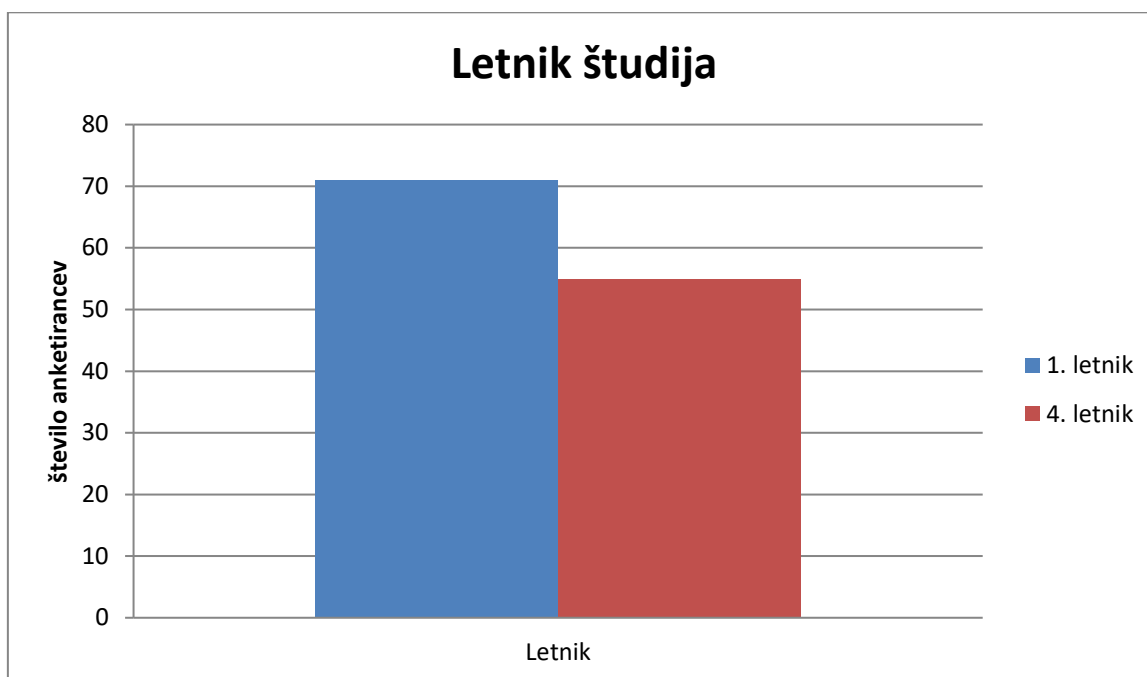
Graf 1: Spol

4.2. Letnik študija

V prvem letniku je vzorec vseboval 71 študentov, v četrtem letniku pa je odgovarjalo 55 študentov.

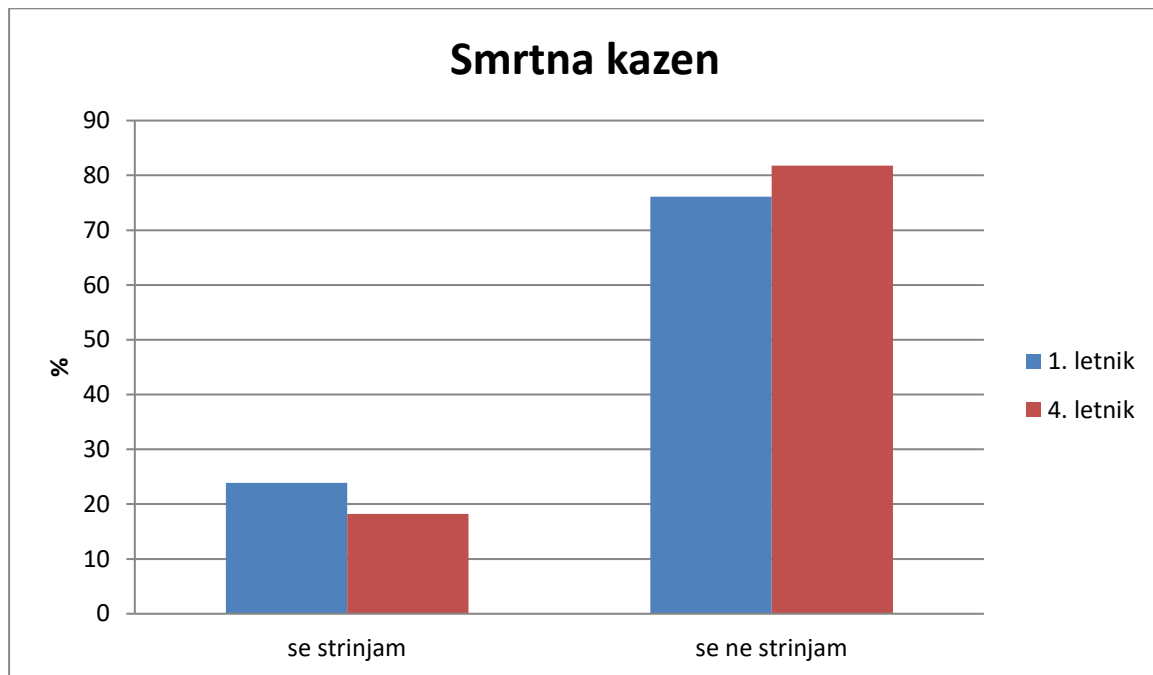
Graf 2: Letnik študija

4.3. Smrtna kazen

V prvem letniku Fakultete za socialno delo 54 študentov (76,1 %) ne podpira uvedbe smrtne kazni, 17 študentov (23,9 %) pa ponovno uvedbo smrtne kazni podpira. Primerjava s četrtnimi letniki kaže, da 45 (81,8 %) vprašanih ponovne uvedbe smrtne kazni ne podpira, 10 (18,2 %) vprašanih pa jih podpira.

Graf 3: Smrtna kazen

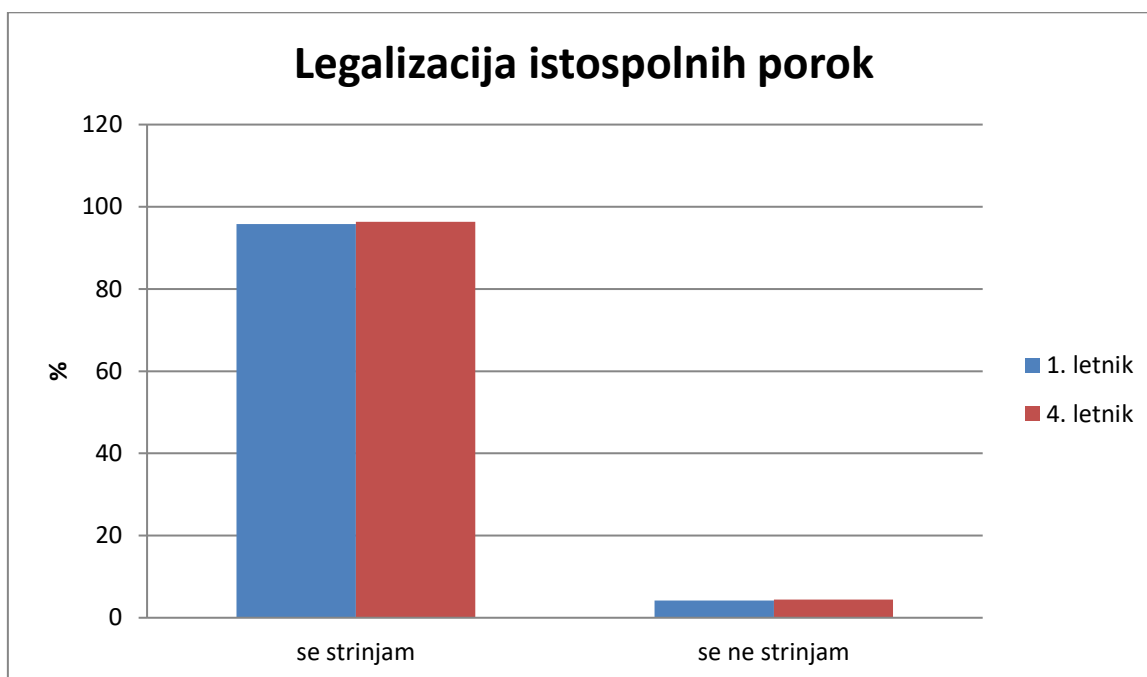

4.4. Legalizacija istospolnih porok

V prvem letniku Fakultete za socialno delo velika večina 68 študentov (95,8 %) podpira legalizacijo istospolnih porok, 3 - je (4, 2 %) študentje pa legalizacije ne podpirajo. Podoben delež četrtil letnikov je takšnega mnenja, saj le 2 študenta (3,6 %) ne podpirata legalizacije, 53 študentov (96, 3 %) pa se z legalizacijo strinja.

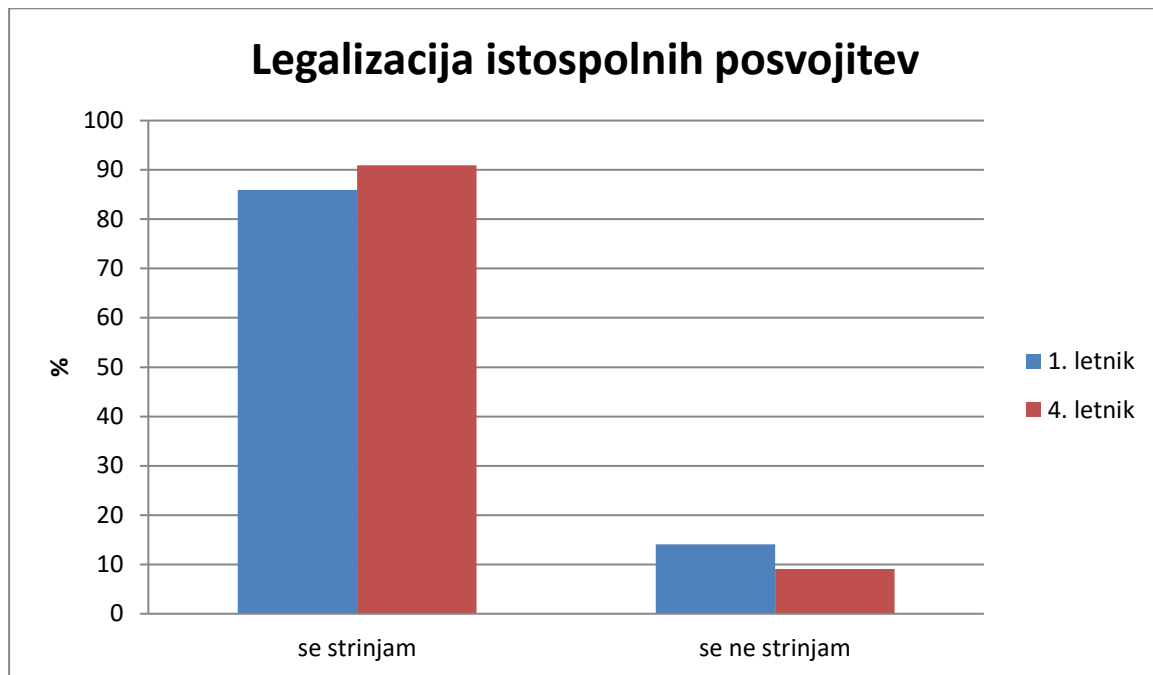
Graf 4: Legalizacija istospolnih porok

4.5. Legalizacija istospolnih posvojitvev

Prvi letniki Fakultete za socialno delo so v večini naklonjeni tudi legalizaciji istospolnih posvojitvev, 61 (85,9 %) vprašanih jih takšno ureditev podpira, 10 (14,1 %) vprašanih pa se z legalizacijo ne strinja. V četrtih letnikih Fakultete za socialno delo pa se 50 (90,9 %) vprašanih z legalizacijo strinja, 5 (9,1 %) vprašanih pa se z legalizacijo ne strinja.

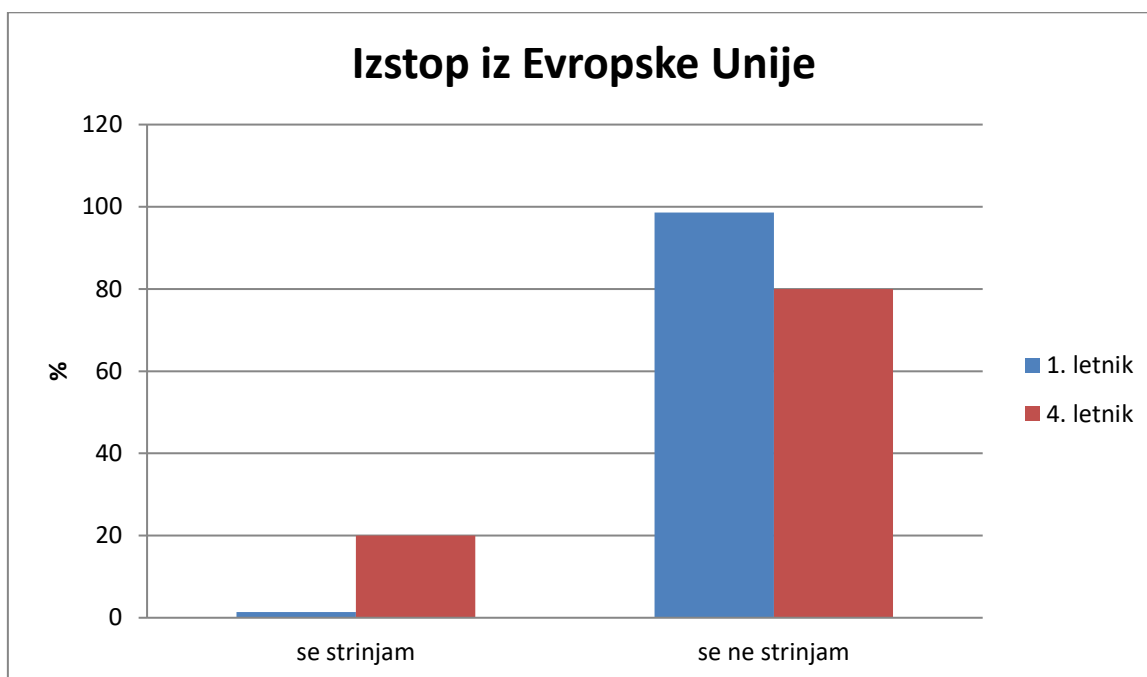
Graf 5: Legalizacija istospolnih posvojitvev

4.6. Izstop iz Evropske Unije

Prvi letniki Fakultete za socialno delo so v stališču, da bi morala Slovenija izstopiti iz Evropske Unije skoraj popolnoma enotni, le 1 (1,4 %) študent se z izstopom iz Unije strinja, 70 (98,6 %) študentov pa se jih z izstopom ne strinja. Študenti četrtil letnikov so pri tem vprašanju nekoliko manj enotni, 11 (20 %) se jih z izstopom iz Unije strinja, 44 (80 %) pa se jih z izstopom iz Evropske Unije ne strinja.

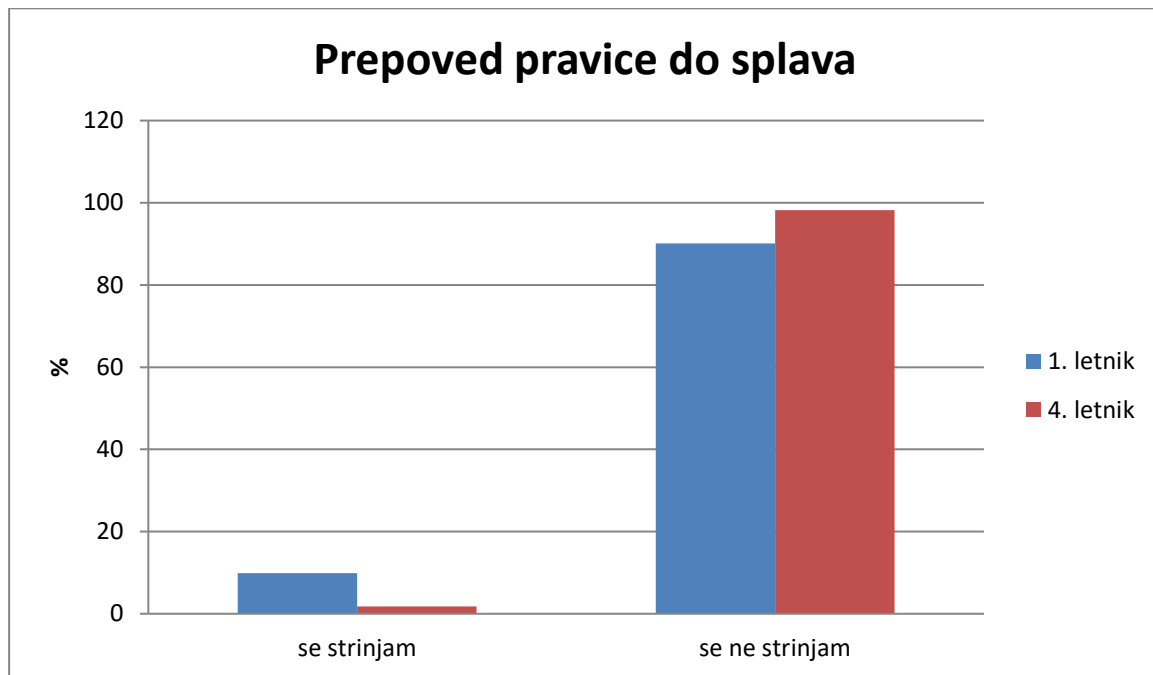
Graf 6: Izstop iz Evropske Unije

4.7. Prepoved pravice do splava

Študenti prvih letnikov se v veliki večini ne strinjajo s prepovedjo pravice do splava. 7 (9,9 %) se jih s prepovedjo strinja, 64 (90,1 %) pa se jih s prepovedjo ne strinja. V primerjavi s četrtimi letniki prihaja do nekolikošnega odstopanja, le 1 vprašan (1,8 %) se s prepovedjo strinja, 54 (98,2 %) pa se s prepovedjo ne strinja.

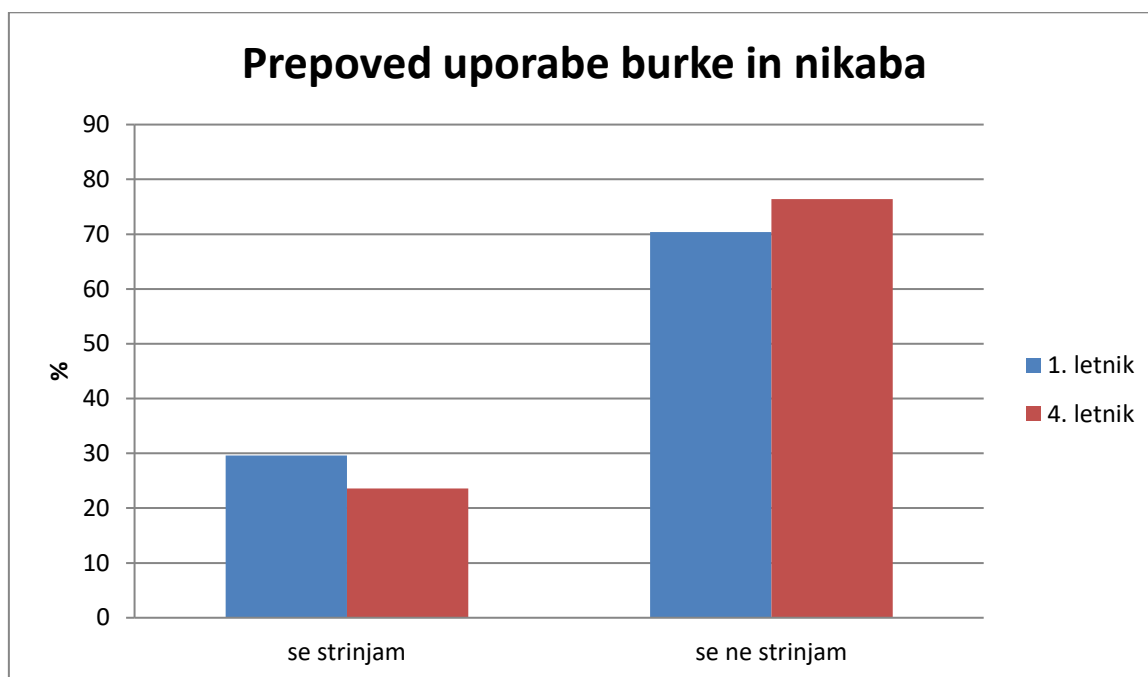
Graf 7: Prepoved pravice do splava

4.8. Prepoved uporabe burke in nikaba (pokrivalo, ki pokriva celoten obraz)

Študenti prvih letnikov večinoma ne podpirajo prepovedi burke in nikaba. 21 (29,6 %), skoraj tretjina, se jih s prepovedjo strinja, 50, malo več kot dve tretjini (70,4 %) pa se jih s prepovedjo ne strinja. Nekoliko manjšo naklonjenost prepovedi so izrazili četrti letniki, 13 (23,6 %) se jih s prepovedjo strinja, 42 (76,4 %) pa prepovedi nasprotuje.

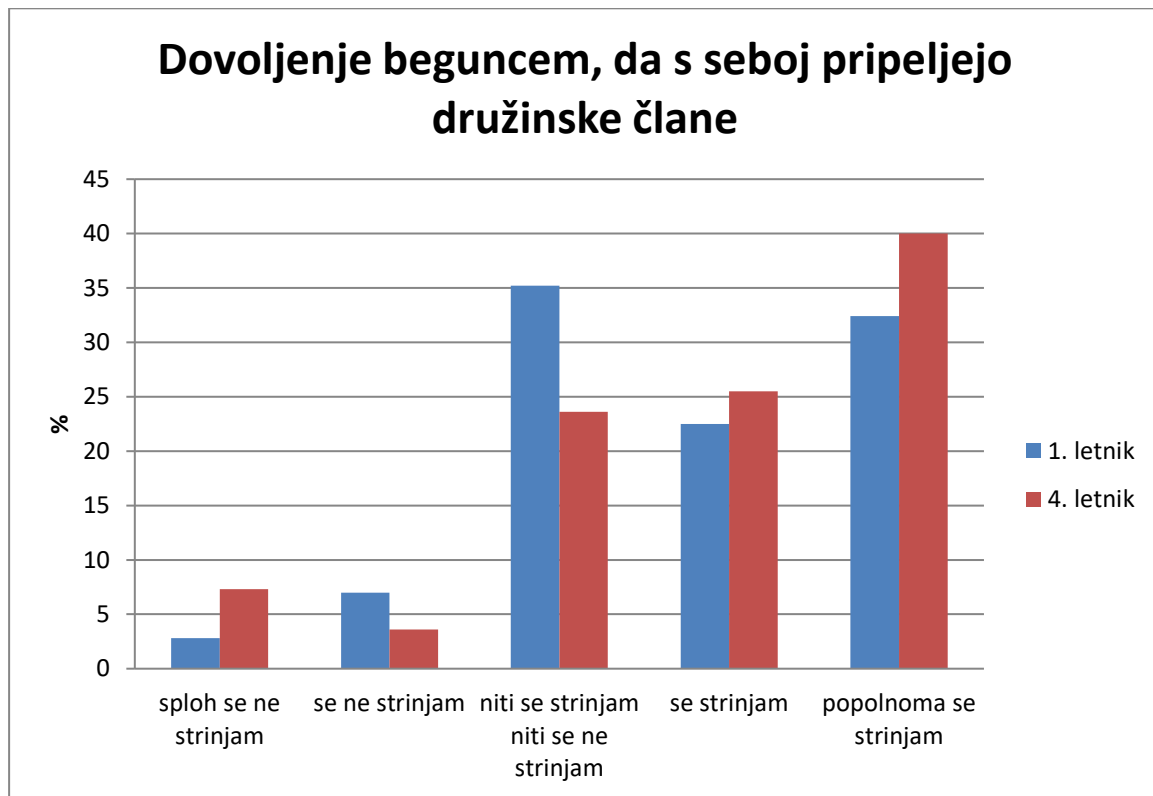
Graf 8: Prepoved uporabe burke in nikaba

4.9. Dovoljenje beguncem, da s seboj pripeljejo družinske člane

V prvem letniku se 2 (2,8 %) študenta sploh ne strinjata, da bi morali biti beguncem dovoljeno s seboj pripeljati družinske člane, 5 (7 %) se jih s tem ne strinja, največji delež 25 (35,2 %) se jih niti strinja niti ne strinja, 16 (22,5 %) izraža strinjanje, 23 (32,4 %) pa se jih z dovoljenjem popolnoma strinja. V četrtem letniku je distanca do možnosti skupnega bivanja nekoliko manjša. 4 (7,3 %) se sploh ne strinjajo s trditvijo, 2 (3,6 %) se ne strinjata, 13 (23,6 %) se jih niti strinja niti ne strinja, 14 (25,5 %) se strinja, največji delež 22 (40 %) pa se popolnoma strinja s trditvijo.

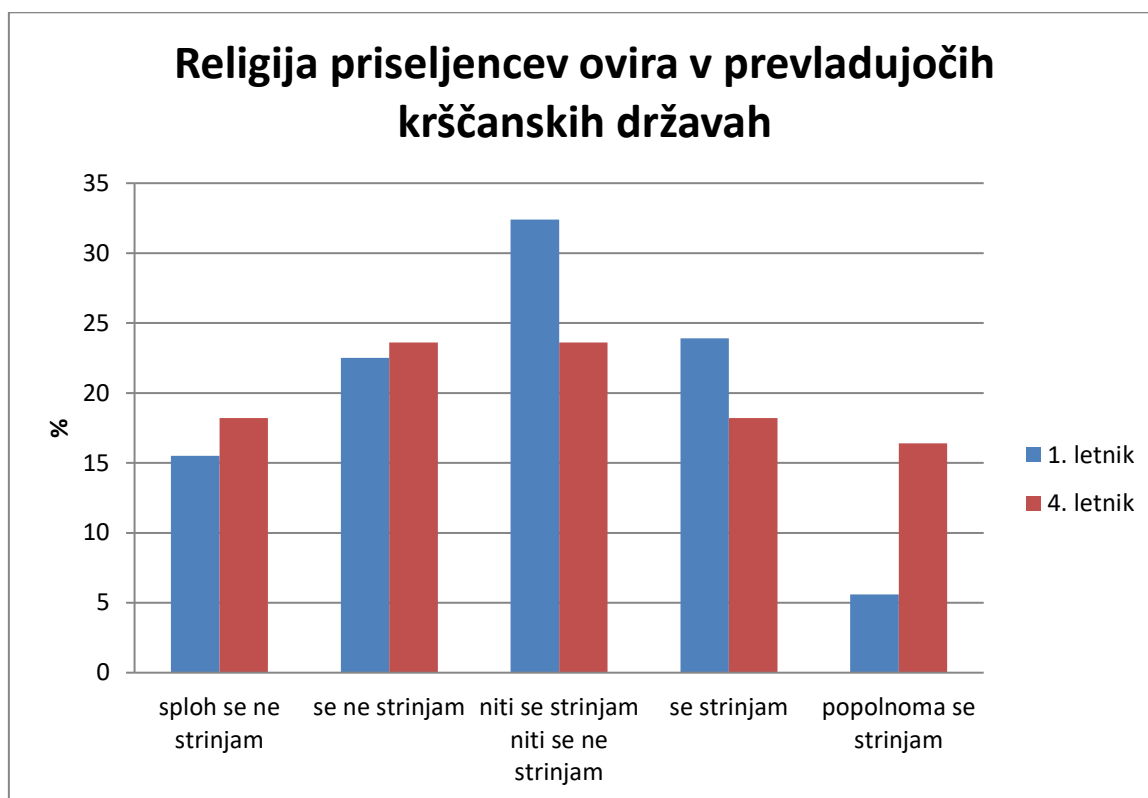
Graf 9: Dovoljenje beguncem, da s seboj pripeljejo družinske člane

4.10. Religija priseljencev ovira v prevladujočih krščanskih državah

V prvem letniku so mnenja pri vprašanju ali je religija priseljencev ovira pri njihovem vključevanju v večinsko krščanske države mešana. 11 (15,5 %) anketirancev se jih s tem sploh ne strinja, 16 (22,5 %) se s trditvijo ne strinja, največji delež 23 (32,4 %) se jih niti strinja, niti ne strinja, 17 (23,9 %) se jih s trditvijo strinja, 4 (5,6 %) pa se s trditvijo popolnoma strinja. V četrtem letniku 10 (18,2 %) anketiranih meni, da religija priseljencev sploh ni ovira pri vključevanju, 13 (23,6 %) jih meni da ni ovira, 13 (23,6 %) se jih niti strinja niti ne strinja, 10 (18,2 %) se jih strinja, 9 (16,4 %) pa se jih popolnoma strinja s tem, da je religija priseljencev pri vključevanju ovira.

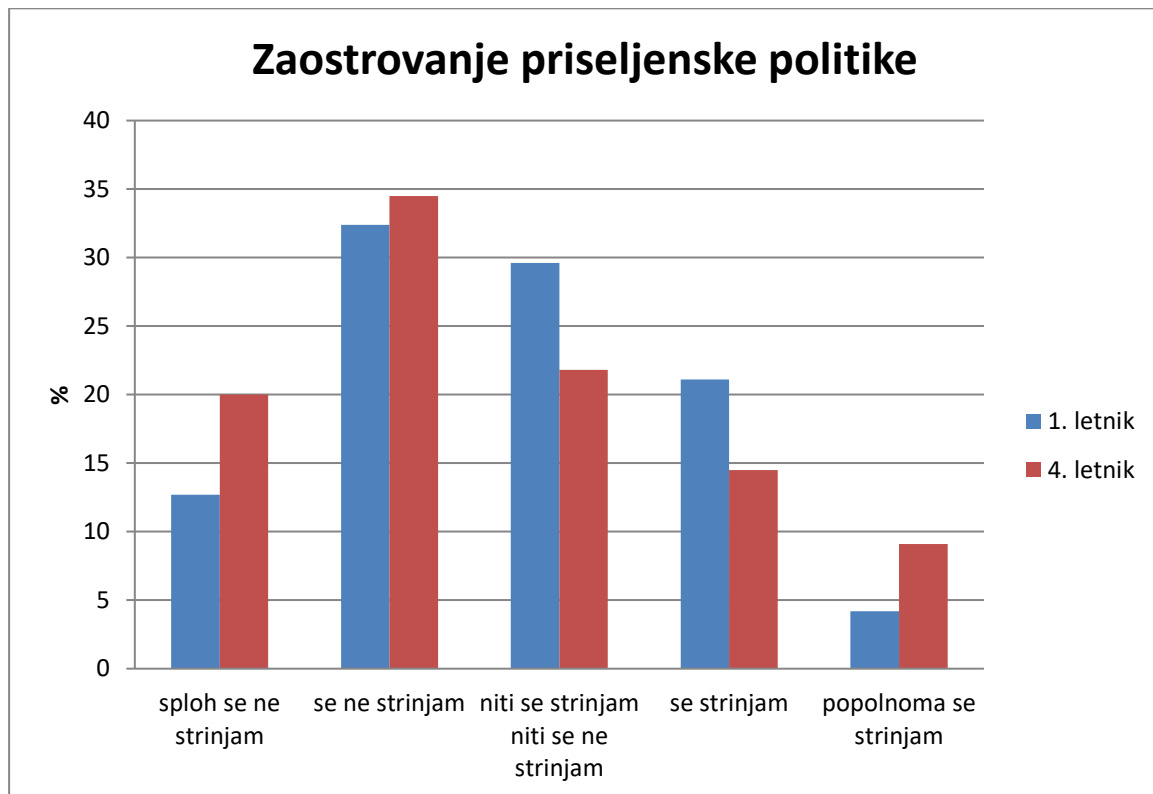
Graf 10: Religija priseljencev ovira v prevladujočih krščanskih državah

4.11. Zaostrovanje priseljske politike

V prvem letniku se 9 (12,7 %) študentov sploh ne strinja, da bi morala Slovenija zaostri priseljsko politiko, 23 (32,4 %) se jih ne strinja s tem, 21 (29,6 %) se jih s to trditvijo niti strinja niti ne strinja, 15 (21,1 %) se jih strinja, 3 (4,2 %) pa se jih popolnoma strinja. Četrtri letniki so v povprečju odgovarjali z nekoliko manjšo naklonjenostjo do zaostrovanja priseljske politike, 11 (20 %) se jih sploh ne strinja, da bi morali sprejeti takšne ukrepe, 19 (34,5 %) se jih s tem ne strinja, 12 (21,8 %) se jih niti strinja, niti ne strinja, 8 (14,5 %) se jih strinja z zaostrovanjem politike priseljevanja, 5 (9,1 %) pa se jih popolnoma strinja.

Graf 11: Zaostrovanje priseljske politike

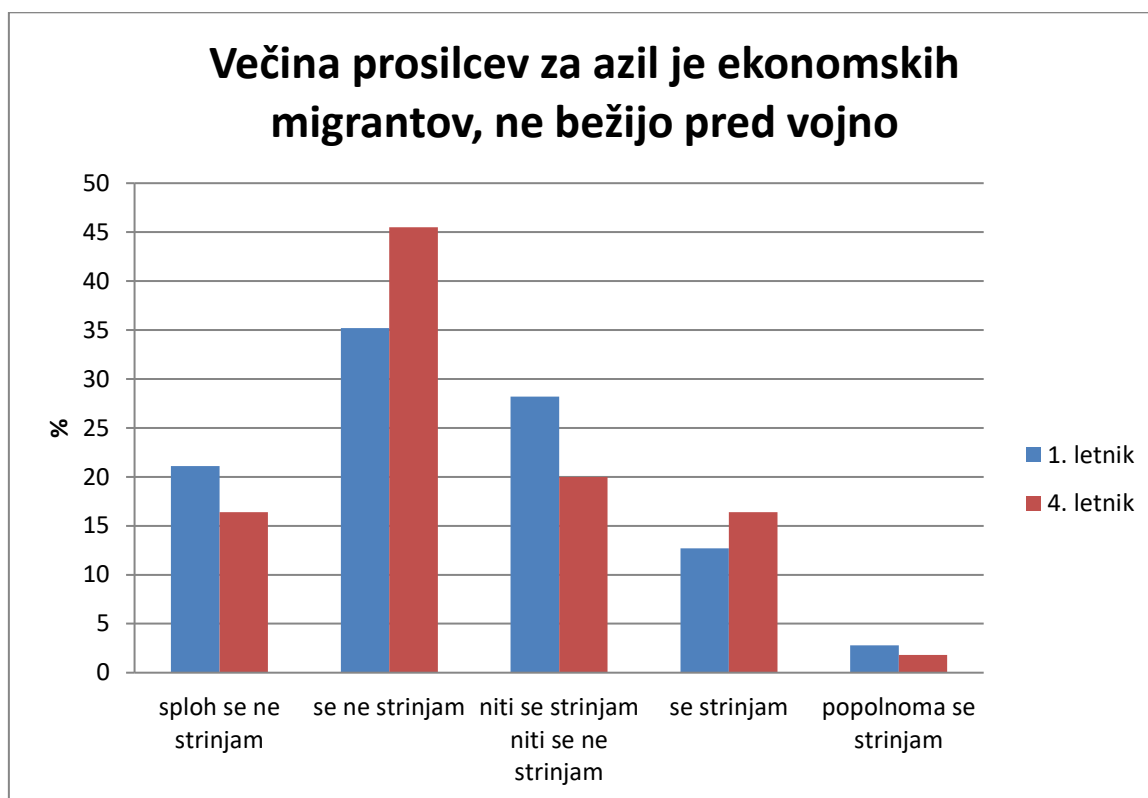

4.12. Večina prosilcev za azil je ekonomskih migrantov, ne bežijo pred vojno

Prvi letniki Fakultete za socialno delo se večinsko ne strinjajo, da večina prosilcev za azil želi le izboljšati svoj ekonomski položaj in ne bežijo pred vojno. 15 (21,1 %) respondentov se s tem sploh ne strinja, 25 (35,2 %) se ne strinja, 20 (28,2 %) se jih ni niti strinjalo, niti ne strinjalo, 9 (12,7 %) se s trditvijo strinja, 2 (2,8 %) pa se popolnoma strinjata. V četrth letnikih je nestrinjanje z izjavo nekoliko višje. 9 (16,4 %) se jih sploh ne strinja s trditvijo, skoraj polovica 25 (45,5 %) se jih ne strinja, 11 (20 %) se jih niti strinja, niti ne strinja, 9 (16,4 %) se jih strinja, 1 (1,8 %) pa se popolnoma strinja.

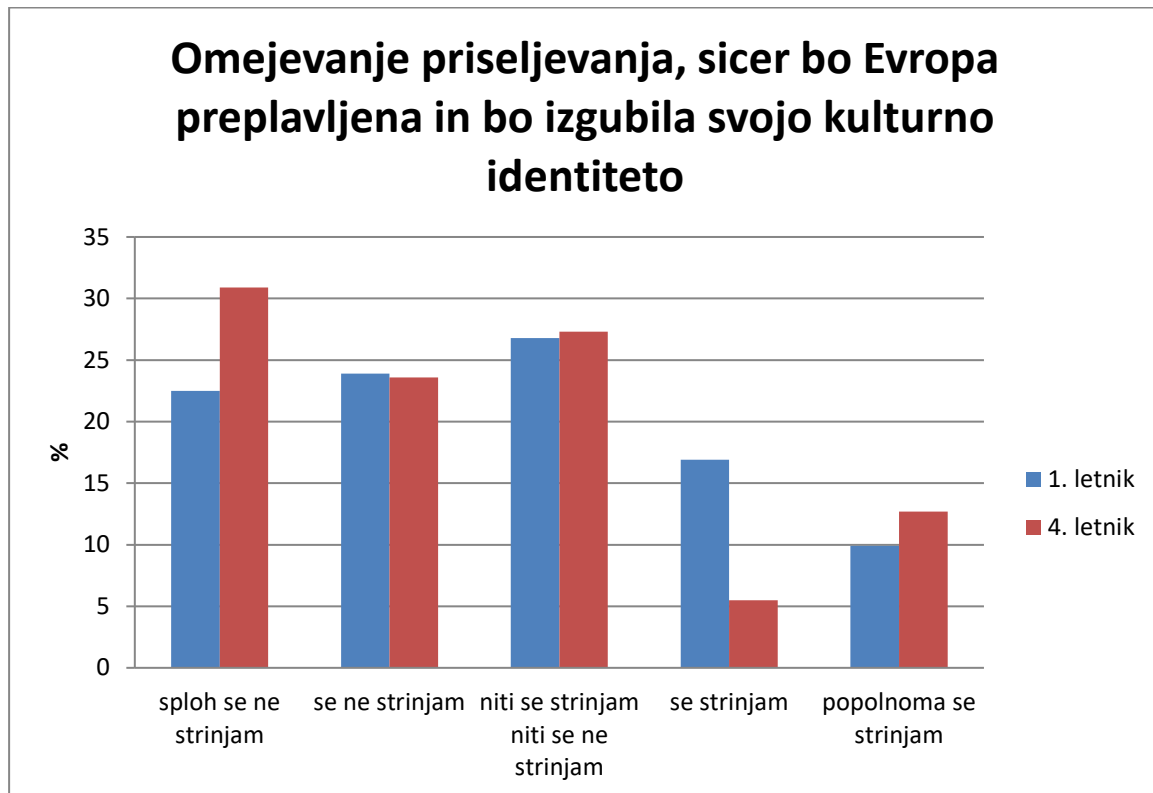
Graf 12: Večina prosilcev za azil je ekonomskih migrantov, ne bežijo pred vojno

4.13. Omejevanje priseljevanja, sicer bo Evropa preplavljena in bo izgubila svojo kulturno identiteto

Prvi letniki Fakultete za socialno delo so sicer v večji meri ne strinjajo kot strinjajo z izjavo omejevanja priseljevanja, vendar je najbolj pogost odgovor sredinski, torej se niti strinjajo, niti ne strinjajo. 16 (22,5 %) se jih sploh ne strinja, 17 (23,9 %) se jih ne strinja, 19 (26,8 %) se jih niti strinja, niti ne strinja, 12 (16,9 %) se jih strinja, 7 (9,9 %) pa se jih popolnoma strinja. Četrtni letniki pokažejo manjšo distanco do priseljevanja. 17 (30,9 %) se jih sploh ne strinja, 13 (23,6 %) se jih ne strinja, 15 (27,3 %) se jih niti strinja, niti ne strinja, 3 (5,5 %) se strinjajo, 7 (12,7 %) pa se jih popolnoma strinja.

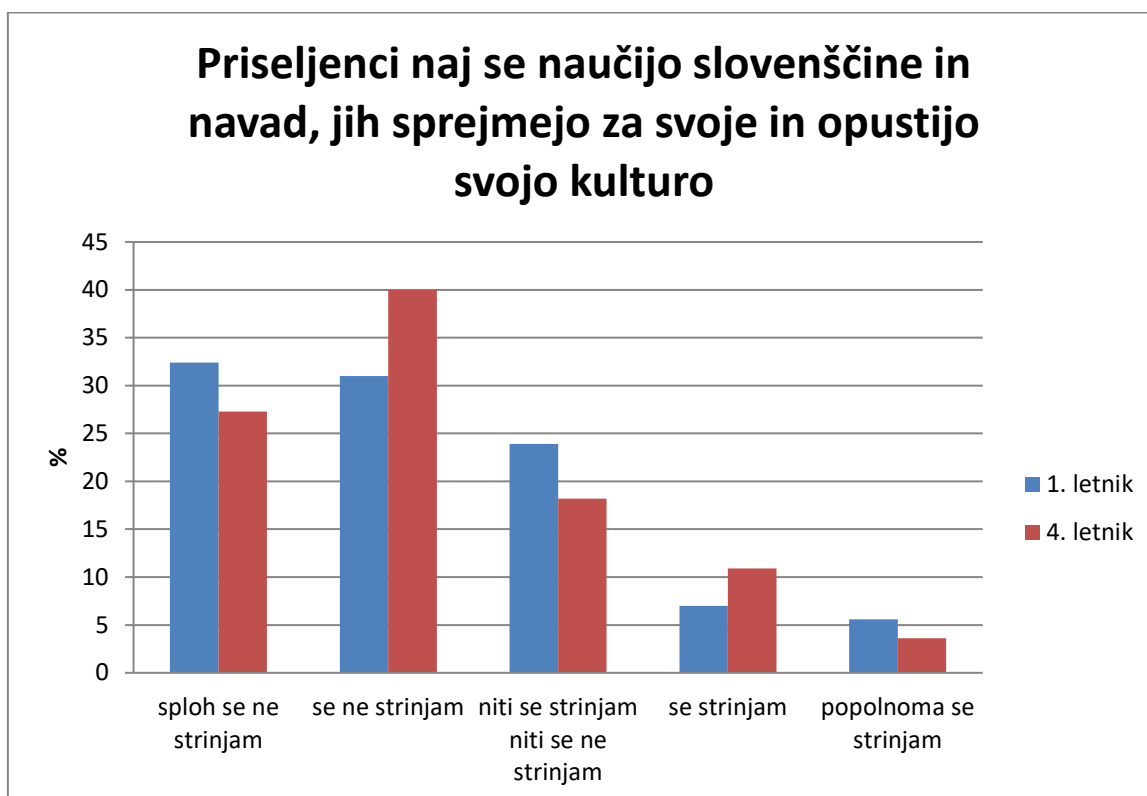
Graf 13: Omejevanje priseljevanja, sicer bo Evropa preplavljena in bo izgubila svojo kulturno identiteto

4.14. Priseljenci naj se naučijo slovenščine in navad, jih sprejmejo za svoje ter opustijo svojo kulturo

V prvem letniku študenti na to trditev skoraj dvo tretjinsko odgovorijo z nestrinjanjem. 23 (32,4 %) se jih sploh ne strinja, 22 (31 %) se jih ne strinja, 17 (23,9 %) se jih niti ne strinja, niti strinja, 5 (7 %) se jih strinja, 4 (5,6 %) pa se popolnoma strinja. V četrtem letniku je nenaklonjenost trditvi še nekoliko višja, več kot dve tretjini študentov se s trditvijo ne strinja. 15 (27,3 %) se sploh ne strinja, 22 (40 %) se ne strinja, 10 (18,2 %) se niti strinja, niti ne strinja, 6 (10,9 %) se strinja, 2 (3,6 %) pa se popolnoma strinjata.

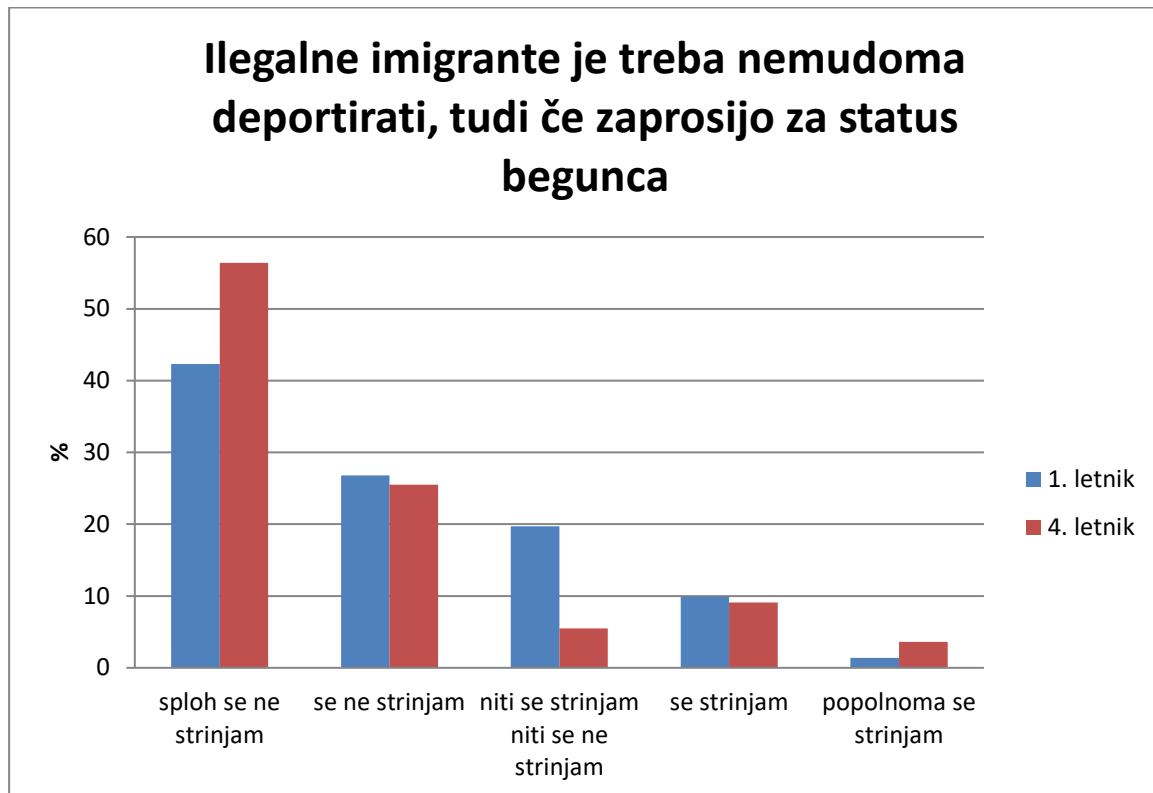
Graf 14: Priseljenci naj se naučijo slovenščine in navad, jih sprejmejo za svoje in opustijo svojo kulturo

4.15. Ilegalne migrante bi morali nemudoma deportirati, tudi če zaprosijo za status begunca

Več kot dve tretjini prvih letnikov se s to izjavo ne strinjajo. Skoraj polovica, 30 (42,3 %) študentov se sploh ne strinja, 19 (26,8 %) se ne strinja, 14 (19,7%) se niti strinja, niti ne strinja, 7 (9,9 %) se strinja, 1 (1,4 %) študent pa se popolnoma strinja. V četrtih letnikih je nestrinjanje še višje, več kot štiri petine se ne strinja z izjavo. Več kot polovica, 31 (56,4 %) se sploh ne strinja, 14 (25,5 %) se jih ne strinja, 3 (5,5 %) se niti strinjajo, niti ne strinjajo, 5 (9,1 %) se jih strinja, 2 (3,6 %) pa se popolnoma strinjata.

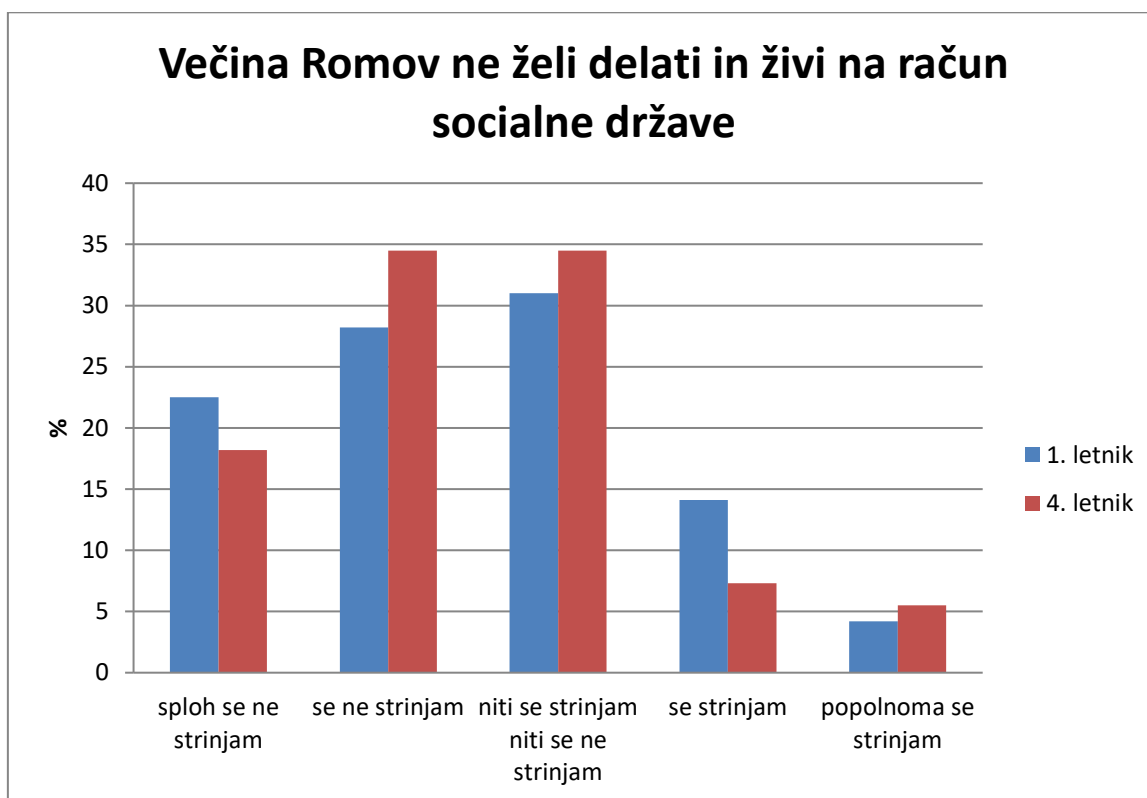
Graf 15: Ilegalne imigrante je treba nemudoma deportirati, tudi če zaprosijo za status begunca

4.16. Večina Romov ne želi delati in živi na račun socialne države

Pri tem vprašanju so odgovori tako v prvih letnikih, kot v četrth letnikih primerljivi. Le malo več kot polovica prvih letnikov se z izjavo ne strinja. 16 (22,5 %) se jih sploh ne strinja, 20 (28,2 %) se jih ne strinja, 22 (31 %) se niti strinjajo, niti ne strinjajo, 10 (14,1 %) se jih z izjavo strinja, 3 (4,2 %) pa se popolnoma strinjajo. V četrtem letniku se 10 (18,2 %) sploh ne strinja z napisanim, 19 (34,5 %) se jih ne strinja, isto število 19 (34,5 %) se jih niti strinja niti ne strinja, 4 (7,3 %) se strinjajo, 3 (4,2 %) pa se popolnoma strinjajo.

Graf 16: Večina Romov ne želi delati in živi na račun socialne države

4.17. Podpiranje lastnega otroka, če bi se želel poročiti z istospolno osebo

Pri obeh skupinah prevladuje visoko strinjanje z izjavo. Le 1 (1,4 %) vprašani iz prvega letnika se sploh ne strinja trditvijo, prav tako 1 (1,4 %) se ne strinja, 6 (8,5 %) se niti strinja niti ne strinja, 13 (18,3 %) se jih z izjavo strinja, 50 (70,4 %) pa se jih s trditvijo popolnoma strinja. Naklonjenost je torej skoraj 90 – odstotna. V četrtem letniku se 1 (1,8 %) sploh ne strinja s trditvijo, nihče ni odgovoril, da se ne strinja, 4 (7,3 %) se niti strinjajo, niti ne strinjajo, 7 (12,7 %) se jih strinja, 43 (78,2 %) pa se jih popolnoma strinja. V tej skupini je strinjanje celo malenkost višje, nad 90 %.

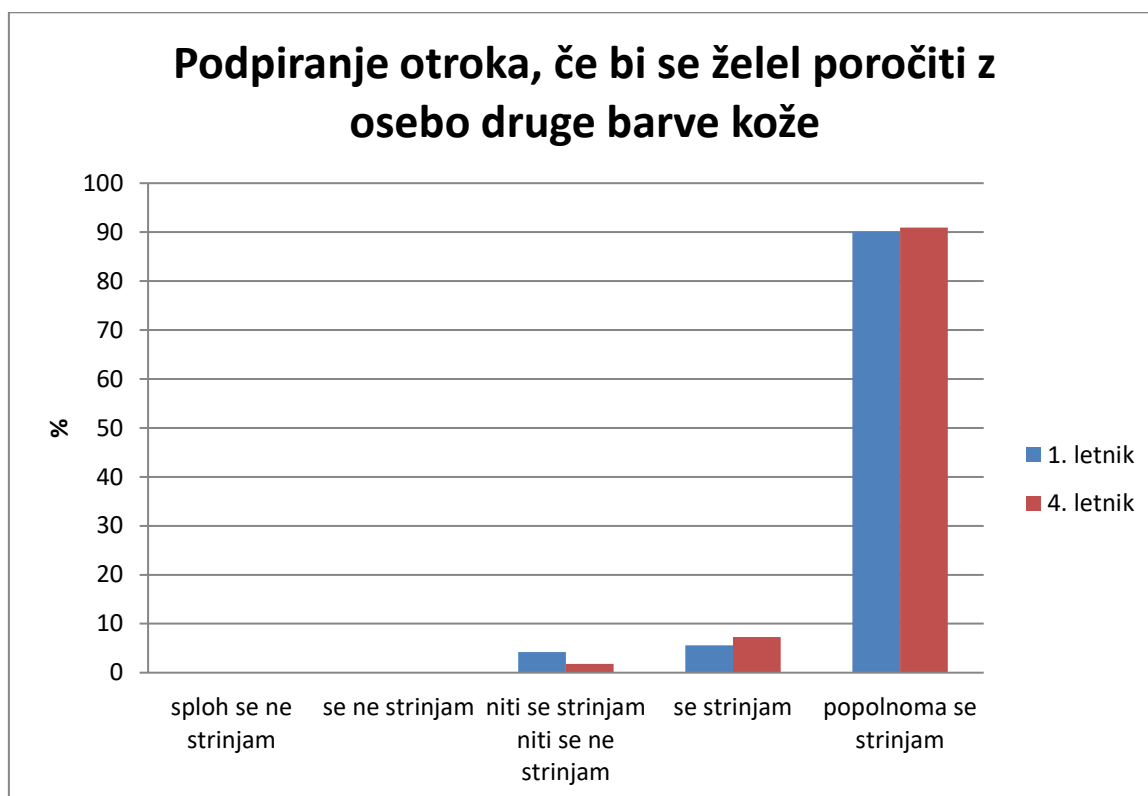
Graf 17: Podpiranje lastnega otroka, če bi se želel poročiti z istospolno osebo

4.18. Podpiranje otroka, če bi se želel-a poročiti z osebo druge barve kože

Pri tem vprašanju pri obeh skupinah ni bilo niti enega, ki bi se popolnoma ne strinjal, ali se ne strinjal z izjavo. V prvem letniku so 3 (4,2 %) niti strinjajo, niti ne strinjajo, 4 (5,6 %) se strinjajo, velika večina 64 (90,1 %) pa se popolnoma strinjajo. V četrtem letniku se 1 (1,8 %) niti strinja, niti ne strinja, 4 (7,3 %) se strinjajo, 50 (90,9 %) pa se jih popolnoma strinja.

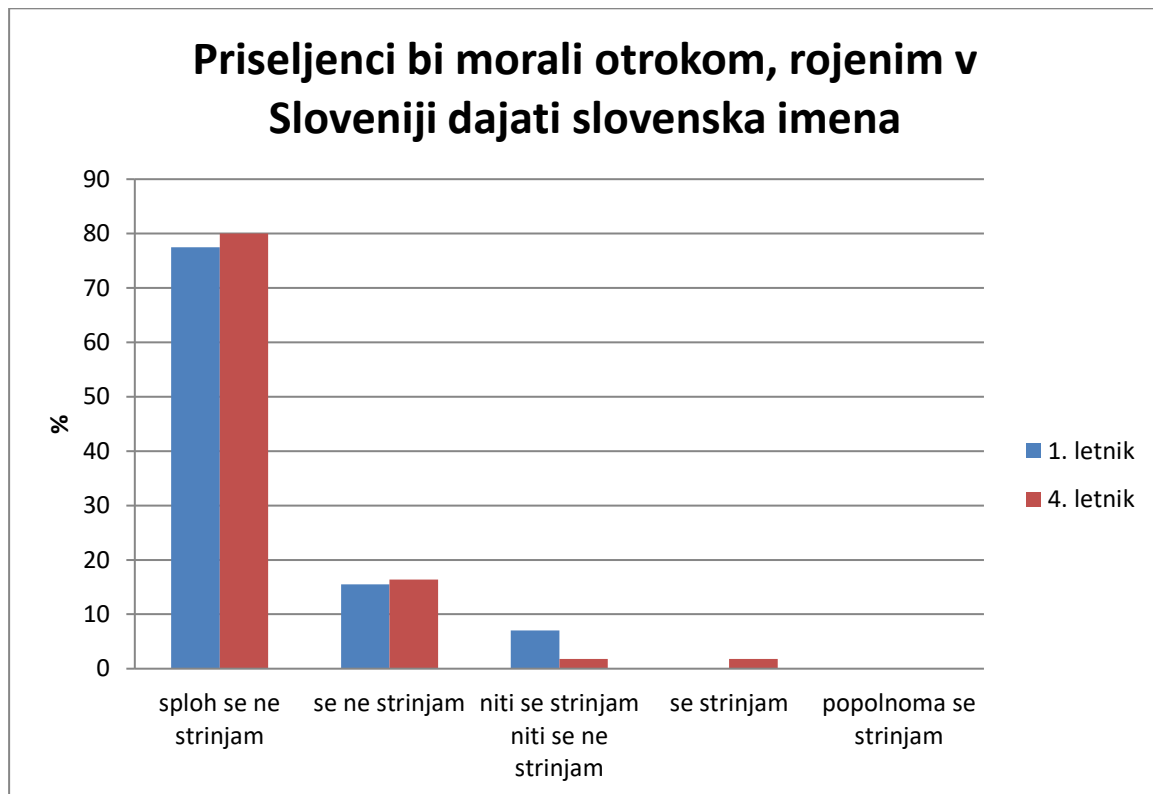
Graf 18: Podpiranje otroka, če bi se želel poročiti z osebo druge barve kože

4.19. Priseljenci bi morali otrokom rojenim v Sloveniji dajati slovenska imena

Prvi letniki Fakultete za socialno delo se v veliki večini ne strinjajo z zgornjo trditvijo. 55 (77,5 %) se jih sploh ne strinja, 11 (15,5 %) se jih ne strinja, 5 (7 %) pa jih niti strinja, niti ne strinja. Odgovorov strinjanja ni bilo. Četrti letniki so odgovorili podobno. 44 (80 %) se jih sploh ne strinja, 9 (16,4 %) se jih ne strinja, 1 (1,8 %) se niti strinja, niti ne strinja, 1 (1,8 %) se strinja, nihče pa se popolnoma strinja s trditvijo.

Graf 19: Priseljenci bi morali otrokom, rojenim v Sloveniji dajati slovenska imena

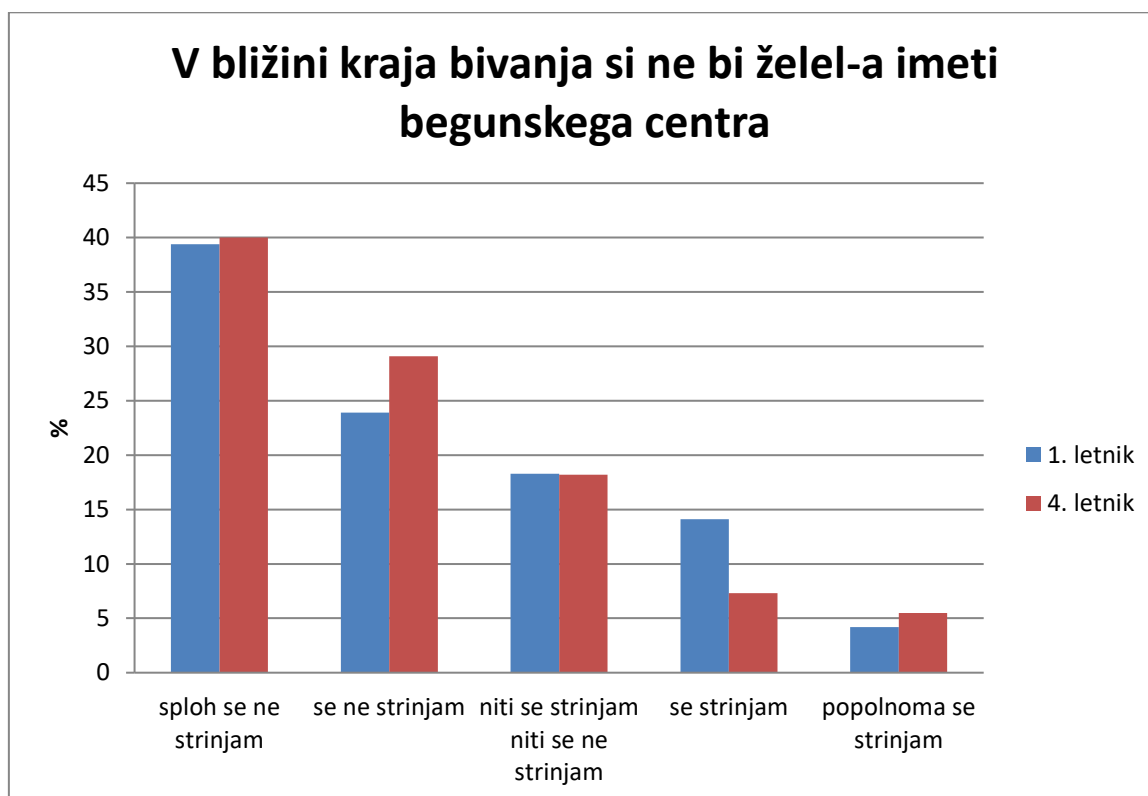

4.20. V bližini kraja bivanja si ne bi želel-a imeti begunskega centra

Pri tem vprašanju so prvi letniki izkazali nekoliko večjo distanco od četrtil letnikov do begunskih centrov v bližini njihovega kraja bivanja. V prvem letniku se jih 28 (39,4 %) sploh ne strinja z zgornjo izjavo, 17 (23,9 %) se jih ne strinja, 13 (18,3 %) se jih niti strinja, niti ne strinja, 10 (14,1 %) se jih strinja, 3 (4,2 %) pa se popolnoma strinjajo. V četrtem letniku se jih 22 (40 %) sploh ne strinja, 16 (29,1 %) se ne strinja, 10 (18,2 %) se jih niti strinja, niti ne strinja, 4 (7,3 %) se strinjajo, 3 (5,5 %) pa se jih popolnoma strinja.

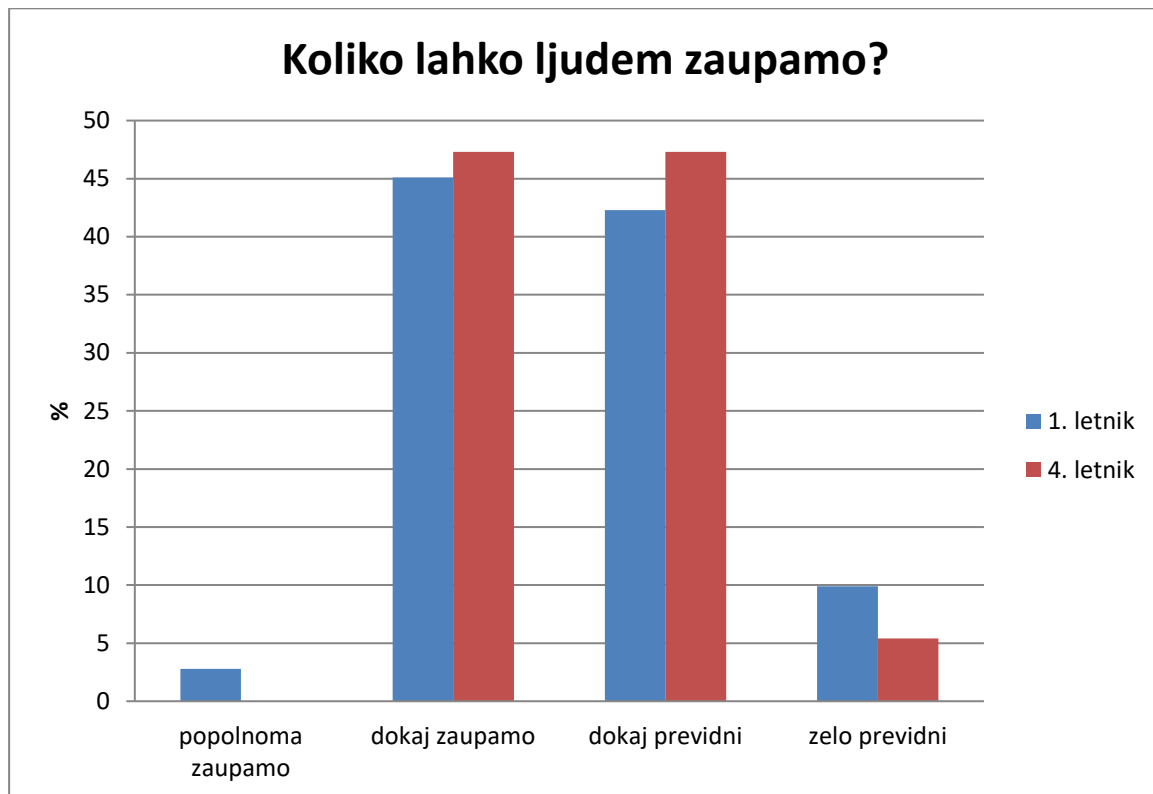
Graf 20: V bližini kraja bivanja si ne bi želel-a imeti begunskega centra

4.21. Koliko lahko ljudem zaupamo?

Splošno zaupanje do ljudi je med prvimi in četrtnimi letniki Fakultete za socialno delo podobno, manjše razlike so le v stopnji zaupanja. 2 (2,8 %) študenta prvega letnika pravita, da lahko večini ljudem popolnoma zaupamo, 32 (45,1 %) pravi, da jim lahko dokaj zaupamo, 30 (42,3 %) pravi, da moramo biti pri večini ljudi dokaj previdni, 7 (9,6 %) pa meni, da moramo biti pri večini ljudi zelo previdni. V četrtnih letnikih nihče ni odgovoril, da lahko večini ljudi popolnoma zaupamo, 26 (47,3 %) jih pravi, da lahko večini ljudi dokaj zaupamo, isto število 26 (47,3 %) pravi, da moramo biti pri večini ljudi dokaj previdni, 3 (5,5 %) pa, da moramo biti zelo previdni.

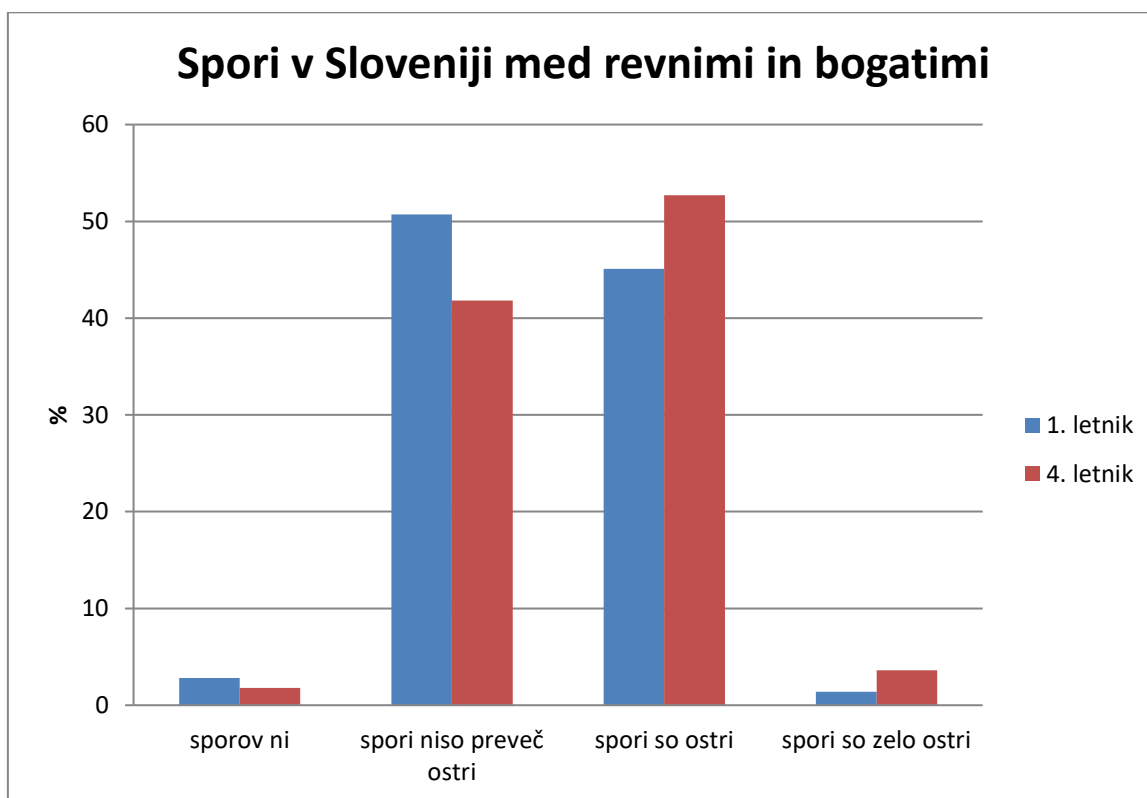
Graf 21: Koliko lahko ljudem zaupamo?

4.22. Spori v Sloveniji med revnimi in bogatimi

V prvih letnikih 2 (2,8 %) študenta menita, da sporov v Sloveniji med revnimi in bogatimi ni, 36 (50,7 %) jih meni, da niso preveč ostri, 32 (45,1 %) jih pravi, da so ostri, 1 (1,4 %) pa pravi, da so zelo ostri. V četrtem letniku 1 (1,8 %) meni, da sporov med revnimi in bogatimi ni, 23 (41,8 %) meni, da niso preveč ostri, 29 (52,7 %) meni, da so spori ostri, 2 (3,6 %) pa, da so zelo ostri. Pri prvih letnikih torej malo več kot polovica meni, da spori niso preveč ostri, pri četrth letnikih pa več kot polovica obratno meni, da so ostri.

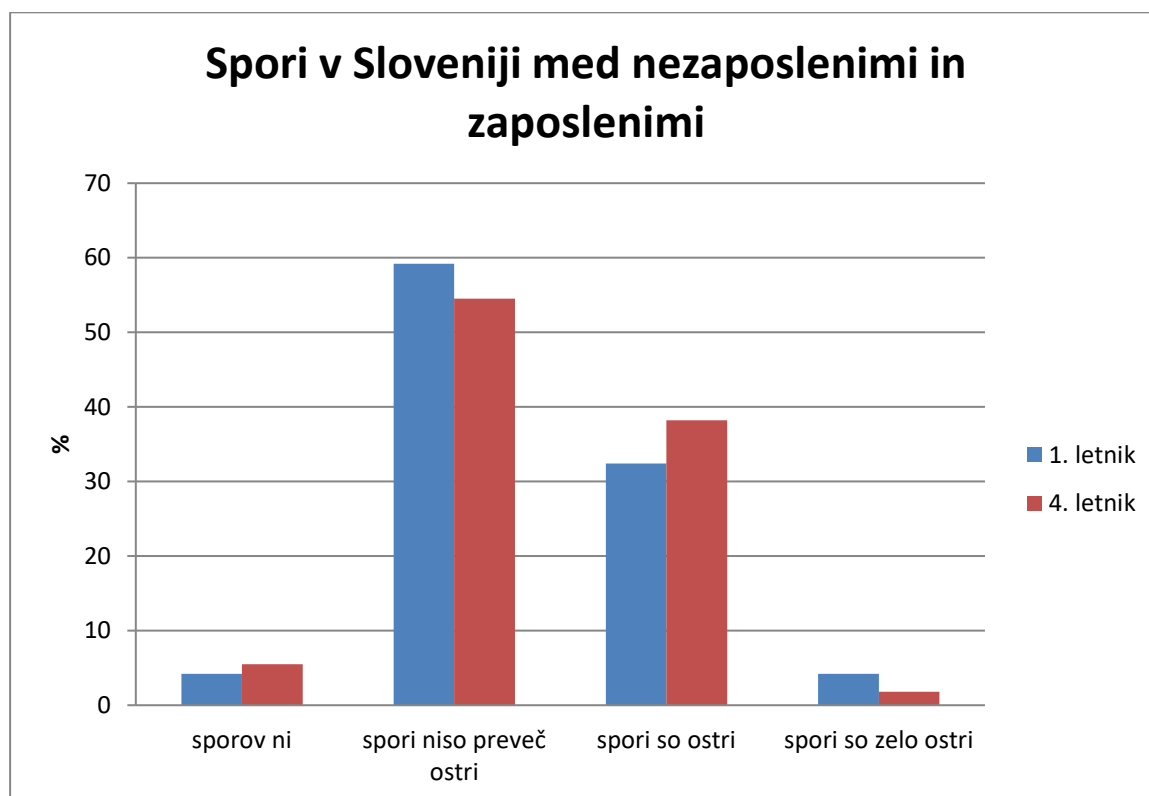
Graf 22: Spori v Sloveniji med revnimi in bogatimi

4.23. Spori v Sloveniji med nezaposlenimi in zaposlenimi

3 (4,2 %) študenti prvih letnikov menijo, da sporov v Sloveniji med nezaposelnimi in zaposlenimi ni, 59 (59,2 %), skoraj dve tretjini jih menita, da niso preveč ostri, 23 (32,4 %) jih meni, da so ostri, 3 (4,2, %) pa menijo, da so zelo ostri. V četrtem letniku 3 (5,5 %) menijo, da takšnih sporov ni, malo več kot polovica, 30 (54,5 %) meni, da ti spori niso preveč ostri, 21 (38,2 %) meni, da so ti spori dokaj ostri, 1 (1,8 %) pa meni, da so zelo ostri.

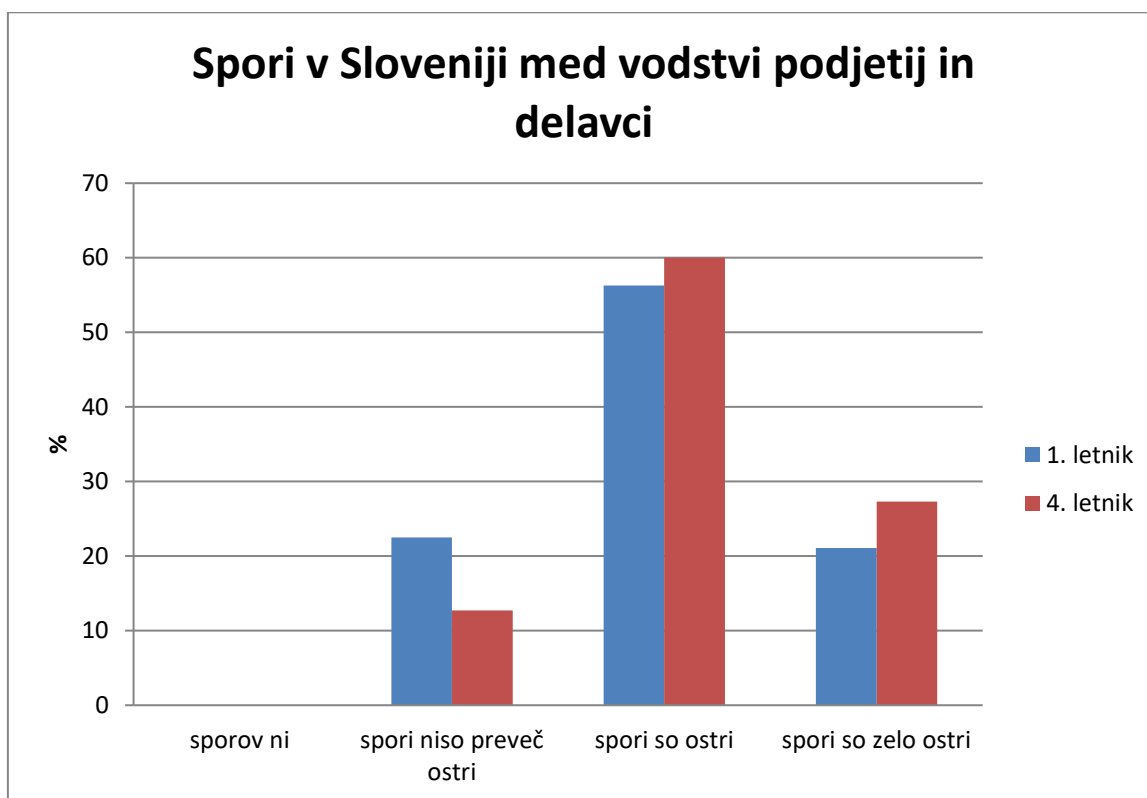
Graf 23: Spori v Sloveniji med nezaposlenimi in zaposlenimi

4.24. Spori v Sloveniji med vodstvi podjetij in delavci

V prvem letniku nihče ni obkrožil odgovora, da sporov v Sloveniji med vodstvi podjetij in delavci ni, 16 (22,5 %) jih pravi, da niso preveč odstri, več kot polovica 40 (56,3 %) pravi, da so ostri, 15 (21,1 %) pa pravi, da so zelo ostri. V četrtem letniku je mnenje še bolj naklonjeni tej trditvi. Nihče ni obkrožil odgovora, da sporov ni, 7 (12,7 %) jih pravi, da niso preveč ostri, 33 (60 %) jih pravi, da so ostri, 15 (27,3 %) pa jih pravi, da so zelo ostri.

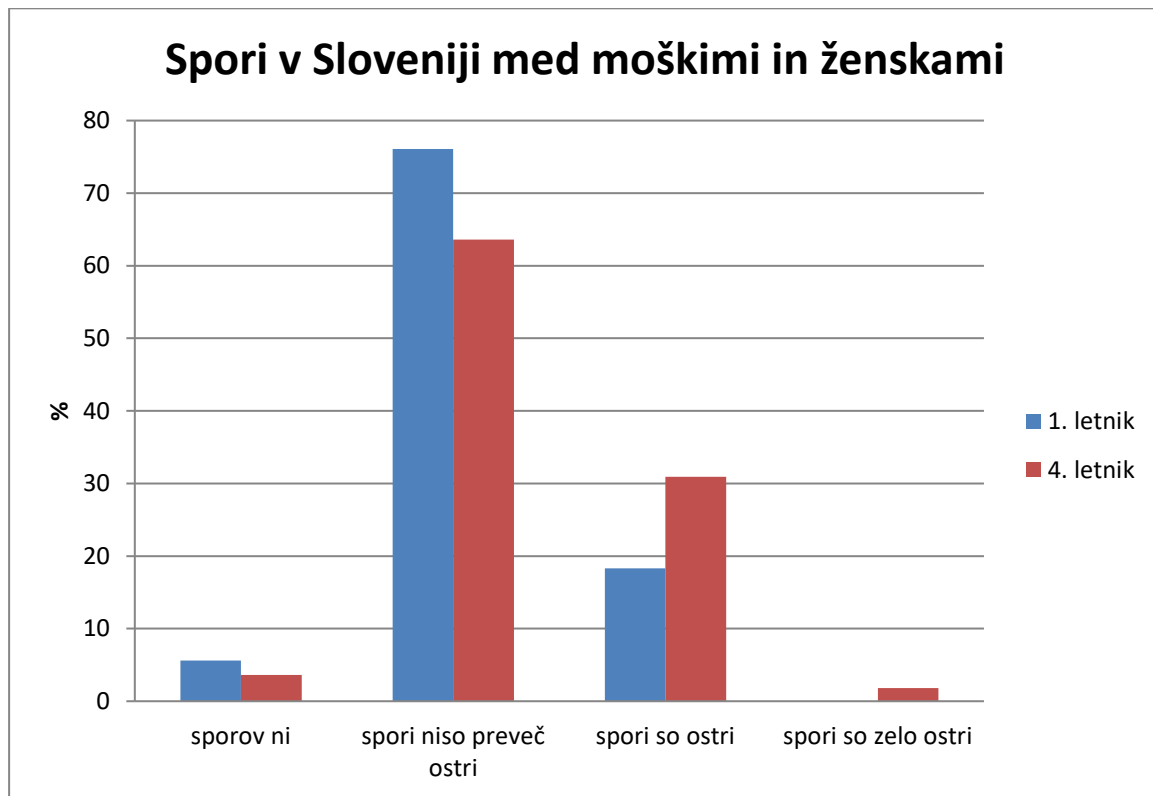
Graf 24: Spori v Sloveniji med vodstvi podjetij in delavci

4.25. Spori med moškimi in ženskami

Pri tem vprašanju so bili odgovori ravno obratni. Študenti tako prvih kot četrtil letnikov povečini menijo, da ti spori niso preveč pogosti. V prvem letniku 4 (5,6 %) študenti menijo, da teh sporov ni, velika večina 54 (76,1 %) jih meni, da niso preveč ostri, 13 (18,3 %) jih meni, da so ostri, nihče pa ni odgovoril, da so zelo ostri. V četrtem letniku 2 študenta (3,6 %) menita, da teh sporov ni, 35 (63,6 %) jih meni, da niso preveč ostri, 17 (30,9 %) jih meni, da so ostri, 1 (1,8 %) pa meni, da so zelo ostri.

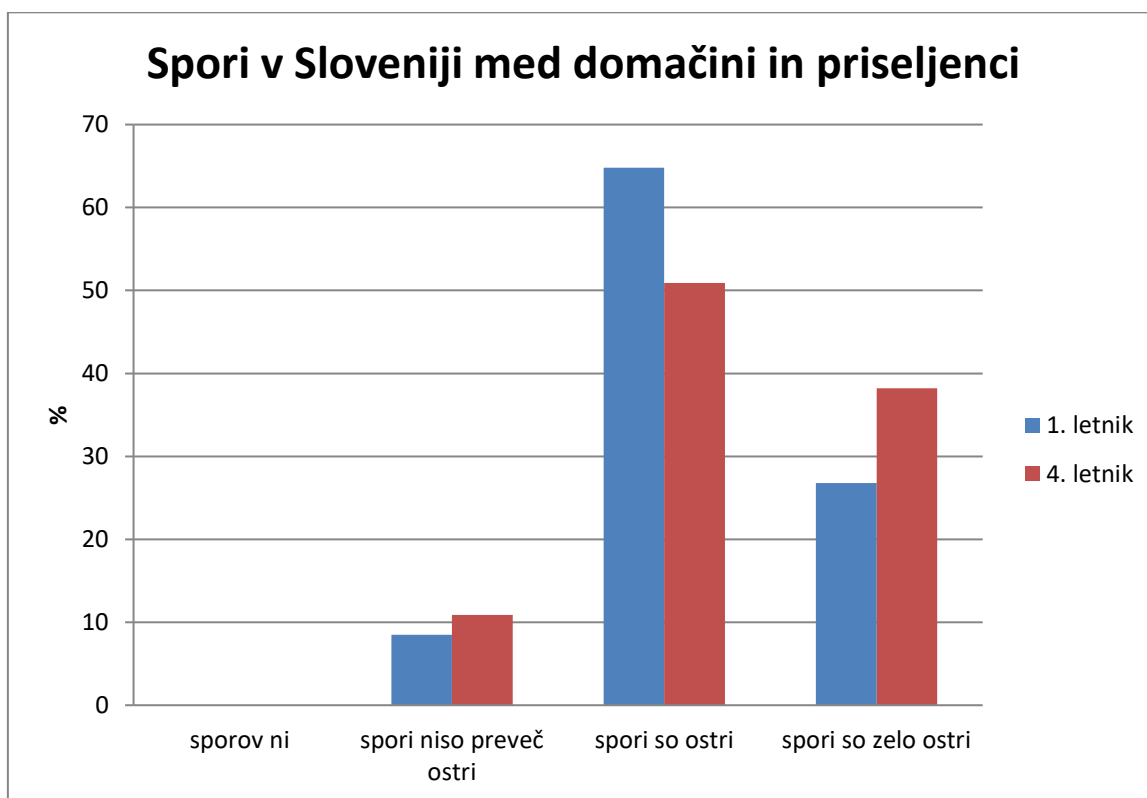
Graf 25: Spori v Sloveniji med moškimi in ženskami

4.26. Spori med domačini (Slovenci) in priseljenci

V prvem letniku nihče od anketirancev ni odgovoril, da sporov med domačini in priseljenci ni, 6 (8,5 %) jih meni, da niso preveč ostri, 46 (64,8 %), skoraj dve tretjini, jih meni, da so ostri, 19 (26,8 %) pa meni, da so zelo ostri. V četrtem letniku prav tako nihče ne meni, da jih ni, 6 (10,9 %) meni, da niso preveč ostri, nekaj več kot polovica (50,9 %) jih meni, da so ostri, 21 (38,2 %) pa da so zelo ostri.

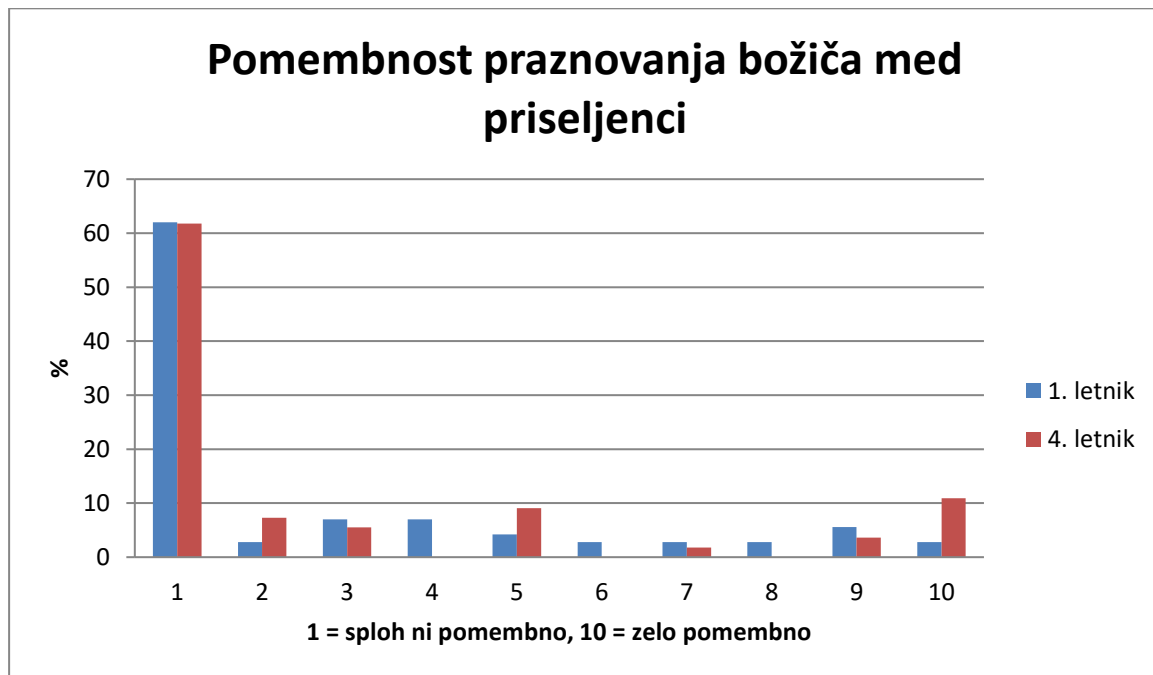
Graf 26: Spori v Sloveniji med domačini in priseljenci

4.27. Pomebnost praznovanja božiča med priseljenci

Na desetstopenjski (1-10) lestvici, kjer višja ocena pomeni večjo pomembnost prakticiranja praznovanja božiča med priseljenci, je skoraj dve tretjini prvih letnikov, 44 (62 %) obkrožilo številko 1, po dva sta obkrožila številke 2, 6, 7, 8 in 10, trije so obkrožili številko 5, štirje številko 9, pet pa številko 4. V četrtem letniku je skoraj identitečen delež, kot v prvem letniku, obkrožil številko 1, takih je bilo 34 (61,8 %), nihče ni obkrožil vrednosti 4, 6 in 8, eden je obkrožil vrednost 7, dva sta obkrožila vrednost devet, trije so obkrožili vrednost 3, štirje so obkrožili vrednost 2, pet jih je obkrožilo vrednost 5, šest pa jih je obkrožilo vrednost 10. V povprečju znaša pomembnost po mnenju prvih letnikov 2,76, povprečje četrteh letnikov pa 2,93.

Graf 27: Pomembnost praznovanja božiča med priseljenci

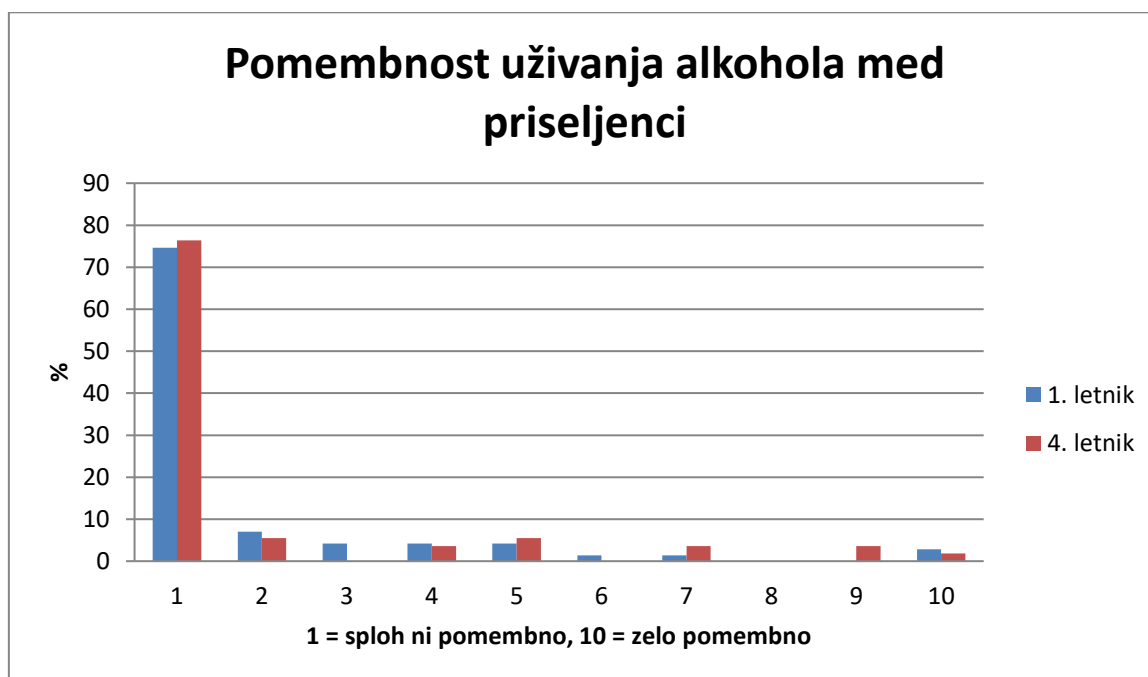

4.28. Pomembnost uživanja alkohola med priseljenci

Pri tej kulturni praksi je velik delež študentov obkrožil številko 1. Med prvimi letniki je bilo takšnih 53 (74,6 %) študentov, nihče ni izbral številke 8 in 9, po en anketirani je izbral številki 6 in 7, dva študenta sta izbrala številko 10, po trije študenti so izbrali številke 3, 4 in 5, pet študentov pa je izbralo vrednost 2. V četrtem letniku je 42 (76,4 %) izbralo vrednost 1, nihče ni izbral vrednosti 3, 6 in 8, eden je izbral vrednost 10, dva sta izbrala vrednosti 7 in 9, po trije pa vrednosti 2 in 5. Povprečje prvih letnikov je 1,86, povprečje četrtil letnikov pa 2,05.

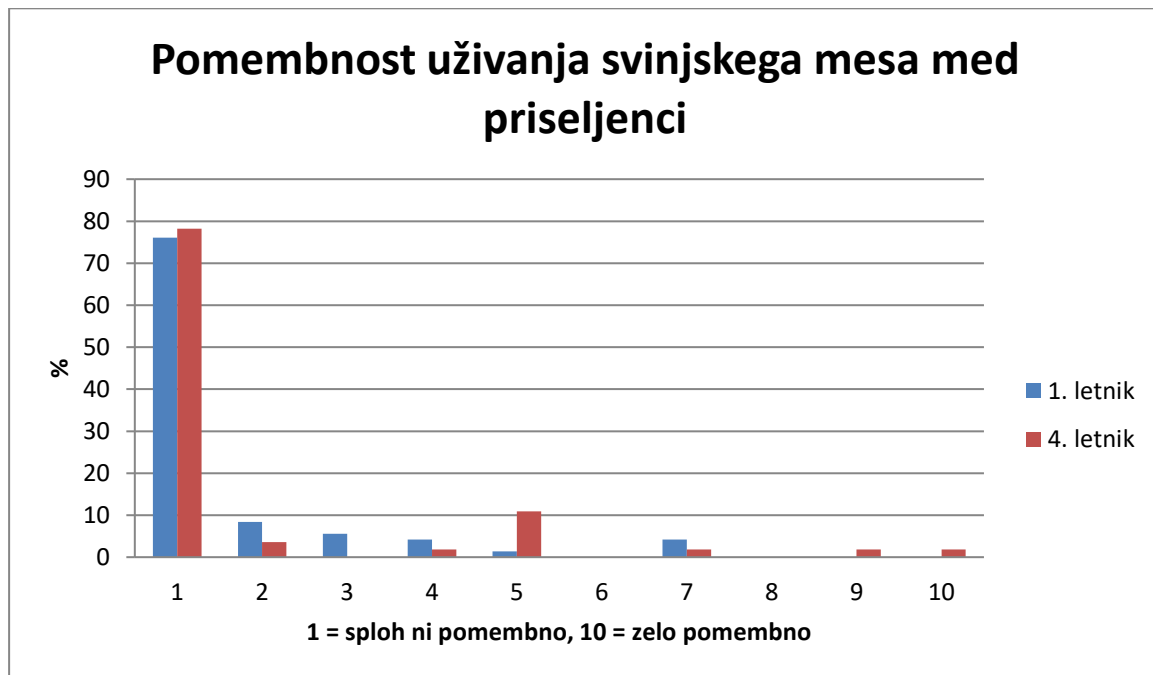
Graf 28: Pomembnost uživanja alkohola med priseljenci

4.29. Pomembnost uživanja svinjskega mesa med priseljenci

Pri tem vprašanju je največji delež med vsemi kulturnimi praksami pri prvih letnikih obkrožilo vrednost 1, takih je bilo 54 (76,1 %). Nihče ni obkrožil vrednosti 6, 8, 9 in 10, eden je obkrožil vrednost 1, trije so obkrožili vrednosti 4 in 7, štirje so obkrožili vrednost 3, šest pa je obkrožilo vrednost 2. Med četrtnimi letniki je malenkost višji odstotek študentov obkrožilo vrednost 1, 43 (78,2 %), nihče ni obkrožil vrednosti 3, 6 in 8, po en odgovor so obkrožili vrednosti 4, 7, 9 in 10, dva odgovora so obkrožili pri vrednosti 2, šest odgovorov pa pri vrednosti 5. Zaradi odsotnosti višjih izbranih vrednosti pri prvih letnikih je povprečje pri prvih letnikih 1,44, pri četrtnih letnikih pa nekoliko višje pri 1,95.

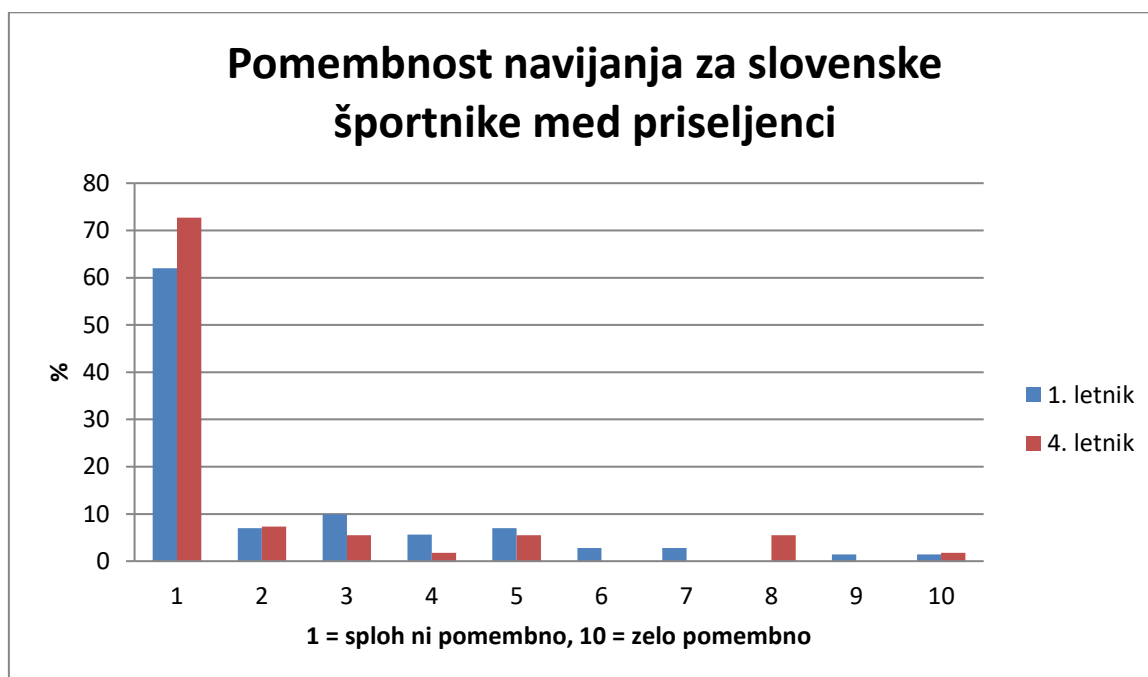
Graf 29: Pomembnost uživanja svinjskega mesa med priseljenci

4.30. Pomembnost navijanja za slovenske športnike

Med prvimi letniki je najnižjo stopnjo 1 izbralo nekoliko manj študentov kot pri prejšnjem vprašanju, takšnih odgovorov je bilo 44 (62 %). Nihče ni izbral stopnje 8, po eden sta izbrala vrednost 9 in 10, dva sta izbrala vrednosti 6 in 7, štirje so izbrali vrednost 4, pet jih je izbralo vrednosti 2 in 5, sedem pa jih je izbralo vrednost 3. Pri četrth letnikih je bil delež odgovorov s stopnjo 1 malce višji, ta odgovor je obkrožilo 40 (72,3 %) študentov. Nihče ni obkrožil odgovorov 6, 7 in 9, po eden odgovora 4 in 10, trije odgovora 3 in 8, po štirje pa odgovor 2. Povprečje prvih letnikov je pri 2,27 pri tem vprašanju malce višje kot pri četrth letnikih, kjer povprečje znaša 2.

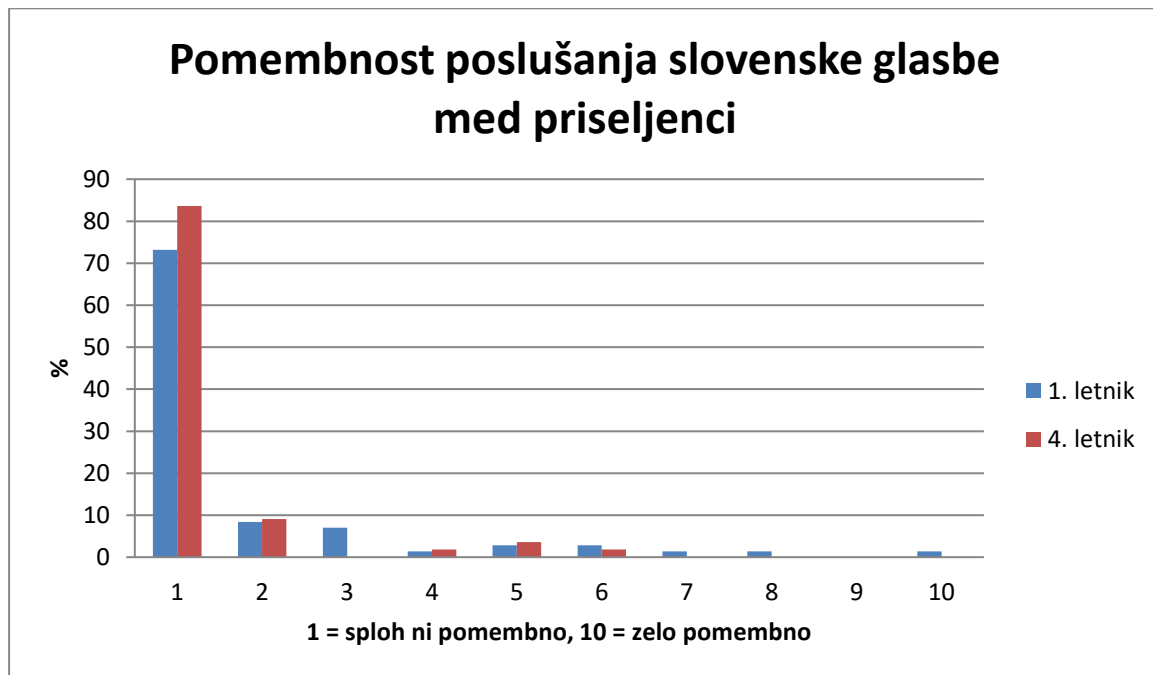
Graf 30: Pomembnost navijanja za slovenske športnike med priseljenci

4.31. Pomembnost poslušanja slovenske glasbe

V prvih letnikih je ponovno velika večina izbrala odgovor 1, 52 (73,2 %) študentov. Nihče ni izbral vrednosti 9, po eden so izbrali vrednosti 4, 8, 9 in 10, po dva sta izbrala vrednosti 5 in 6, pet jih je izbralo vrednost 3, šest pa jih je izbralo vrednost 2. V četrth letnikih je bil odgovor 1 najbolj pogost med vsemi kulturnimi praksami pri vprašalniku, tako je odgovorilo 46 (83,6 %) študentov, nihče ni obkrožil vrednosti 3, 7, 8, 9 in 10, po eden sta obkrožila vrednosti 4 in 6, dva vrednost 5, pet pa vrednost 2. Povprečje pomembnosti pri prvih letnikih je 1,69, pri četrth letnikih pa 1,38.

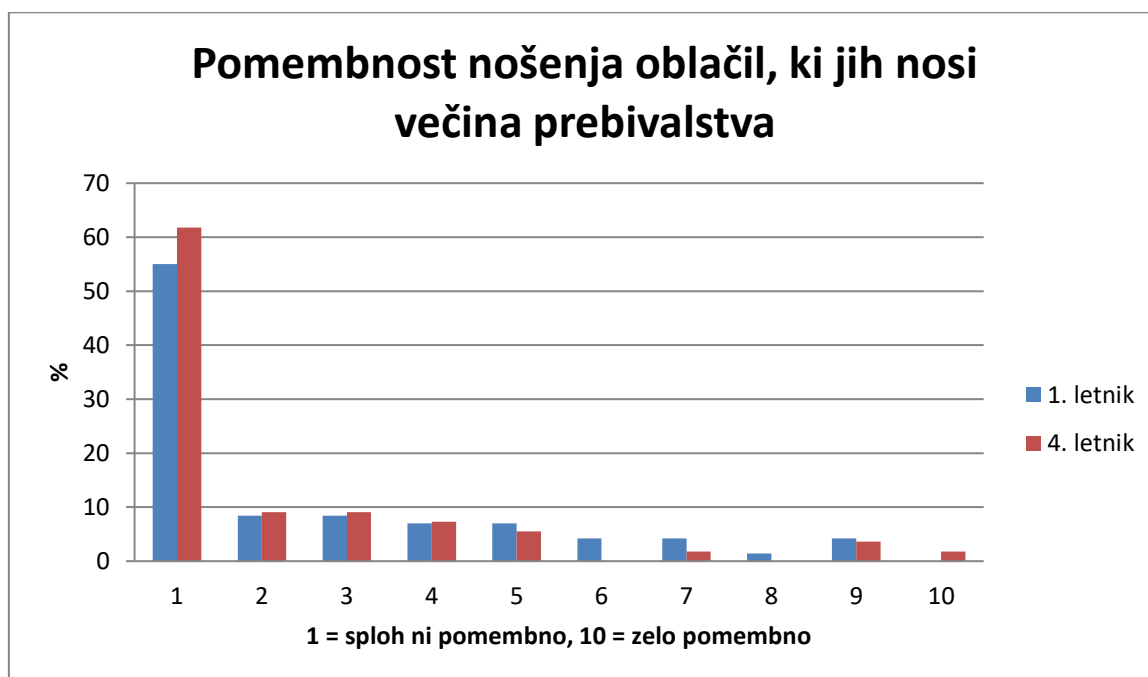
Graf 31: Pomembnost poslušanja slovenske glasbe med priseljenci

4.32. Nošenje oblačil, ki jih nosi večina prebivalstva

V prvih letnikih je bil ponovno najbolj pogost odgovor 1, tako je izbralo 39 študentov (54,9 %), nihče ni izbral vrednosti 10, eden je izbral vrednost 8, po trije so izbrali vrednosti 6, 7 in 9, pet jih je izbralo vrednosti 4 in 5, po šest pa jih je izbralo vrednosti 2 in 3. V četrtyh letnikih je bilo 34 (61, 8 %) takšnih, ki so izbrali vrednost 1. Nihče ni izbral vrednosti 6 in 8, po eden so izbrali vrednosti 8 in 10, dva sta izbrala vrednost 9, trije so izbrali vrednost 5, štirje vrednost 4, pet pa vrednosti 2 in 3. Pri tej kulturni praksi je bila od vseh vprašanj razen od praznovanja božiča pri obeh skupinah najvišja povprečna ocena, pri prvih letnikih 2,65, pri četrtyh letnikih pa 2,45.

Graf 32: Pomembnost nošenja oblačil, ki jih nosi večina prebivalstva

5. RAZPRAVA

Sardoč (2003) pravi, da je najpomembnejša naloga sistema javnega šolanja oblikovanje podlage za pripravo odgovornosti novih generacij. Pomembno je učenje o osnovnih načelih demokratične ureditve in človekovih pravicah. Prenova kurikulumuma zahteva omogočanje enakih možnosti v izobraževanju za vse posameznike in različne družbene skupine, strpnost in solidarnost pa sta izpostavljeni kot način izobraževanja. Enake možnosti pa morajo biti usklajene s pravico posameznika do drugačnosti. Načelo enakih možnosti v izobraževanju ne glede na osebne okoliščine, so opredeljene tudi v Ustavi RS in Konvenciji o otrokovih pravicah. Pristopi morajo biti osredotočeni na krepitev družbene kohezije z ozaveščanjem za mir in nenasilje, odgovornost za aktivnejšo udeležbo državljanov, krepitev kulturne raznolikosti in zavedanje vzajemne odvisnosti.

Dragoš (2013) opisuje, da se tujci v manjšinjskem položaju znajdejo v konkretnih družbenih kontekstih. Gre za neizogibno situacijo, ki je povezana z interakcijo okolja s posameznimi tujci v konkretnih situacijah. O tujcu lahko začnemo torej govoriti v trenutku, ko družbeno okolje pripozna tujca kot poseben status, na katerega so poleg drugačne intenzitete družbenega prestiža, kot jo imajo domačini, vezana tudi drugačna pravila, obveznosti in pravice. Iz vsebine tujca prestopimo v formo tujca, ob tem pa tujci postanejo

samo tisti, ki so za takšne prepoznani na podlagi forme tujca, ne pa tudi vsi ostali, ki denimo nimajo slovenskega državljanstva.

Ocenjujem, da je ravno prepoznavna nekoga kot izstopajočega, glavni razlog za predsodke in stereotype. Tako lahko denimo predpisana forma tujca, za tujca označi posameznika tretje generacije, ki ima od rojstva slovensko državljanstvo, tekoče govori in pozna le slovenski jezik itd. Na drugi strani pa lahko imigrant, ki je podobne polti kože kot večina prebivalcev države, kljub temu, da je v državo prišel pred nekaj meseci in ne govori tekoče slovenščine, ne dobi forme tujca, ampak velja za domačina.

Na pogladi pridobljenih rezultatov sklepam, da so pri večini vprašanj v četrth letnikih manj ksenofobno nastrojani proti manjšinam zaradi daljšega izobraževalnega procesa na Fakulteti za socialno delo. Čas študija je eden najpomembnejših delov v posameznikovem življenju, ki pripomore k osebni rasti, prav tako pa pomembno zaznamuje naše vrednote in način razmišljanja. Zanimiva je primerjava med letniki pri sklopu vprašanj o zaupanju ljudem. Pri prejšnjih vprašanjih so prvi letniki v povprečju izkazovali nekoliko večjo nenaklonjenost družbenim skupinam, pri tem vprašanju pa so se z rezultati razlikovali s podobno jakostjo, le da je bil pri večini vprašanj mnenje ravno nasprotno. Četrth letniki menijo, da so spori med različnimi skupinami ostrejši, kot menijo prvi letniki, hkrati pa pri prvem sklopu vprašanj navajajo manjšo distanco do skupin. Menim, da je razlog za ta obrat v tem, da so četrth letniki bolj pozorni in menijo, da je stereotipov in predsodkov več. Tisti, ki gojijo odklonska stališča do določenih skupin, tega ne priznajo samim sebi, ali pa ne želijo, da bi jih drugi prepoznali kot takšne, tisti, ki pa nimajo tolikšne socialne distance pa so bolj občutljivi na takšna stališča in jih tudi bolj opazijo v družbi. Če primerjamo odgovore tistih, ki so na vprašanje o zaupanju večini ljudi odgovorili, da moramo biti pri večini ljudi previdni ali zelo previdni, je vidno, da so pri vprašanju o ohranjanju kulturne identitete Evrope odgovorili, da je potrebno priseljenjevanje omejiti. Gre torej za jasno povezavo med visoko stopnjo nezaupanja do drugih ljudi in podpora restriktivnim ukrepom na področju priseljevanja. Primerjava prvega in četrtega letnika kaže tudi na obratno sorazmerje pri mnenju o pomembnosti prakticiranja kulturnih praks v Sloveniji med priseljenci. Tisti, ki izražajo manj naklonjenosti priseljevanju in bojazni pred izgubo kulturne identitete, so obkrožili višje odgovore pri pomembnosti npr. nošenju oblačil, ki jih nosi večina prebivalstva. Sklepam, da gre pri za bojazen pred tem, da bi priseljenci s svojimi kulturnimi praksami prevladali nad slovenskim načinom življenja, hkrati pa gre za zahtevo po asimilaciji priseljencev.

Primerljiva je tudi stopnja distance med domačimi manjšinami kot so Romi in med tujci, kot je pri beguncih. Tisti, ki so pri ilegalnih prestopih meje zahtevali takojšen izgon, so v veliki meri podobne vrednosti ocenili tudi pri stereotipu, da večina Romov ne želi delati in živi na račun socialne države. Zanimiva je tudi primerjava o ostrini sporov med Slovenci in priseljenci. Četrtni letniki, ki so izražali nekoliko manjšo margino do priseljencev, beguncev in Romov, so v skoraj enaki meri mnenja, da je sporov med večinskim slovenskim prebivalstvom in manjšinami več, kot pa menijo prvi letniki. Menim, da so tisti, ki izražajo manjšo diskriminacijo do manjšin, bolj občutljivi in dojemljivi do pojavov diskriminacije in rasizma v družbi.

Peto in šesto vprašanje iz vprašalnika sta identitična raziskavi Slovenskega javnega mnenja iz leta 2000 in iz leta 1999, v vprašalnik pa sem jih vključil z namenom primerjave obeh populacij. V slovenskem javnem mnenju je vzorec zajet iz celotne slovenske populacije, v tem vprašalniku pa je zajeta le populacija študentov Fakultete za socialno delo. Pri splošnem zaupanju ljudem je razlika opazna predvsem pri deležu trditve, da lahko ljudem dokaj zaupamo. Medtem, ko manj kot četrtnina slovenske populacije meni, da lahko večini ljudem dokaj zaupamo, je takšnih med študenti dvakrat toliko, skoraj polovica. Tudi pri trditvi, da moramo biti pri večini ljudeh zelo previdni, je v slovenskem javnem mnenju temu pritrnilo več kot četrtnina vprašanih, med študenti pa je bilo takšnih manj kot desetina. Pri trditvi, da moramo biti pri ljudeh dokaj previdni pa sta tako med študenti kot med Slovenci nasploh rezultati primerljivi, za ta odgovor se jih je odločila skoraj polovica. Menim, da so rezultati pričakovani. Ena izmed osnovnih vrednot poučevanja na Fakulteti za socialno delo je namreč ustvarjanje družbe, ki temelji na medsebojnem spoštovanju in zaupanju. Poleg tega mlade generacije veljajo za najbolj liberalne segmente družbe, v našem primeru pa mladosti dodamo še komponento študentske populacije in znotraj tega družbene usmeritve, ki veljajo za najmanj ksenofobne segmente družbe. Nekoliko presenetljivo je le, da so četrtni letniki izražali malenkostno nižjo stopnjo zaupanja do ljudi od prvih letnikov, pri ostalih vprašanjih pa je bilo distanca do nekaterih marginaliziranih skupin nekoliko manjša od prvih letnikov.

5.1. PRIMERJAVA MED ODGOVORI

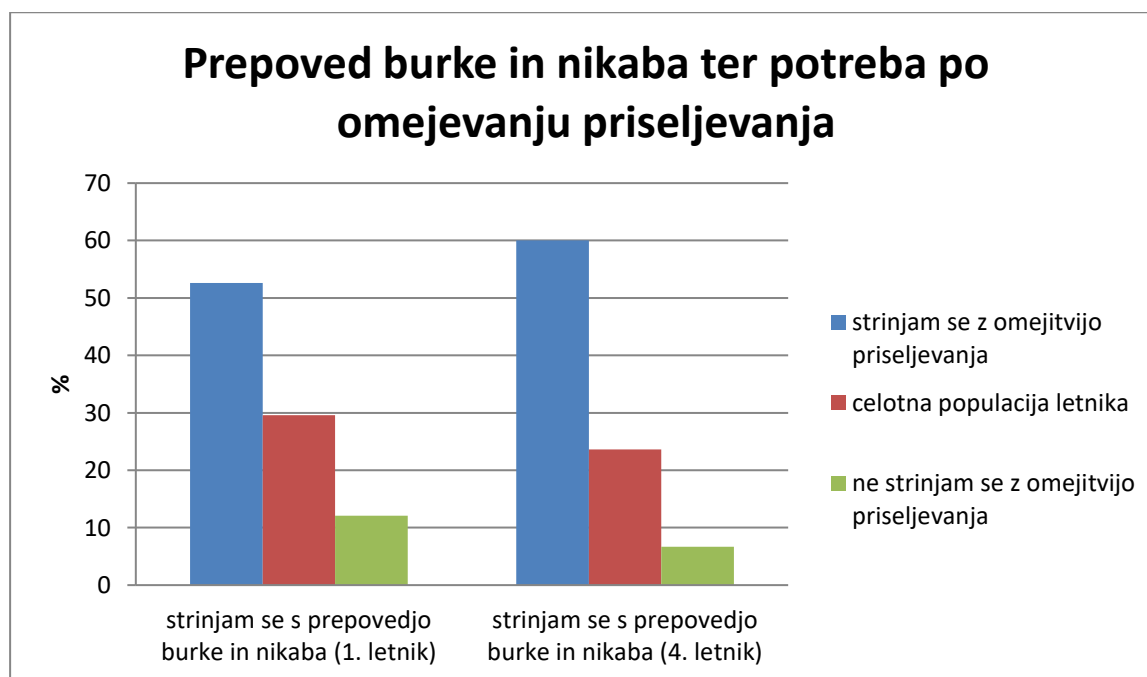
Primerjava med odgovori pri istih študentih je pomembna, saj prikaže, ali so študenti, ki pri enih vprašanjih izražajo ksenofobijo, to izražajo tudi pri drugih vprašanjih. Ali obratno,

so tisti, ki imajo pri enih vprašanjih liberalna stališča, tako odgovarjali tudi na drugih področjih.

Prvo križanje je med vprašanjem o prepovedi burke in nikaba ter potrebo po omejevanju priseljevanja. V prvem letniku je 19 študentov pri potrebi po omejevanju priseljevanja označila strinjanje ali popolno strinjanje s tem ukrepom. Med temi se jih 10 (52,6 %), kar znaša dobro polovico, strinja tudi s prepovedjo burke in nikaba. Čeprav je mnenje deljeno, lahko vidimo, da gre za precejšen odklon od celotne študentske populacije, kjer je strinjanje s to prepovedjo le 29,6 %. V četrth letnikih jih je 10 pri potrebi po omejevanju priseljevanja označilo strinjanje oz. popolno strinjanje. Med temi se jih 6 (60 %) strinja s prepovedjo burk in nikabov, kar v primerjavi s celotno populacijo četrth letnikov znaša skoraj trikratno povečanje tega stališča. Le 23,6 % se s to prepovedjo strinja med vsemi študenti četrth letnikov.

Med tistimi, ki se z omejevanjem priseljevanja niso strinjali ali sploh niso strinjali (takih je bilo v prvem letniku 33 (46,5 %), so bili 4 (12,1 %), ki so bili za prepoved burke in nikaba, kar je precej manj kot v celotni populaciji, kjer je podpora skoraj tretjinska. V četrth letnikih sta bila le 2 (6,7 %) za prepoved med 30-imi, ki se z omejevanjem priseljevanja niso strinjali ali se sploh niso strinjali, kar je ponovno precej manjši odstotek kot v celotni populaciji.

Graf 33: Prepoved burke in nikaba ter potreba po omejevanju priseljevanja

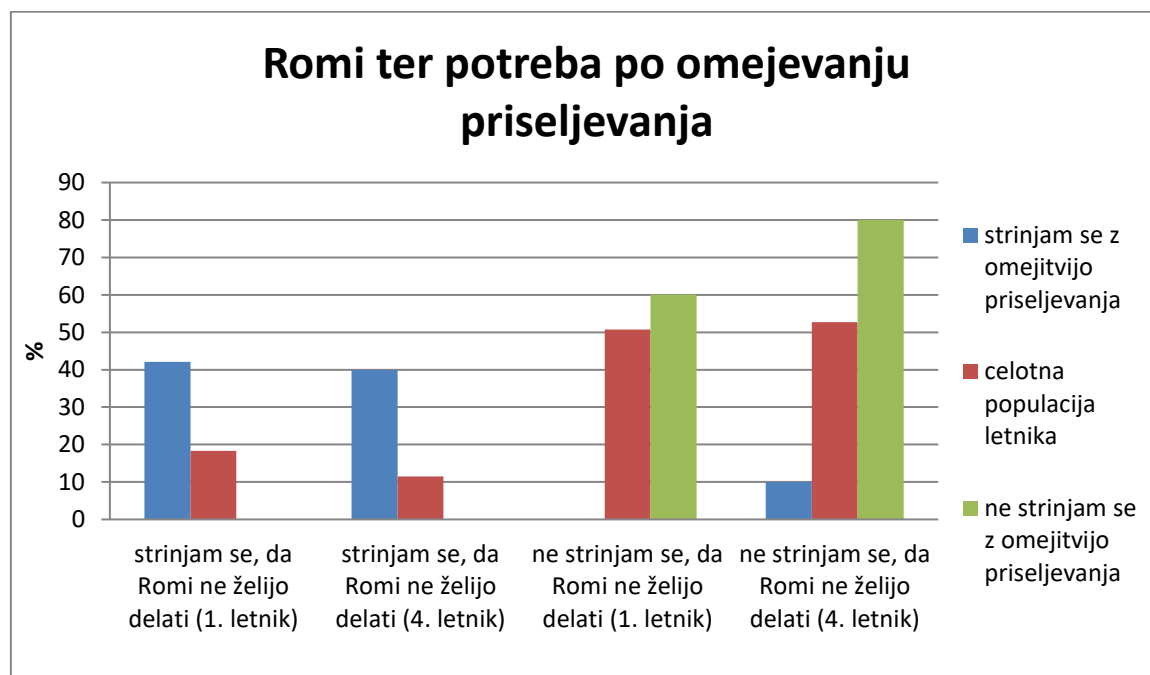

Drugo križanje je pri primerjavi stališča do omejevanja migracij, do stališča pri trditvi o Romih. V prvem letniku jih je med 19-imi študenti, 8 (42,1 %) pri trditvi, da Romi ne želijo delati in živijo na račun socialne države, obkrožilo odgovore strinjanja, kar je precej večji delež kot med celotno populacijo, kjer je bil delež strinjanja oz. popolnega strinjanja 18,3 %. V četrth letnikih so med 10-imi študenti, ki so naklonjeni omejevanju migracij, 4 (40 %) izrazili strinjanje oz. popolnoma strinjanje z izjavo o Romih, med celotno populacijo je bil ta delež 11,5 %. Zanimivo je, da se le 1 (10 %) od 10-ih študentov ni strinjal s tem, da večina Romov živi na račun države, vsi ostali so obkrožili srednjo vrednost strinjanja. Nihče pri obeh skupinah se sploh ni strinjal z izjavo o Romih, čeprav je v celotni populaciji to možnost izbralo 18,2 % med četrthimi letniki in 22,5 % med prvimi letniki.

Tisti, ki se z omejevanjem priseljevanja sploh niso strinjali ali se niso strinjali, takih je bilo v prvih letnikih 33. 20 med njimi (60,1 %) je tudi pri Romih izrazilo nestrinjanje s tem, da jih večina ne želi delati in živijo na račun socialne države. V četrth letnikih pa jih je med 30-imi, ki se niso strinjali z omejevanjem priseljevanja, 24 (80 %) izrazilo tudi nestrinjanje z izjavo o Romih. V celotni populaciji je bilo nestrinjanje ali popolno nestrinjanje s to izjavo v prvih letnikih 50,7 %, v četrth pa 52,7 %.

Graf 34: Romi ter potreba po omejevanju priseljevanja

6. PREVERJANJE HIPOTEZ

H1: Manj kot petina študentske populacije podpira ponovno uvedbo smrtne kazni.

Hipotezo zavrnem. V celotni študentski populaciji malo več kot petina (21,4 %) podpira uvedbo smrtne kazni.

H2: Študenti iz prvega letnika so v večji meri naklonjeni legalizaciji istospolnih porok kot študenti četrtega letnika.

Hipotezo zavrnem. Rezultat je praktično identičen, v četrtem letniku je podpora procentualno različna le za 0,5 %, obe skupini pa z več kot 95% legalizacijo podpirata.

H3: Povprečna vrednosti strinjanja z izjavo (na lestvici od 1-5), da Romi ne želijo delati in živijo na račun socialne države je višja od 3.

Hipotezo zavrnem. Ponovno imata obe skupini zelo podobno povprečno strinjanje. V prvem letniku 2,49, v četrtem pa 2,47.

H4: Tisti, ki menijo, da moramo biti pri večini ljudi zelo previdni, v večji meri menijo, da bi se morali priseljenci naučiti slovenskega jezika in navad, jih sprejeti za svoje in opustiti svojo kulturo, kot tisti, ki menijo, da lahko večini ljudi popolnoma zaupamo.

Hipotezo potrdim. Tisti z večjim zaupanjem imajo pri podpori popolni asimilaciji na 5 stopenjski lestvici povprečje 1,5, tisti z večjo previdnostjo pa 2,78.

H5: Študentska populacija meni, da so spori med Slovenci in priseljenci ostrejši kot med revnimi in bogatimi.

Hipotezo potrdim. Na štiri stopenjski lestvici je povprečna ocena o sporih med Slovenci in priseljenci 3,41, o sporih med revnimi in bogatimi pa 2,52.

Hipotez ne bi bilo smiselno preverjati s statističnim testom, saj je vzorec anketirancev tako velik, da je skoraj primerljiv s celotno populacijo študentov. Tako bi pri preverjanju dobil enake sklepe kot pri preverjanju hipotez. Preverbe bi bile potrebne v primeru, če bi bila populacija vsaj nekajkrat večja od vzorca.

7. SKLEPI

- Večina študentov ne podpira ponovne uvedbe smrtne kazni.
- Velika večina študentov podpira tako legalizacijo istospolnih porok, kot tudi možnost posvojitve s strani istospolnih partnerjev.
- Le ena oseba iz prvega letnika podpira izstop Slovenije iz EU, v četrtem letniku pa je takih petina.
- V obeh letnikih se velika večina ne strinja s prepovedjo pravice do splava, v četrtem letniku je takšno mnenje skoraj enotno.
- Podpora prepovedi nošenja burke in nikaba je v prvih letnikih skoraj tretjinska, v četrth letnikih pa skoraj četrtinska.
- V prvih letnikih je podpora reunifikaciji družin beguncev naklonjena rahla večina, najbolj pogosto pa je bilo niti niti stališče. V četrth letnikih je podpora dvo tretjinska.
- Mnenje študentov o religiji priseljencev kot težavi v večinko krščanskih državah je deljeno. Nekeri nimajo zadržkov, drugi se strinjajo, da je vključevanje težavno.
- Nekaj več anketiranih se ne strinja z zaostrovanjem priseljske politike, kot se jih strinja.
- Dve tretjini študentov asimilaciji priseljencev nasprotujejo.
- Približno desetina populacije se strinja, da bi morali prosilce ilegalne migrante deportirati, še preden je odobrena ali zavrnjena njihova vloga za azil.
- Rahlo več kot polovica se ne strinja s tem, da večinsko Romi ne želijo delati in živijo na račun socialno države.

- Velika večina bi podpirala lastne otroke tako pri poročanju z istospolno osebo, pri poročanju z osebo drugo barvo kože pa ni bilo nikogar, ki tega ne bi podpiral.
- Velika večina se ne strinja, da bi morali priseljenci otrokom rojenim v Sloveniji dajati slovenska imena.
- Socialno distanco do begunskega centra v bližini kraja bivanja izraža približno šestina vprašanih, dve tretjini ne bi imeli težav z begunskim centrom v bližini kraja bivanja, približno petina je razdvojenih.
- Pri obeh skupinah sta odgovora o previdnosti pri zaupanju do ljudi malenkost pogostejša kot pri zaupljivosti.
- Najmanj sporov je po mnenju študentov med moškimi in ženskami, največ pa med Slovenci in priseljenci.
- Po mnenju anketirancev je najbolj pomembno, da priseljenci praznujejo božič in nosijo oblačila, ki jih nosi večina prebivalstva. Najmanj pomembno je uživanje svinjskega mesa in poslušanje slovenske glasbe.

8. PREDLOGI

- Profesorji bi morali podpirati odprtejšo in svobodnejšo izražanje različnih mnenj med študenti in profesorji na fakulteti.
- Večji obseg predmetov na področju socialne pravičnosti, preučevanja družbe, psihologije in antropologije.
- Več zahtev s strani fakultete do študentov na področju branja literature, aktualnih novinarskih in strokovnih člankov na področju družbenega dogajanja v Sloveniji in po svetu.
- Pogostejša predavanja strokovnjakov in okrogle mize na področju diskriminacij na fakulteti.

9. UPORABLJENA LITERATURA

- Južnič, S. (1993), Identiteta. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede
- Oakes, Penelope J., Haslam, S., Alexander Turner, J.C., (1994), Stereotyping and social reality. Oxford: John Wiley and Sons Ltd
- Ule, M. (1999), Predsodki in diskriminacije: izbrane psihološke študije. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče
- Šumi, I. (2000), Kultura, etničnost, mejnost: konstrukcije realnosti v antropološki presoji. Ljubljana. Založba ZRC
- Kuhar, R. (2009), Na križiščih diskriminacije: večplastna in intersekcijska diskriminacija. Ljubljana: Mirovni inštitut
- Ule, M. (2005), Predsodki kot mikroideologije vsakdanjega sveta. V: Leskošek, V (ur.). Mi in oni. Nestrpnost na slovenskem. Ljubljana: Mirovni inštitut
- Vidmar Horvat. (2009), Fašisti v nas. V: Strasser, T. Val. Ljubljana: Modrijan
- Sedmak, M. (2002), Podobe obmejnosti. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče
- Kralj, A. (2008), Nepovabljeni: globalizacije, nacionalizem in migracije. Koper: Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalni središče
- Grafenauer, D., Hirnök, M. (2016), Raznolikost v raziskovanju etničnosti: Izbrani pogledi. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja
- Haralambos, M., Holborn, M. (1999). Sociologija: teme in pogledi. Ljubljana. DZS
- Dragoš, S. (2016). Begunci in Slovenci. V: Lešnik, B. (ur.), Socialno delo, letnik 55, št.3. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Brezigar, S. (2010). „Dobrodošli v Slovenijo, vendar ne zahtevajte preveč!“ Izseki iz življenja državljanov iz tretjih držav na trgu delovne sile v Sloveniji. V: Medvešek, M., Bešter, R., Državljeni tretjih držav ali tretjerazredni državljani? Ljubljana. Inštitut za narodnostna vprašanja

- Komac, M. (2016). Priseljenci: večni tujek ali konstitutivni del slovenske države. V Grafenauer, D., Hirnök, K.. Raznolikost v raziskovanju etničnosti: izbrani pogledi. Ljubljana. Inštitut za narodnostna vprašanja
- Huntington, S. (2005). Spopad civilizacij. Ljubljana. Mladinska knjiga
- Kaufmann, E. (2016). It's NOT the economy, stupid: Brexit as a story of personal values. (Blog). Pridobljeno 30.1.2018 s <http://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/personal-values-brexit-vote/>
- Kaufmann, E. (2018). Why culture is more important than skills. (Blog). Pridobljeno 30.1.2018 s <http://blogs.lse.ac.uk/politicsandpolicy/why-culture-is-more-important-than-skills-understanding-british-public-opinion-on-immigration/>
- Mikulec, B. (2010). Od trka civilizacij do sobivanja v raznolikosti. V Sodobna pedagogika, letnik 61 =127. številka 2. Ljubljana: Zveza pedagoških delavcev
- Josipovič, D., Šumi, I. (2008). Avtohtonost in Romi: k ponovnemu premisleku načel manjšinjske politike v Sloveniji. V Dve domovini: razprave o izseljenstvu. Ljubljana: Inštitut za slovensko izseljenstvo
- Sardelić, J. (2010). Multikulturalizem in položaj Romov v Sloveniji. V Socialno delo, letnik 49 (2010), št. 2-3. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo
- Klopčič, V. (2007). Položaj Romov v Sloveniji Romi in Gadže. Ljubljana. Inštitut za narodnostna vprašanja
- Speizer, A. (2002). Vedel sem, da sem Cigan – rodil sem se kot Rom. Ljubljana: ISH – Fakulteta za podiplomski humanistični študij
- Dragoš, S. (2004). Islamofobija na Slovenskem. V Poroči se kdor se more – poročilo skupine o spremljanju nestrpnosti. Ljubljana. Mirovni inštitut
- Pušnik, M. (2016). Dinamika novičarskega diskurza populizma in ekstremizma: moralne zgodbe o beguncih. Pridobljeno 27.3. 2018 s http://twohomelands.zrc-sazu.si/uploads/articles/1488026427_Moralne%20zgodbe_Pusnik.pdf
- Bajt, V. (2016). Nacionalizem kot paranoja. V Družbena psihopatologija in paranoja. Ljubljana. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo

Vežjak, B. (2016). Evropa in njeni sovražniki: paraniodni elementi strahu pred islamom in načini njegovega upravičevanja. V Družbena psihopatologija in paranoja. Ljubljana. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo.

Plavčak, R. (2016). Paranoidno mišljenje kot družbenopolitični fenomen. V Družbena psihopatologija in paranoja. Ljubljana. Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo.

Žižek, S. (2016). Against the double blackmail. Milton Keynes. Penguin Random House UK

Bučar Ručman, A. (2014). Migracije in kriminaliteta. Pogled čez meje stereotipov in predsodkov. Ljubljana. Založba ZRC Sazu.

Dragoš, S., Rihter, L. (2017). Empatija in (izobraževanje za) socialno delo. V Grebenc V. (ur.) Socialno delo, letnik 56 – januar-april 2017 – št. 1. Ljubljana. Fakulteta za socialno delo

Dragoš, S. (2013). Forma socialnih gibanj. V Socialno delo, letnik 52 – 2013 – št. 2-3. Fakulteta za socialno delo

Toš, N. (ur.) (2014). Vrednote v prehodu VIII. Slovenija v srednje in vzhodnoevropskih primerjavah. Pdf

10. PRILOGE

10.1. ANKETA

Pozdravljeni, sem Tomaž Štrtak, študent podiplomskega študija socialnega dela. Pišem magistrsko delo na temo aktualnih družbenih zadev. Zanima me mnenje študentske populacije Fakultete za socialno delo. Pred vami je kratka anketa, ki vam ne bo vzela več kot 5 minut. Z obkroževanjem odgovorite na vsa vprašanja. Rezultati ankete bodo uporabljeni za raziskovalne namene, v anketi pa ste anonimni. Hvala za sodelovanje!

---

1. **Spol:** M Ž
2. **Letnik študija:** 1. letnik 4. Letnik
-

3. **Na naslednja vprašanja odgovorite ali se s trditvijo strinjate ali se ne strinjate. Pri vsaki trditvi obkrožite številko.**

		Se strinjam	Se ne strinjam
1	Slovenija bi morala ponovno uvesti smrtno kazen.	1	2
2	Slovenija bi morala legalizirati istospolne poroke.	1	2
3	Slovenija bi morala legalizirati istospolne posvojitve.	1	2
4	Slovenija bi morala izstopiti iz Evropske unije.	1	2
5	Slovenija bi v večini primerov morala prepovedati pravico do splava.	1	2
6	Slovenija bi morala prepovedati uporabo burke in nikaba. (pokrivalo, ki pokriva celoten obraz)	1	2

---

4. V kolikšni meri se strinjate z naslednjimi stališči? Ocenite na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni sploh se ne strinjam, 5 pa pomeni popolnoma se strinjam. Obkrožite številko.

		1	2	3	4	5
1	Beguncem, ki jim je bilo odobreno bivanje v Sloveniji, bi moralo biti dovoljeno, da s seboj pripeljejo družinske člane.	1	2	3	4	5
2	Religija priseljencev je ovira pri vključevanju migrantov v prevladujoče krščanske države.	1	2	3	4	5
3	Slovenija bi morala zaostri priseljsko politiko.	1	2	3	4	5
4	Večina prosilcev za azil želi le izboljšati svoj ekonomski položaj in ne bežijo pred vojno.	1	2	3	4	5
5	Priseljevanje ljudi je potrebno omejiti, sicer bo Evropa preplavljena in bo izgubila svojo kulturno identiteto.	1	2	3	4	5
6	Priseljenci naj se naučijo slovenskega jezika in navad in jih sprejmejo za svoje ter opustijo svojo kulturo.	1	2	3	4	5
7	Posameznike, ki ilegalno prestopijo slovensko mejo, bi morali nemudoma deportirati, ne glede na to ali zaprosijo za status begunca.	1	2	3	4	5
8	Večina Romov ne želi delati in živi na račun socialne države.	1	2	3	4	5

9	Podpiral-a bi svojega otroka, če bi se želel poročiti z osebo istega spola.	1	2	3	4	5
10	Podpiral-a bi svojega otroka, če bi se želel poročiti z osebo druge barve kože.	1	2	3	4	5
11	Priseljenci bi morali svojim otrokom rojenim v Sloveniji dajati slovenska imena.	1	2	3	4	5
12	V bližini kraja bivanja si ne bi želel-a imeti begunskega centra.	1	2	3	4	5

---

5. Nekateri ljudje, s katerimi smo govorili, pravijo, da se večini ljudi lahko zaupa. Drugi pa pravijo, da nikoli nismo dovolj previdni, ko imamo opravka z drugimi ljudmi. Kaj vi menite o tem? Ali se lahko večini ljudi popolnoma zaupa, ali se ljudem lahko dokaj zaupa, ali moramo biti dokaj previdni ali moramo biti zelo previdni? Obkrožite odgovor.

- a) večini ljudem lahko popolnoma zaupamo
- b) večini ljudem lahko dokaj zaupamo
- c) pri večini ljudeh moramo biti dokaj previdni
- d) pri večini ljudeh moramo biti zelo previdni

---

6. V večini dežel obstajajo razlike in celo spori in konflikti med različnimi družbenimi skupinami. Kako ostri so po vaši oceni v Sloveniji konflikti med spodaj navedenimi skupinami? Obkrožite številko.

		Ni teh sporov	Niso preveč ostri	Ostri	Zelo ostri
--	--	---------------	-------------------	-------	------------

1	Med revnimi in bogatimi	1	2	3	4
2	Med nezaposlenimi in zaposlenimi	1	2	3	4
3	Med vodstvi podjetij in delavci	1	2	3	4
4	Med moškimi in ženskami	1	2	3	4
5	Med domačini (Slovenci) in priseljenci	1	2	3	4

7. V Sloveniji obstajajo nekatere bolj ali manj razširjene kulturne prakse. Na lestvici od 1 do 10, kjer 1 pomeni, da sploh ni pomembno, 10 pa pomeni, da je zelo pomembno, ocenite kako pomembno je po vašem mnenju, da priseljenci naslednje kulturne prakse prakticirajo tudi v svojem privatnem življenju. Obkrožite številko.

1	Praznovanje božiča	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Uživanje alkohola	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Uživanje svinjskega mesa	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Navijanje za slovenske športnike	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

5	Poslušanje slovenske glasbe	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	Nošenje oblačil, ki jih nosi večina prebivalstva	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

10.2. ODGOVORI

	1	2	3a	3b	3c	3d	3e	3f	4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h	4i	4j	4k	4l	5	6a	6b	6c	6d	6e	7a	7b	7c	7d	7e	7f
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	3	1	4	3	4	1	1	4	5	5	2	3	c	2	3	3	2	4	8	1	1	6	3	6
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	5	3	1	1	2	1	1	3	5	5	1	2	c	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	5	3	2	2	1	3	1	2	5	5	1	4	c	3	3	3	2	3	4	1	1	1	1	3
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	5	3	3	3	4	3	3	2	5	5	1	2	b	2	2	3	2	3	1	1	1	3	3	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	4	4	3	3	3	2	2	2	5	5	1	1	b	3	3	3	2	4	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	4	4	2	2	3	2	4	4	5	5	2	2	c	3	3	3	2	3	1	1	1	1	1	1
m	1	2	1	1	2	2	2	2	4	4	1	1	1	2	1	1	5	5	1	1	c	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1
ž	1	1	1	1	2	2	2	2	3	3	5	3	5	2	5	5	5	5	3	3	d	3	2	4	3	4	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	4	2	3	4	1	3	2	3	5	5	2	3	b	2	2	2	2	3	7	10	7	9	8	7
ž	1	2	1	1	2	2	1	3	4	4	4	4	4	5	4	2	5	5	2	2	b	2	2	3	2	4	6	3	2	2	2	2
m	1	1	1	1	2	2	2	2	4	3	3	3	3	3	3	3	5	5	1	2	c	3	2	4	3	3	8	4	4	2	4	1
ž	1	1	1	1	2	2	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	5	5	1	1	c	3	3	4	2	4	1	1	1	1	1	1
ž	1	1	1	2	2	1	1	3	2	2	3	3	3	3	1	2	4	5	2	5	b	2	2	2	2	3	10	1	1	1	1	1
m	1	1	1	2	2	2	1	1	5	2	2	2	1	1	1	1	5	5	1	1	b	2	3	3	2	3	1	1	1	1	1	7
ž	1	2	2	2	2	2	2	2	5	3	1	4	1	3	1	3	4	5	1	2	b	3	3	4	2	3	9	10	7	4	1	1
ž	1	2	1	2	2	2	1	3	4	4	3	5	5	4	3	5	5	1	1	d	2	2	3	3	4	1	1	1	1	1	1	

ž	1	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	5	5	1	1	c	2	2	2	2	3	1	1	1	4	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	1	3	3	4	2	4	2	3	3	4	5	3	3	b	2	3	3	2	3	5	1	5	5	5	6	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	3	3	2	2	3	2	5	5	5	1	1	c	2	2	3	3	3	2	2	2	2	2	2	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	4	3	2	1	2	2	1	5	5	1	1	c	2	2	4	3	4	2	1	1	1	1	3	
ž	1	2	1	1	2	2	2	4	3	2	2	2	1	1	1	5	5	1	1	b	2	2	2	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	2	4	2	2	3	2	2	2	3	4	4	1	3	c	3	2	2	2	3	1	1	1	3	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	4	2	1	3	1	1	1	5	5	1	4	b	3	2	3	3	4	1	1	1	1	1	5	
ž	1	2	1	1	2	2	1	3	4	3	2	4	5	3	5	5	5	2	4	c	2	2	3	2	3	3	1	1	4	1	9	
m	1	1	1	1	2	2	1	3	3	5	3	5	4	4	3	5	5	2	4	b	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	5	
ž	1	2	1	1	2	2	2	4	3	2	2	3	3	2	2	5	5	1	1	c	2	2	3	3	4	4	1	1	1	1	2	
ž	1	2	1	1	2	2	2	3	1	2	2	1	1	1	3	5	5	1	1	b	2	2	3	1	3	1	1	1	3	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	1	4	3	4	3	3	4	3	3	4	5	3	2	c	3	2	3	2	3	9	6	7	10	10	9	
ž	1	2	2	2	2	2	1	1	3	5	5	5	2	1	4	2	5	1	5	c	3	2	4	2	4	5	5	1	5	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	3	2	2	1	2	2	1	5	5	1	1	c	3	2	2	2	4	3	3	2	5	3	2	
ž	1	2	1	1	2	2	2	3	5	3	1	3	1	2	1	5	5	1	1	b	3	2	4	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	1	1	1	1	2	2	2	5	5	2	1	3	2	2	3	5	5	1	1	a	3	4	4	3	4	1	1	1	1	1	1	
ž	1	1	1	1	2	2	2	5	3	1	3	2	1	1	1	5	5	1	2	b	2	3	3	2	4	1	1	1	1	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	2	3	4	3	2	1	3	3	2	5	5	1	3	c	3	3	2	1	2	6	7	3	5	2	4	
ž	1	1	1	1	2	2	1	5	2	4	4	5	3	1	4	5	5	1	3	d	2	3	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	4	2	4	3	2	3	2	4	5	1	3	c	2	1	3	2	3	1	1	1	4	1	2	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	4	2	2	3	2	2	1	5	5	2	2	b	2	2	2	2	3	1	1	1	2	2	2	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	1	2	1	1	2	1	3	5	5	1	1	b	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	4	4	2	2	1	1	2	5	5	1	1	b	2	2	2	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	1	1	1	1	1	1	1	5	5	1	1	b	3	2	2	1	2	1	1	1	1	1	1	

ž	1	1	1	1	2	2	2	5	2	2	2	2	1	1	3	5	5	1	1	b	2	1	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	4	3	3	3	2	2	2	1	5	5	1	1	b	2	3	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	4	2	3	1	3	2	3	2	5	5	1	2	b	3	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	3	2	3	1	3	1	1	1	5	5	1	1	b	2	3	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	2	2	1	2	3	3	1	5	5	1	1	c	3	2	4	1	3	4	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	3	2	3	2	2	1	1	2	4	5	1	2	c	3	3	3	2	3	3	2	2	2	2	2	4
ž	1	2	1	1	2	1	2	3	2	4	3	4	4	3	4	4	5	2	2	c	3	2	2	2	4	9	5	3	3	2	2	2
ž	1	2	1	2	2	2	2	4	4	5	4	3	2	2	5	5	1	3	b	2	2	2	3	4	1	1	1	1	1	1	1	5
ž	1	2	1	2	2	1	1	3	1	2	2	3	3	2	3	5	5	1	2	b	3	2	4	2	3	10	5	3	7	7	3	3
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	3	2	3	1	2	1	2	5	5	1	1	b	3	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	1	1	1	2	2	1	3	4	3	2	3	4	4	3	3	3	1	4	c	3	2	4	2	3	2	2	1	5	6	5	5
ž	1	2	2	2	2	1	2	4	1	4	3	5	2	2	2	1	5	1	4	b	2	2	3	2	2	9	2	2	3	3	5	5
ž	1	2	1	1	2	1	1	3	5	2	2	1	3	4	3	3	3	1	4	c	3	2	4	2	3	1	1	1	6	6	5	5
ž	1	2	1	1	2	2	2	5	4	1	2	1	2	1	2	5	5	1	1	b	3	2	2	2	3	3	2	2	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	1	5	1	3	3	1	1	3	4	3	4	1	3	d	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	1	1	1	2	2	2	4	1	1	1	3	1	1	4	5	5	1	4	c	1	3	3	3	4	1	1	1	1	1	1	9
ž	1	2	1	1	2	2	1	3	4	2	2	2	2	1	3	5	5	1	4	b	2	2	3	3	3	1	1	1	1	1	1	6
ž	1	2	1	1	2	2	2	3	2	2	3	2	1	2	3	3	4	1	2	b	2	2	3	2	2	4	1	1	1	1	1	3
ž	1	1	1	1	2	2	2	5	2	1	1	2	1	3	4	5	5	1	3	b	3	3	2	2	4	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	1	1	3	2	3	4	3	3	2	3	4	5	3	2	c	3	3	2	2	3	4	3	3	7	5	7	7
ž	1	2	1	1	2	1	2	3	1	3	3	1	1	3	2	5	5	1	1	a	2	2	3	2	2	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	1	1	1	2	2	2	3	1	4	1	3	2	1	3	5	5	1	2	d	1	1	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	1	4	4	4	3	4	2	2	4	3	5	2	2	c	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	3	3	2	2	2	1	1	2	5	5	1	1	c	3	3	3	3	3	3	1	1	1	1	1	4

ž	1	1	1	1	2	2	2	3	3	4	4	5	3	2	4	5	5	1	1	d	3	3	4	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	2	3	3	3	4	3	1	2	4	5	1	3	d	2	3	3	2	3	1	1	1	1	1	1	1
ž	1	2	1	1	2	2	2	4	2	3	2	2	1	1	1	5	5	1	1	c	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	1	1	1	2	1	2	1	4	2	3	4	4	1	3	2	3	3	1	1	b	4	4	4	3	4	1	1	1	1	1	3	
ž	1	1	1	1	2	2	2	3	3	4	2	4	4	4	2	4	4	2	4	c	3	3	3	2	3	7	4	4	3	1	3	
ž	1	2	1	1	2	2	1	5	3	3	2	3	1	1	3	4	5	1	3	b	3	4	4	2	4	1	1	1	1	1	1	
ž	1	2	1	1	2	2	1	2	3	4	4	4	5	2	3	4	5	3	5	c	3	3	2	2	3	5	4	4	3	3	8	

	1	2	3a	3b	3c	3d	3e	3f	4a	4b	4c	4d	4e	4f	4g	4h	4i	4j	4k	4l	5	6a	6b	6c	6d	6e	7a	7b	7c	7d	7e	7f
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	2	1	2	2	1	1	2	5	5	2	2	b	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	3	2	1	2	2	1	2	5	5	1	1	c	3	3	4	2	3	1	1	1	1	1	2	
ž	4	2	1	2	2	2	2	5	4	1	2	1	2	1	1	5	5	1	1	b	2	3	2	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	1	1	1	2	2	1	4	1	3	4	3	2	1	4	3	5	2	4	b	3	3	4	3	3	9	9	9	1	1	2	
ž	4	2	1	1	2	2	2	3	2	2	3	1	1	2	1	4	4	1	3	c	2	3	4	2	3	3	1	1	1	1	4	
m	4	2	1	1	1	2	1	3	5	4	4	5	3	2	3	5	5	1	4	b	2	2	2	2	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	1	2	2	2	1	1	2	4	4	1	1	c	4	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	1	2	1	3	2	4	4	3	3	2	2	5	5	2	3	b	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	3	
ž	4	1	1	1	2	2	2	4	5	4	2	5	3	4	5	5	5	1	1	b	3	3	4	2	4	2	1	1	8	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	4	4	3	3	3	3	4	4	4	4	2	c	3	3	3	3	4	5	2	2	2	2	4	
ž	4	2	1	1	2	2	2	2	4	2	2	3	1	1	2	5	5	1	1	d	3	4	3	4	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	3	3	2	1	1	3	2	5	5	1	2	c	3	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	3	3	1	1	1	1	3	5	5	1	2	c	3	2	3	2	4	1	1	1	1	1	1	

ž	4	2	1	1	2	2	2	5	2	2	2	2	2	1	2	5	5	1	2	c	2	3	4	2	4	2	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	3	1	1	1	2	1	2	5	5	1	1	c	3	3	3	3	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	2	1	1	1	1	1	1	5	5	1	1	b	2	3	2	2	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	2	2	2	2	2	1	1	5	5	1	1	b	3	2	2	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	1	1	1	2	2	2	4	3	2	2	2	2	2	2	5	5	1	3	c	3	3	3	3	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	4	2	4	1	2	1	3	5	5	1	1	b	3	2	4	3	3	5	4	4	8	1	4	
ž	4	2	1	2	2	2	2	3	3	2	3	3	4	1	1	3	5	1	1	b	2	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	1	2	2	3	1	4	4	3	2	4	3	5	5	1	3	c	3	3	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	1	1	1	2	2	2	3	5	2	2	5	2	1	4	5	5	1	2	c	3	2	3	3	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	2	1	2	3	2	1	2	5	5	1	1	b	3	2	3	2	4	1	1	1	2	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	1	5	5	2	4	5	2	1	3	5	5	1	2	b	3	2	3	2	2	1	1	1	1	1	1	
ž	4	1	1	1	1	2	1	1	5	5	5	4	4	2	3	5	5	2	3	c	1	1	4	1	2	1	1	1	1	1	9	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	2	2	3	3	2	1	3	5	5	2	1	c	2	2	3	2	3	3	1	1	1	1	2	
ž	4	2	1	1	2	2	2	3	2	3	2	1	3	2	2	5	5	1	4	c	3	2	4	3	3	5	1	1	2	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	1	1	2	1	1	1	2	5	5	1	1	c	2	2	3	2	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	3	1	1	1	2	1	1	5	5	1	1	b	3	3	4	3	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	1	2	2	2	2	1	1	5	5	4	5	4	5	5	3	5	3	5	c	2	3	4	2	3	10	5	5	10	5	10	
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	2	2	3	1	2	2	2	5	5	1	2	c	4	2	3	2	3	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	1	2	1	4	5	2	3	2	2	2	3	5	5	1	2	b	3	3	3	2	4	1	1	1	1	1	1	
ž	4	2	1	1	1	2	1	3	1	3	2	3	3	1	3	5	5	1	2	c	3	2	4	3	4	10	7	5	8	2	4	
ž	4	2	1	1	2	2	2	3	3	3	3	3	3	2	2	3	4	5	1	3	c	3	3	3	2	4	7	4	5	5	2	2
ž	4	1	1	1	1	2	2	4	5	3	2	2	3	2	2	5	5	1	2	b	2	3	4	2	3	1	1	1	2	2	2	
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	2	3	2	1	2	1	3	5	5	1	2	c	2	2	2	3	3	10	10	10	1	1	1	
ž	4	2	1	1	2	2	1	3	3	2	2	2	2	1	2	5	5	1	2	c	2	2	3	2	4	10	9	5	1	1	1	

ž	4	2	1	1	2	2	2	3	2	3	2	2	2	2	3	5	5	1	3	b	2	2	3	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
ž	4	2	1	1	2	2	1	3	4	1	2	3	1	1	3	5	5	1	1	b	3	2	3	3	3	1	1	1	1	1	1	1	5
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	1	4	3	2	2	4	2	5	5	1	2	b	2	1	3	3	4	10	2	1	1	1	1	3	
ž	4	1	1	1	2	2	2	3	5	4	3	4	5	4	3	4	5	2	3	d	2	2	3	2	3	3	1	1	3	1	9		
m	4	2	1	1	2	2	2	5	3	3	2	3	3	2	4	5	5	2	3	b	3	2	3	2	3	5	2	2	1	1	3		
ž	4	1	1	1	2	2	1	1	4	4	1	4	4	4	3	5	5	1	3	c	3	3	3	2	3	1	1	1	1	1	1		
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	3	2	2	2	1	2	3	4	5	1	2	b	2	2	3	2	3	10	5	7	4	4	3		
m	4	2	1	1	2	2	2	5	3	2	2	1	2	1	1	5	5	2	2	b	2	2	3	2	3	2	1	1	3	1	1		
ž	4	2	1	2	2	2	1	5	2	2	2	3	3	1	3	5	5	1	5	c	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	5		
ž	4	1	2	2	2	2	1	2	4	5	3	5	5	5	5	1	5	1	5	d	3	2	3	3	3	5	5	5	5	5	5		
ž	4	2	1	1	1	2	2	1	1	5	4	5	1	1	2	4	4	1	1	b	3	3	4	2	2	1	1	1	1	1	1		
ž	4	2	1	1	2	2	2	4	1	1	1	1	1	1	1	5	5	1	1	b	3	1	3	2	4	1	1	1	1	1	1		
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	1	1	1	1	1	1	1	5	5	1	1	b	2	2	2	2	3	1	1	1	1	1	1		
ž	4	2	1	1	1	2	2	4	4	2	3	3	3	3	3	3	3	2	4	c	2	2	3	2	4	2	1	1	3	2	3		
ž	4	2	1	1	1	2	2	5	3	3	2	2	4	1	3	5	5	1	1	c	3	2	4	3	4	1	1	1	1	1	1		
ž	4	2	1	1	2	2	2	5	1	5	2	1	1	1	2	5	5	1	1	b	3	3	4	3	3	1	1	1	1	1	1		
ž	4	2	1	1	1	2	2	5	4	1	1	1	1	1	1	5	5	1	1	c	3	3	3	3	4	1	1	1	1	1	1		
ž	4	2	1	1	2	1	2	5	4	3	4	3	4	2	2	5	5	1	1	b	2	2	3	3	3	9	7	5	5	6	7		